

YLIMMÄN OIKEUDEN EDESSÄ

**RIKOS- JA RAKKAUDENTARINA
TYRÖOLIN VUORISTOSTA**

KIRJOITTANUT

JOSEF WIENER-BRAUNSBURG

LÄNSI-SUOMELLE SUOMENTANUT

F. H. B. LAGUS

RAUMALLA

OSUUSKUNTA LÄNSI-SUOMEN R. L. KIRJAPAINOSSA 1908

Ensimmäinen luku.

Pyhän Hieronymuksen kuva, puusta leikattuna oli vesikaukalon yläpuolella kaivon luona ja sen ääressä oli nuorilla ja vanhoilla pyykinpesijöillä taas kerrankin ainetta pieksää kieltänsä ja ihmetellen ravistella päätään. Pari viikkoa takaperin oli Ennemoserin tytär Lisbet tullut kotiin tyttökoulusta kaupungissa ja tämän ajan kuluessa oli puoli tuntia sitte herra von Spengerer jo kolmannen kerran kulkenut ohitse Ennemoserin taloon päin.

„Kyllä mar se jotakin merkitsee“, arveli vanha Cenzi, jolla kuului olevan pahin suu koko kylässä, ja hymyili salaperäisesti. „Eipä vaan tuommoinen rikas herra turhanpäiten ponnistele vaivaloista vastamäkeä tänne ylös kylään, kun hänellä alhaalla laaksossa komeassa linnassaan on paljoa mukavampi olla. No, minä meinaan, että eipä suinkaan hän tänne ylös talustele meidän kaivomme pyhimyskuvan vuoksi eikä Ennemoserin puutarha-aidankaan takia. Kyllä mar siellä aidan sisäpuolella mahtaa olla jotakin merkilistä katseltavaa.“

Vaalea- ja tummatukkaiset tytöt, jotka vanhan Cenzin ja muiden vanhempien vaimojen seurassa vi-ruttivat pesuvaatteita kaivokaukalossa, nauraa kikat-tivat hiljaa itseksensä.

„Eihän tuota voi tietää“, tokasi puheeseen nuori vaaleatukkainen tyttö, pistäen ruskettuneet paljaat käsivartensa kyynäspäitä myöten kylmään veteen, „vallan helpostihan tuo on saanut Lisbetin miellyte-tyksi ja hänestä kai tulee armollinen rouva von Spen-gerer!“

Vastaukseksi kajahti yleinen naurun rähäkkä.

„No niin, eihän sitä tosiaankaan tiedä?“ huudah-ti vanha Cenzi itsekin nauraen toisten naurun se-kaan. „Pian kyllä tulee vielä Persian valtakunnan pe-rintöprinssi hakemaan minuakin kotiinsa! Herra von Spengerer! Semmoinen komea herra, jonka isä on rikkaimpia tehtaan omistajia koko Itävallassa, ja ta-lonpoikaistytö! Sillä talonpoikaistyttohän Ennemo-serin Lisbet kumminkin on, vaikka hänellä onkin pit-kät hameet, ja hihattomat paidat ja vaikka hän Inns-bruckissa olisikin tyttöpensioonissa lusikalla mättä-nyt sivistystä sisään!“

„No Cenzi-muori, olkaahan nyt vähemmällä!“ pu-

hui muuan nuori vaimo panettelun alaiseksi joutuneen puolesta. „Erinomaisen kaunis tyttö Lisbet on, se täytyy hänen pahimman vihamiehensäkin myöntää, hän on myös jotakin saanut oppia ja onpa Ennemoserillakin kolikoita kistun pohjalla. Hän on rikkain mies kymmenen penikulman päässä ylen ympäriltä, ja sitäpaitse arvokkain mies koko kunnassa!“

Tämä vastalause, jonka vanha Cenzi näytti pitävän persoonallisena loukkauksena, suututti häntä vielä häijymmäksi.

„Kas, kas“, pistätteli hän myrkyllisesti, „Teresa Habelmann on mielestään viisaampi kuin me kaikki yhteensä. Helpostipa hän on oppinut sivistystä Ennemoserin Lisbetiltä kun hän äskettäin Lisbetin kanssa kirkkomatkalta palatessa niin ystävällisesti pakenoi, mutta Lisbet töin tuskin sanoi hyvää päivääkään Cenzille, joka kuitenkin on vanha kunniallinen vaimo — vai enkö minä ole muka?“ — ja eukko pani kädet puuskaan kupeillensa katsellen riidanhaluisesti ympärillensä. „Mutta ylpeys käy lankeemuksen edellä ja kylläpä Jumala siitä huolen pitää, etteivät puut taivaasen asti kasva. Sellainen pulska ja rikas herra kuin herra von Spengerer, hänkö muka tarvitseisi En-

nemoserin kolikoita ja tuon muotinukkea, joka pitää itseään liian hyvänä sanoaksensa edes hyvää päivää vanhalle rouvalle. Hän voi rouvakseen saada vaikka kauneimman prinsessan ja kun hän kuljeskelee Ennemoserin taloon, niin olkoon vaan, että hän pitää silmällä Lisbetiä, mutta jonkun muun asian vuoksi, vaan ei naimiskauppaa tehdäkseen. Se on suorastaan synty ja häpeä; ja jos minä olisin Ennemoserin sijassa, niin kyllä minä herra von Spengererille näyttäisin mistä viisi hirttä on seinässä poikki hakattu. Mutta ovathan miespuolet aina olevinaan viisaampia kuin vaimoväki!“

„Se on synty, että Te noin puhutte häpeällisesti, vaikka olette Ennemoserin puolelta saanut kokea pelkkää hyvää“, huudahti rouva Habelmann. „Mutta onhan tunnettua, että Te aina puhutte jotakin pahaa jokaisesta ihmisestä. Entä jos Ennemoser tietäisi, että te noin häntä häpäisette!“

„Mitä vielä, — minä sen sanon hänelle vaikka päin silmiä!“

Pistopuheita lenteli edestakaisin. Muodostui kaksi puoluetta, joista toinen piti Ennemoserin Lisbetin puolta ja toinen oli häntä vastaan, ja kuka tietää vaik-

ka tänä iltapäivänä olisi ryhdytty käsirysyyn puisen pyhimyskuvan silmäin edessä jollei olisi ratkaisevalta hetkellä kaikeksi onneksi valkoisiksi maalattujen huoneiden välillä näkynyt seurakunnan pastori astuvan kylän katuja pitkin ja lähestyvän kohtalaisen nopeasti.

Tämän rauhan enkelin musta takki näkyi merkittävällä tavalla vaikuttavan riiteleviin naisiin. Nöyrästi vastasivat he hänen tervehdykseensä: „Kiitetty olkoon Jesus Kristus!“ ja kun sielunpaimen häikäisevän kirkkaassa päivänpaisteessa ikäänkuin musta varjo oli kulkenut ohitse, niin he ryhtyivät puhelemaan muista asioista.

Sillä välin hän, joka oli antanut aiheen noihin kirkkarakennuksiin, istui Ennemöserin talossa isännän kanssa vastatusten vakavassa keskustelussa.

Vaikka vanhan Cenzin sanat olivatkin olleet ilkeät ja lähteneet loukatun turhamielisyyden vaikutuksesta, niin jossakin suhteessa niitä ei voinut tykkäänään perättömiksikään väittää. Jo tuon komeasti puettun soman herran ulkomuoto ilmaisi heti ensi silmäyksellä kaupunkilaisen, vaikka hänellä olikin karkea jakku yllä ja polvihousut jalassa ja oli täydellinen vas-

takohta maalaiselämälle ja yksinkertaiselle ympäristölle alhaisessa talonpoikaistuvassa vaikka kohta tämä talonpoikaistupa runsaasti koristettuna taitehik-
kailla koruleikkauksilla kaunistettuine kaappeineen ja kistuineen ja muine huonekaluineen saattoi arvamaan omistajan olevan varallisuuden puolesta edullisessa asemassa.

Jos nyt tiesi, että Bernhard Spengerer — joka oli saanut aatelisarvonsa ainoastaan Itävaltalaisen tunnetun ominaisuuden vuoksi tuhlaamalla jakaa arvonnimiä — oli erään ylen rikkaan itävaltalaisen suurteollisuuden harjottajan poika, niin ei voinut kummastellakaan sitä, että kylän pyykinpesijät eivät oikein ottaneet uskoakseen tuon rikkaan nuoren miehen vakavia aikomuksia, vaikka kohta Ennemoserin Lisbet olikin ihan erinomainen kaunotar.

Ja kuitenkin! Tarvitsi vaan katsahtaa tuon vaaleapartaisen nuoren miehen älykkäihin haaveileviin silmiin, niin ihmisluonteen tuntija huomasi, että Bernhard Spengerer oli mies harvinainen laatuaan ja sen vuoksi myös kykenevä tekemään harvinaisen laatu-
sia päätöksiä.

Vielä ilmeisemmin sen tuli tajuamaan niistä pu-

heista, jotka hän juuri lausui vastapäätä istuvalle tyroolilaiselle.

„Rakas herra Ennemoser, minä tunnen tarpeen puhua avomielisesti ja rehellisesti Teidän kanssanne ja avata Teille sydämeni. Nyt tiedätte, että minä rakastan teidän tytärtänne siitä saakka kun minä Innsbruckissa tulin hänet tuntemaan ja jos tahdotte kysyä Lisbetiltä, niin — sen tunnen varmaan! — hänen sen myöntää todeksi, että hänen sydämensä kuuluu minulle. Minun varallisuussuhteeni te tunnette. Te tiedätte, että minä olen niin onnellisessa asemassa, että voin järjestää elämäni kokonaan oman mieleni mukaan ja voin tykkänään antautua taiteellisille taipumuksilleni, varsinkin kun meidän tehtaamme johto vastedes joutuu vanhemman veljeni käsiin. Häntä ja puutetta Lisbet minun rinnallani siis ei ollenkaan joudu kärsimään ja että minä aina tahdon häntä kantaa käsivarsillani“ — hänen silmänsä välähtivät mielenliikutuksesta — „siinä on takeena minun rakkauteni häntä kohtaan ja sen minä Teille vannon tällä hetkellä!“

Alois Ennemoser, pitkä komeavartaloinen mies, jolla oli säihkyvät, älykkäät silmät tuuheiden kulma-

karvain varjossa ja suurenpuoleinen, rohkeannäköisesti kaareva nenä, nyökkäsi miettiväisesti ja pyyhkäsi känsäisine sormineen muutaman kerran pitkää mustaa partaansa, jossa näkyi vaan muutamia hopeanvärisiä karvoja.

„Se on kyllä oikein, herra von Spengerer, ja minulle Te teette suuren kunnian. Kuitenkin on jokaisessa asiassa kaksi puolta. Tottahan on, että Lisbet on jotakin oppinut — ja minä arvelen, ettei ihmiselle koskaan oppi liiaksi ole — mutta talonpoikaistyttö hän kumminkin on ja vaikka minä uskonkin, että Teidän kauniit puheenne ovat lausutut vakavassa totuudessa, niin älkää panko pahaksi kun sanon, etten minä kärsisi nähdä omaa lihaa ja vertani teidän sukulaistenne puolelta ylenkatsottavan.“

„Jos tämä on ainoa, mikä tekee mielenne levottomaksi, niin kyllä voin siinä suhteessa teitä rauhoittaa. Minä kyllä voin sukulaisteni piirissä aina hankkia sekä puolisolteni että hänen vanhemmillensa heille kuuluvan arvonannon.“

„Mutta voihan tapahtua, että Te, herra von Spengerer, ette ole asiata kylliksi punninnut. Myöhemmin jos tulee katumus —“

Bernhard Spengerer ei antanut Ennemoserin jatkaa puhettaan.

„Enhän minä enää ole mikään lapsi!“ keskeytti hän vilkkaasti. „Minä olen jo kauvan neuvotellut itsekseni ja olen kaikki tarkoin harkinnut ennenkun tänään päätin tulla tänne ylös luoksenne. Siinä hän juuri minun rikkauteni ihanin etuoikeus on, että minä vapaana kaikista vähäpätöisistä näkökohdistta voin noudattaa sydämeni taipumusta! Ja onko tosiaan suurta eroa meidän välillämme? Älkää sanoko „on“, ettei minun täytyisi uskoa, että pidätte minua huonompiarvoisena kuin itseänne! Vai eikö mies, joka melkoisen omaisuutensa on omin voimin hankkinut, ole vähintäkin yhtä korkealla asteella kuin minä, joka olen rikkauteni vaan perinyt ja joka edes jossakin määrin tasottaakseni erotusta en voi tehdä muuta kuin osottaa harrastustani käyttäen tätä rikkauttani hyvän tekemiseen?“

„Hyvin puhuttu! Oikein sanottu — se minua miellyttää!“ virkkoi Ennemoser ystävällisesti hymyillen.

„Ja te epäilette, että minun tunteeni Lisbetiä kohtaan vastedes voisivat muuttua? No, enköhän minä toki kymmenen, parinkymmenen tai kolmenkymme-

nen vuoden kuluessa, jos Herra niin pitkän iän mulle suo, pysy samana kuin nytkin olen? Hyvä herra Ennemoser, minä olen enemmän kuin vuoden ajan kuluessa asiaa harkinnut ja itseäni koetellut ja tullut sen huomaamaan, että Lisbet on tyttö, joka minulle soveltuu ja että minä en voi elää ilman häntä. Sentähden antakaa suostumuksenne! Älkää asettuko kahden ihmisen onnea vastaan, jotka jo kuuluvat toisillensa ja jotka yhdessä harrastavat ainoastaan sitä etteivät teidän parhaat toivomuksenne jäisi toteutumatta! Sallikaa, että minä tästälähin sanon teitä isäksi ja antakaa meille yhteisesti siunauksenne!“

Tyrolilainen oli ilmeisesti liikutettu. Salataksensa liikutuksensa hän lopetti keskustelun ja nousi seisolle täyteen mittaansa.

„No niin, Jumalan nimessä ja“ — hän katsahti hartaasti ylös korkeuteen — „olkoon Hänen siunauksensa tällä hetkellä kanssamme! Ei teidän rikkautenne — älkää pahastuko jos minä puhun sen mukaan miten minun nokkani on kasvanut! — ei teidän rikkautenne ole se, joka minun silmiäni häikäisee. Mutta minä olen huomannut että herra von Spengerer on kunnan mies ja että teillä on rehelliset aikomukset ja niinpä

minä teille antaisin lapseni vaikkapa asuisitte talonpoikaisessa talossa ettekä linnassa.“

Bernhard tahtoi onnellisena puristaa Ennemose-
rin kättä, mutta tämä hillitsi häntä vielä liikkeellä.

„Mutta minä vielä ensin pyytäisin yhtä asiaa: Te olette, herra von Spengerer, mulle sanonut, että olette rakkaudestanne kirjoittanut isällemme ja että hän on vastannut ei tahtovansa vastustaa poikansa onnea, vaan että hän sitte vasta tekee ratkaisevan päätöksensä kun hän on nähnyt Lisbetin kasvoista kasvoihin.“

„Niin on asia, — ja samalla hän minulle ilmoitti, että hän vielä tämän viikon kuluessa tulee käymään luonani, tutustuaksensa siihen neitoseen, jonka minä olen omakseni valinnut. Luonnollisesti ei ole epäilystäkään ettei Lisbet heti ensi hetkestä miellytä vanhaa herraa samoin kun hän oitis on valloittanut kaikkien sydämet.“

„Sitä minäkin toivon! Mutta sen vuoksi ei myöskään ole haitaksi että me emme tee mitään melua kihlauksesta ennenkun vanha herra on tullut ja antanut suostumuksensa. Minä en tahtoisi että lapseni, vaikkapa hän miellyttäisikin vanhaa herraa, mutta me emme olisi hänelle mieluisia, joutuisi ihmisten

puheen aineeksi!“

„Te teette itsellenne ihan tarpeettomia huolia“, vastasi Bernhard. „Mutta olkoon niinkuin tahdotte! Teidän tahtonne on edelleenkin minunkin tahtoni, ja minä lupaan teille, että kaikkia ihmisiä kohtaan pysyn tarkasti vaiti tästä asiasta kunnes isäni on täällä käynyt!“

„Se on miehen sana!“ sanoi Ennemoser, pudisti viimeinkin tulevan vävynsä kättä voimakkaasti ja astui ovelle.

„Resi! Lisbet! No missä naiset ovatkaan?“ huusi hän selvästi kuuluvalla äänellä porstuaan.

Silloin tuli vieläkin soman näköinen kenties viidenviidettä ijällä oleva emäntä posket punottavina kynnykselle ja hämillään hypistellen esiliinansa kulmaa katseli vuoroin odottavan näköisenä miestänsä, vuoroin taas Bernhard Spengereriin, joka kunnioittavasti oli lähestynyt häntä.

Lisbet, joka seisoi äitinsä sivulla, oli kutsuttu puutarhasta saakka. Siellä oli nuori tyttö levottomuudesta enemmän hengetönnä kuin elävänä puoli tuntia sitte sydän pamppailevana kävellyt edes takaisin ruusuistutusten välillä.

Hyvin taisi ymmärtää, miksi Bernhard Spengerer oli valinnut Lisbetin. Tämä oli hyvin äitinsä näköinen, mutta hänen kasvonpiirteensä olivat hienomat ja täynnä veitikkamaista suloa. Kastanjanruskeat hiukset ympäröivät hänen täyteläisiä kauniita kasvojaan, joista katseli maailmaan suuret sinisen harmaat silmät pitkien silmäripsien takaa välistä niin veitikkamaisesti, että se hyvin miellyttävästi soveltui pikku kuoppiin hänen poskillansa. Noin kahdeksantoistavuotiaan tytön vartalo oli keskikokoinen, hoikka, ja kuitenkin näyttäen taipumusta kehittymään miellyttävän täyteläiseksi. Kaupunkilaistyylinen puku ja vaalean kesäpuvun ohut vaateaine sallivat hänen nuoruutensa täyteläiset pyöristyneet muodot vaikuttaa kauniisti.

Alois Ennemoser katseli lastansa liikutettuna ja oikeutetulla ylpeydellä ennenkun hän tarttui tämän käteen ja vei hänet nuoren miehen luo.

„Tyttöseni“, virkkoi hän, „herra von Spengerer on minulta pyytänyt sinua aviopuolisoksensa. Hän sanoi sinua rakastavansa ja tuntee sydämessään, että sinäkin hänestä tykkäät. Enhän minä voi sinun sydämesi ajatuksia nähdä, mutta jos se on totta, mitä herra von

Spengerer on sanonut, niin paiskaa hänelle kätesi ja jollei äidillä ole mitään sitä vastaan, niin on asia päätetty!“

No eihän rouva Resi tehnyt mitään muistutusta sitä vastaan. Hän tuskin taisi uskoa sellaista onnea, ja pyyhkieli yhtämittaa vaan silmiänsä esiliinan kullalla kun Lisbet ja Bernhard Spengerer ilosta riemuiten syleilivät toisiaan.

Ja kun he vihdoin irtautuivat syleilystä, niin se tapahtui sitä varten, että he vastaanottivat siunauksen, jolla Alois Ennemoser vahvisti heidän kihlauksensa. Hänen äänensä silloin vapisi ja kyynel vierähti hänen partaansa.

Sitte aljettiin kahden puolen syleillä. Rouva Resi punastui oikein, niinkuin hän itse olisi ollut morsiamena, sillä hänestä tuntui olevan ihan soveliaisuutta vastaan ja käsittämätöntä, että hänen piti ottaa sellainen kuin herra von Spengerer syliinsä ja suudella häntä poskille.

Kaikeksi onneksi hän löysi tilaisuuden kätkeä hämmästyksensä sillä, että meni talon emännän velvollisuuksiensa täyttämään. Vanhanaikuisesta ruokasalin kaapista hän otti esille viiniä ja pian sen jäl-

keen kilahtelivat lasit helisten toisiaan vastaan.

Mutta rouva Resi sai puheenlahjansa täydellisesti takaisin vasta sitte kun Bernhard nuoren morsiamensa kanssa tuntia myöhemmin oli lähtenyt talosta ja oli pyytänyt Lisbetiä seuraamaan häntä vähän matkaa paluumatkalla.

„Onpa se onni! Sepä vasta on onni!“ sanoi rouva Resi katsellessaan akkunasta loistavin silmin nuoren kauniin parin jälkeen, joka oli poikennut jalkapolulle, joka kiersi kylän ohitse, ja oli jo mennyt hyvän matkaa talosta pois ja katosi tien käänteeseen. „Ihan minun mielestäni tuntuu mahdottomalta, että hyvä Jumala meille suo niin suuren onnen!“

„No elähän eukkoseni niin puhu!“ vastasi Ennemoser ja pani tupakkaa piippuun, jota hän tulevan vävynsä läsnäollessa ei oikein ollut rojhennut tehdä, täyttäen piippunsa tupakkamassista, joka riippui hänen leveässä vyössään sarkaröijyn alla. „Minä arvelen, että hyvä Herra Jumala on meille osottanut tarkottavansa meille hyvää!“

„Niin kai se on, ja minä kiitän Häntä joka päivä polvillani“, virkkoi rouva nyökäten ja korjasi pois viinilasit pöydältä; „mutta niin suurta onnea en olisi voi-

nut itselleni uneksuakaan. Meidän tytöstämme tulee armollinen rouva, ja hän saa asua kauniissa linnassa! Ihan minun pääni menee sekaisin ja minun täytyy ruukoilla rakasta Herraa Jumalaa, ettei hän sallisi minun kaikessa onnessani tulla ylpeäksi!“

„Näetkös eukkoseni — näin tapahtuu kun antaa lapsensa saada oppia hyvää ja hyödyllistä! Mutta eipä yksinomaan sen takia. Meidän Lisbet on herttaisen hyvä kuin pikku enkeli, — siinä se on oikea syy! Ja mitä ylpeyteen tulee, niin — mitä joutavia! Mehän molemmat, sinä ja minä, tiedämme, että olemme tavaramme ja omaisuutemme hankkineet käsiemme työllä yhteisesti ja tiedämmehän myöskin, ettei kuitenkaan kaikesta puuhastamme olisi ollut mitään hyötyä jos ei rakas taivaallinen Herra olisi antanut päivänpaistettansa ja sadettansa, isällistä rakkauttansa ja siunaustansa sen lisäksi. Hänelle on kiitos tuleva ja sentähden älkäämme ylpeilkö, vaan palvelkaamme Häntä nöyryydessä!“

Rouva Ennemoserilla näytti olevan sydämellensä vielä jotakin erityistä, jota hän ei tähän asti ollut uskaltanut lausua. Tälläkään kertaa hän ei niin pitkälle päässyt, sillä juuri kun hänen piti avata suunsa sitä

lausuakseen, niin puheen keskeytti uuden vieraan tulo.

Ovea raotettiin vähän ja oven raosta pisti sisään naisen pää. Terävä nenä näytti vainuavan, oliko ilma selvä ja kaksi harmaata vaalearipsistä terävää silmää tähysteli uteliaasti milloin Ennemoseria, milloin hänen rouvaansa.

„Enhän mahtane häiritä?“ kysyi kimeä ja särisevä ääni.

Sen kuullessaan Ennemoser oli äkkiä kääntynyt ympäri ja heti sitte katsonut rouvaansa pikaisella merkitsevällä katseella ikäänkuin sanoakseen: „Ole varovainen, — ja älä vaan puhu mitään!“

„Hyvää päivää Härkä-ravintolan emäntä, — no mitä uutisia kuuluu? Käykää vaan sisälle!“

Nyt vasta ovenraossa olevaan päähän kuuluva ruumiskin tunki sisälle. Laiha, keskikokoinen, noin viidenkymmenen vuotias nainen tuli huoneeseen. Hänen pukunsa ei ollut köyhän henkilön puku, mutta huolimattomasti puettu ja hänen ohut jakaukselle jaettu tukkansa oli juuri kuin päivänpaisteen vaalistan näköinen.

„Minä tuskin rohkenin tullakaan sisälle“, virkkoi

hän vetäen ohuen, sisään painuneen suunsa palanil-
kiseen hymyyn. „Teillähän on ollut ylhäinen vieras.
Rikas herra von Spengerer tuolta alhaalta laaksosta-
han kävi luonanne. Sehän on ylhäinen herra.“

Ennemoser nyökkäsi hitaasti ja rouva Marei Frisch-
mann, joka oli emäntä „Sininen härkä“ nimisessä ra-
vintolassa, istui pöydän ääreen, johon rouva Resi oli
asettanut pullon kirsikkaviiniä ja laseja sekä vähän
leivoksia.

„Tulitteko hänen tähtensä — minä tarkoitan her-
ra von Spengereriä?“ kysyi Ennemoser, tekemättä eu-
kon mieliksi hänen uteliaisuuttaan tyydyttämällä.

„Minäkö, Herra varjelkoon, naapuri! Minä vaan
arvelin — no ei suinkaan sitä mahdeta salaisuute-
na pitää, mitä herra von Spengererillä oli juteltavaa
Ennemoserin kanssa“, lisäsi eukko silmät tirkistellen
väijyvästi.

„Eihän tuota tiedä“, tuumasi Ennemoser ja leikil-
lisellä mahtavuudella hän kohotti olkapäitään.

Rouva Marei pisti ison kappaleen leivosta suuhun-
sa.

„Minusta nähden olkoon teillä niin paljon salai-
suuksia kuin tahdotte“, puhui hän äreästi. „Minä

vaan tulin Lisbetiä katsomaan ja teille hyvää päivää sanomaan. Hänestähän koko kylä juttelee, miten soma ja ylhäinen neiti hänestä on tullut. Että hän on siistin näköinen, sen olen kyllä omin silmin nähnyt, kun hän „Sinisen härän“ ohitse kulki. Mutta miten asian laita muutoin on, sitä en tiedä, sillä ei-pä hän edes poikennut täti Frischmannia puhuttelemaan. Vaan ehkäpä se varmaankin olisi ollut ylhäisyydelle sopimatonta!“

Hänen silmänsä välähtelivät viheriäisellä loisteella. Kiukkuansa hän ei voinut salata.

Ennemoser veti pitkän savun piipustansa, puhalsi tupakkapilven eteensä ja laski sitte molemmat kyynäspäät pöydälle. „Ylhäisyyden takia se ei ole tapahtunut, mutta minä sanon teille, naapurin emäntä: Kun Lisbet ei ole poikennut sisälle teidän luoksenne, niin siihen on toinen syy. Suoraan sanoen, naapuri, — älkää pahastuko selvää puhettani: tyttöni ei voi kärsiä sellaisia silmäyksiä, joilla teidän poikanne Frans häntä katselee jos hän tulee vastaan sunnuntaina paluumatkalla kirkosta tai muutoin arkipäivänä kylässä. Sen sanon että sen tietäisitte.“

Nämä avomieliset sanat kuultuansa kalpeni rou-

va Frischmann kasvoiltaan ihan valkoseksi ja hänen nenänsä tuli nähtävästi pitemmäksi ja terävämmäksi.

„Minunko poikani? — Niitkö silmäyksiä, joilla hän katselee teidän Lisbetiänne?“ — Hänen vehreänharmaat silmänsä säkenöivät. „Mutta tietysti minä olen unohtanut, että Lisbetistä on tullut hieno kaupunkilaisneiti, jota ei saa katsellakaan samalla tavalla kuin talonpoikaistyttöä kylässä. Senpätähden armollinen neiti Lisbet älköön panko pahakseen, ettei minun Fransillani ole erikoisen laatuksia silmäyksiä häntä varten. Vai ei minun Fransini katseet häntä miellytä?“ kiukutteli eukko yhä enemmän. „Haha! Ehkei se häntä miellytä, ettei Frans ylipäänsä ollenkaan ole häntä katsellutkaan eikä ihmetellyt hänen ylhäisyyttään. Minun Fransini on pulskin poika koko kylässä ja kyllä Tyrolissa on montakin tyttöä, jotka olisivat hyvillään, jos hän heihin kääntäisi edes yhden silmäyksenkään. Tietysti he eivät ole sellaisia ylhäisiä rouvashenkilöitä niinkuin Lisbet!“

Äkkiä hän näytti muistavan, että hän kiukkunsa oli laskenut liian pitkälle. Hän vetäytyi lähemmäksi Ennemoseria, joka oli rauhallisella hymyllä antanut

hänen puhetulvansa pauhata ja nyt hän jatkoi puhettaan kokonaan muuttuneella äänellä liehakoiden kuin kissa: „No, ja jos hän olisikin tyttöä katsellut, olisiko se mikään synti? Eikö hän ole lapsena ollessa leikitellyt hänen kanssaan? Ja Te, Ennemoser, ette toki liene unohtanut, mistä te minun miesvainajani Kristianin kanssa — Herra hänet autuaana pitäköön — olette suostuneet. Ettekö sitä enää muista? Ettekö sitä usein kyllä näiden omien korvieni kuullen ole sanonut, että Frans ja teidän Lisbetinne kerran tulisivat aviopariksi? No, oletteko sen kokonaan unohtanut, Ennemoser, ja te, rouva Resi?“

Härkä-ravintolan emäntä ryypäsi kulauksen hänen edessään olevasta kirsikkaviinistä ja katseli uhmaavasti milloin Ennemoseria milloin hänen rouvaansa. Nämä olivat toisiinsa katsahtaneet ymmärtäen toisensa ajatuksen. Nyt he tiesivät härkä-ravintolan emännän asian. Kun rouva Resi hämillään katseli eteensä, niin mies vakaasti ja järkähtämättä katsoi naapuriemäntää silmästä silmään.

„Tottahan se on, ja tosi totena pysyy! Että minä teidän Kristiani-vainajan kanssa — Herra hänet autuaana pitäköön — olen suostunut siitä, että meidän Lis-

betimme ja Teidän Fransinne kerran menisivät naimisiin, se pitää paikkansa, ja sen sanon teille, että olisin kiittänyt taivaallista Herraa, jos olisin voinut panna meidän Lisbetimme kädet yhteen teidän Franspoikanne käteen.“

„No niinpä niin!“ ilkkui naapurin emäntä.

„Mutta sitä en voi tehdä!“ jatkoi Ennemoser häiriytymättä puheessaan. „Silloin kun minä asiasta tein suostumuksen, eli teidän miesvainajanne vielä, ja Herra sen tietää, että hän oli kelpo mies ja hyvä perheenisä, joka oli hankkinut omaisuuttakin. Mutta mitenäs asian laita nyt on? Älkää panko pahaksenne, naapuri, mutta teidän Fransinne on yhtävähän miesvainajanne kaltainen kuin pihlaja on räkämännyn kaltainen. Hänestä on tullut retkale, tyhjäntoimittaja, riitelijä ja joutilaana vetelehtijä! Mitä teidän miesvainajanne on hankkinut, sen on teidän Fransinne tuhlannut ja kun „Sinisessä härässä“ teidän Fransinne on uutterin ravintolavieras, niin siitä ei ravintola suuresti parane! Ja sellaiselleko haljulle minä antaisin oman lihani ja vereni, ainoan lapseni puolisoiksi, että hän sitä kohtelisi pahasti ja hävittäisi ne rahat, mitkä minä raskaalla työllä olen säästänyt? Älkää

pahaksi panko, mutta niin typerä Ennemoser ei ole. Pikemmin ripustaisin myllynkiven tyttöni kaulaan ja upottaisin hänet — Jumala antakoon anteeksi että sen sanon! — sinne, missä vesi on syvintä!“

Hän löi kätensä pöytään niin että lasit tanssivat.

Ravintolan emäntä oli noussut seisoalle. Hänen kalpeat kasvonsa olivat tulleet pelottavan näköisiksi. Hänhän paraiten tiesi, mitä hänellä ja hänen pojallaan tässä pelissä oli kadotettavana. Lainanantajat ahdistivat ja jos ei poika rikkaan naimisen kautta saanut asiata autetuksi, niin hänen ja Härkälän ravintolan kohtalo oli ratkaistu.

„Ennemoser, onko se teidän viimeinen sananne?“

Talonpoika nyökkäsi.

„Se on viimeinen sanani! Älkää siitä enää puhukokaan, naapuri. Minun tyttöni ei ole teidän Fansinne saatavana. En minä lastani haljulle anna!“

„Se on vaan välttelevää puhetta!“ rähisi ravintolan emäntä Frischmann kiukusta käheänä. „Se on vaan sellaista puhetta. Teidän tyttärellenne ei enää talonpoikaispoika kelpaa. Mutta sen minä sanon, että ylpeys käy lankeemuksen edellä, ja vielä te kerran olisitte illoissanne jos Frans huolisi teidän Lisbetistänne.

Hyvästi!“

Nämä mahtisanat sanottuaan hän raivoa tuiskien lähti huoneesta, mutta niinkuin tarkka ravintolan emäntä ainakin, joka ei anna mitään mennä hukkaan, ensin juotuaan lopunkin kirsikkaviinistään ja viimeistä sanaa sanoessaan hän voimakkaasti sysäsi lasin pöytään. Räiskähtäen meni ovi lukkoon hänen jälkeensä.

Resi-rouva löi hämmästyneenä yhteen kämmeniänsä.

„No sepä oli louhikäärme!“

Ennemoser, joka ei ollut hievahtanutkaan paikaltansa, päästi äänekkään kaikuvaan naurun.

„Hyvästi vaan, Härkälän emäntä!“ huusi hän ivalisesti kumartaen ovelle päin. „Ja vaikka herra von Spengerer tänään ei olisi tullutkaan, niin vahinko olisi meidän tyttöä antaa mokomalle retkulle kuin teidän Fransille!“

„Ja mitä hän puhui ylpeydestä, joka käy lankeemuksen edellä, ukkoni, niin minusta se ei ollut hyvin sanottu. Melkeinpä luulen, että tuo pahasisuinen koettaa meitä vahingoittaa!“

„Mitä joutavia, älä pidä lukua tyhmistä lörpötyk-

sistä! Vaikka tuo häijy mielellään purisikin, niin ei hän sillä hampaitakaan ole!“

Mutta rouva Resi ei ollut helposti lohdutettu. Hän ravisti päätään surullisena.

„Alois, ukkoseni, kyllä se kuitenkin jotain merkitsee. Tiedätkös, minua jo kaiken aikaa niin pelottaa kuin olisi joku onnettomuus käsissä. Kyllähän minä tiedän, että olen höperö, ja ehkä se on sen suuren onnen tähden, jolla Luoja on meitä siunannut. Kun katselen meidän taloamme ja kotiamme, ja ajattelen miten olemme yhdessä koonneet omaisuutemme — ja tyttäremme — ja miten me kaikki olemme terveet ja onnelliset — ja nytkin meidän osaksemme tullutta onnea — Alois, silloin tulee mieleeni, ettei tätä aina riitä. Minua painostaa ihan kuin kesällä kun monta viikkoa on ollut yhtämittaista päivänpaistetta. Silloin minunkin mieltäni ahdistaa, että eipä suinkaan tällaista lakkaamatta kestä ja että rakeet tai raju-ilma tuhoaisi kaikki toiveet vuodentuloista vainioilta ja niityiltä. Minä olen jo rukoillut Jumalan pyhää äitiä, että hän vapauttaisi minut tästä mielen levottomuudesta. Mutta siitä ei ole ollut apua!“

„Jätä minut rauhaan, eukkoseni! Te vaimoihmi-

set olette kaikki hupakkoja! Kun onni on ylimmillään niin että riemusta pitäisi päästää ilohuutoja ja kiittää taivaallista Isää, silloin te itkeä vetistelette ikäänkuin kauhein onnettomuus olisi teitä kohdannut. Älä nyt turhia“ — lopetti hän lempeästi — „olethan sinä muulloin aina ollut minun älykäs rakas puolisoni!“

Rouva näytti taistelevan omaa luontoansa vastaan ja nyt vasta hän mielestensä sai irroitetuksi sen mitä hän ei ollut voinut ilmausua sen mielenhäiriön takia, jonka Härkälän ravintolan emäntä oli aikaansaanut.

„En minä siitä pääse — Alois, vapaaksi! Ja sitte, en suinkaan minä turhanpäiten ole näin levottomalla mielellä. Minä en ole sitä tahtonut sanoa sinulle, mutta minun täytyy se puhua pois painamasta sydäntäni, ennenkun tuska minut tukahuttaa.“ Hän lähestyi miestänsä, joka peljästynein katsein tuijotti häneen, ja jatkoi matalalla, melkein kuiskaamiseksi hiljennetyllä äänellä: „tänään päivällisen aikaan kun olin keittiössä, sanoi sen minulle Vroni, vanha postinkuljettaja-vaimo. Eräs vieras, tuntematon mies, karkeapartainen ja synkkä hurja katse silmissä oli pysäyttänyt hänet metsässä ja tiedustellut tarkoin ensin

ylimalkaan kaikista ihmisistä kylässä ja sitte kyselty meistä. Ja kun hän oli miehelle sanonut, että Ennemoser on varakkain mies koko kylässä ja että häntä muutoinkin onni oli seurannut, niin oli miehen naama muuttunut vielä kelmeämmäksi ja hän oli itseksseen mutissut jotain, mitä Vroni ei ollut ymmärtänyt. Ja tyroolilainen puku hänellä oli ollut yllä, mutta meidän seuduilta hän ei ollut, sillä Vroni, joka kuitenkin tuntee kaikki ihmiset täällä ja koko ympäristössä, ei ole häntä koskaan ennen nähnyt. Hän oli myöskin kysynyt mieheltä, mistäpäin hän tuli ja mihin hän aikoi mennä. Mutta silloin hän vaan oli nauranut — niin pahanilkisesti kuin paholainen, sanoi Vroni, — ja meni heti tiehensä!“

Myöskin Ennemoser oli kuullessaan tätä kertomusta muuttunut hahmoltaan. Mutta hän naurahti ääneensä.

„Johan minun täytyy sinulle nauraa pahanpäiväisesti, eukkoseni! Se on varmaankin ollut maankiertolainen. Ja siitä sinä nostat niin suuren jutun. Vai nauroi niinkuin paholainen? No eihän tuota voi tietää“, jatkoi hän puhettaan leikillisesti; „Vroni on vanha noita. Ehkäpä se olikin paholainen, joka tahtoi

Vronin viedä mukaansa.“

Mutta Resi-rouvan katseet tulivat vaan hätääntyneemmiksi ja levottomammiksi.

„Alois, vaikkapa sinä nauratkin, niin en minä pääse levottomuudesta vapaaksi. Alois, entäpä jos se oli kumminkin hän, jos hän nyt näin pitkän ajan kulu-
tua on tullut meidän onneamme —?“

Häneltä katkesi puhe kesken. Ennemoser oli hurjasti lyönyt nyrkkiä pöytään. Hänen vast'ikään niin ystävälliset kasvonsa olivat vääntyneet julman näköiseksi.

„Ole vaiti, emäntäni — En sanaakaan tahdo kuulla enempää!“

Sitte hänen mielensä rauhottui vähän ja hänen kasvonsa tulivat rauhallisen näköisiksi.

„Kaksikymmentä vuotta on nyt siitä kulunut kun se tapahtui — ja — kahteenkymmeneen vuoteen emme ole siitä puhuneet — ja minä olen ollut sinulle siitä kiitollinen!“ kuului nyt käheästi ja katkonaisesti hänen huuliltaan. „Miksi nyt puhuisit niistä asioista, jotka aikoja päiviä sitte on haudattu ja unheeseen upotettu? Mitä on ollut, se on mennyttä! Ja jos se on ollut syntiä, — arveletko, että taivaallinen Isä, joka kaikki

näkee, olisi sen antanut menestyä meidän onneksemme? Katsohan meidän tyttöämme! Onko hän sen näköinen kuin taivaan Herra olisi meille vihoissaan?”

Rouva Resi itki. „Kaikissa tapauksissa on taivaan Herra meille lahjottanut niin paljon sen tähden vaan että Hän jälkeen päin voisi ottaa sitä runsaammin takaisin!”

Talon isäntä oli suuttumuksesta pauhaamaisillaan. Mutta hän sai mielensä hillityksi, laski kätensä Resin harteille ja veti hänen päänsä rintaansa vastaan. „Resi, älä tee syntiä!” sanoi hän lempeällä sydämellisellä äänellä, „eihän taivaallinen Isä niin hirmuinen ole, että hän meitä sillä rankaisee, mitä Hän on meille lahjottanut. Jos se oli synti, niin minun syyntäni oli. Ei meitä rakas Jumala rankaise koska me — koska me —“ hänen äänensä raukesi yhä hiljaisemmaksi — „koska me juuri olemme niin lämpimästi toisiamme rakastaneet!”

Hän veti vaimoansa hellästi puoleensa ja painoi suutelon hänen huulilleen. Se vaikutti kuin taikatemppu.

Rouva Resi katsahti uskovasti ja luottamuksella miehensä silmiin ja hymyili kyynelten alta.

„Alois, mieheni! Sinä olet oikeassa. Se on varmaankin ollut maankulkuri! Äläkä ole vihoissasi typerälle vaimollesi, vaikka olinkin heikkouskoinen ja olen tänä ihanana päivänä sinua suututtanut.“

Hän suuteli vaimoansa toistamiseen. „Ja tämän jälkeen ei sanaakaan koko asiasta!“

Leikillisesti uhkaillen laski hän rouvan irti syleilystään ja hän hymyili vielä kun rouva lähti huoneesta valmistaakseen keittiössä illallista.

Kun Ennemoser jäi yksin, ojenteli ja venytteli hän raajojansa.

„Kelpo vaimo hän toki on vaikka hänellä onkin oikkunsa. No sitähan varten naiset ovatkin.“

Hymyillen onnellisena istahti hän pöydän ääreen lukemaan sanomalehteä, jonka postinkuljettaja keran viikossa toi alhaalta laaksosta ylös vuoristoon.

Mutta hänen ajatuksensa eivät tänään oikein tahoneet pysyä selvillä. Liian monet seikat liikkuivat sekaisin hänen päässään.

Herrajesta, hyvänen aika sentään jos joku olisi hänelle sanonut edeltäpäin, silloin kun hän vielä oli köyhä renkimies, että sellainen rikas herra tulisi hänen vävykseen! Se oli kumminkin suuri onni, josta hänen

tuli nöyryydessä kiittää taivaan Jumalaa!

Hän sieppasi taas lehden lukeakseen, kun se oli vaipunut hänen kädestään. Mutta hän ei nytkään joutunut sitä lukemaan. Hänen silmänsä sattuivat paimenpoikaan Hieseliin, joka ulkona epäilyttävällä tavalla kuljeskeli pihalla sen sijaan että hän olisi tällä kertaa ollut alppilaitumella lehmiä paimentamassa.

„No, mitä sulla on täällä tekemistä?“ tiuskasi hän pojalle.

Pojan hämmästys lisääntyi kun hän aavistamatta näki isännän. Poikaa vaivasi varmaankin paha omatunto.

„No, tuleeko selvää? Onko suusi tukittu?“

Ja pikaisella liikkeellä oli hän mennyt ikkunan luo ja siepannut pojan kiinni takin kauluksesta.

„Kas vaan, kas — mitä tämä on?“ kysyi hän hämmästyneenä katsellen kaikilta puolin pientä kirjettä, jonka hän oli siepannut itkevältä paimenpojalta.

„Minun piti se antaa emännälle kun isäntä ei olisi kotona“, mukautui poika viimein tunnustamaan. „Tuntematon vieras antoi sen minulle. Hänellä oli pyöreä hattu ja julman näköinen parta ja hänen kasvonsa olivat niin keltaset kuin pihlajanmarjat. Ja gul-

denin hän antoi minulle juomarahaa ja minun piti asia toimittaa niin, ettei isäntä mitään huomaisi koko kirjeestä.“

Ennemoser ravisti päätään. Hänen ajatuksensa menivät vallan sekaisin.

„Emännällekö? — Tuntematon mies?“

Sitte hänen silmänsä taas sattuiivat poikaan.

„No mitä siinä vielä seisot töllistelemässä? — Korjaa jo luusi toimeesi! Ja muista pitää suusi kiinni!“

Poika meni matkoihinsa ja Ennemoser vetäysi takaisin pöydän ääreen.

„Kirje Resille, — ja tuntemattomalta — —?“

Hän aavisti varmaan mikä häntä odotti, sillä hänen kätensä vapisi kun hän repäsi auki kirjeen kotelon.

Siinä oli pieni paperilehti, johon oli töhritty isoja kömpelöitä kirjaimia.

Ennemoser veti syvään henkeään ja kun hän viimeinkin oli onnistunut saamaan selon kirjaimista, jotka tanssivat hänen silmiensä edessä, niin kylmä hiki nousi hänen otsalleen. Hän luki kirjeen kerran läpi ja vieläkin kerran uudelleen. Ja kun hän oli päässyt loppuun, kun hän oli täydelleen ymmärtänyt sen

sisällyksen, niin hänen polvensa huojuivat. Kauhista täynnä, aivan kuin aave olisi astunut hänen silmiensä eteen, katsoa tuijotti hän tyhjään avaruuteen eteensä, silloin hänen kasvoilleen tuli kalmankalpeus ja voihkien ääneensä hän vaipui tuolillensa.

Toinen luku.

Metsässä oli paikka missä lähde juoksi näkyviin sammaltuneesta kivikosta. Iloisella lorinalla syöksi kristallinkirkas vesisuihku kallioiseen sanajalkojen ja metsäkukkien ympäröimään vesilammikkoon, jonka se vuosituhansien kuluessa oli itselleen uurtanut ja jatkoi siitä matkaansa edelleen laaksoon päin iloisena kuin ihmislapsi, joka on päässyt pakoon pimeästä vankilasta, ja muuttui hyppeleväksi monella tavoin luikertelevaksi puroksi.

Tähän saakka oli Lisbet seurannut sulhastansa ja täällä he vielä istahtivat vähäksi ajaksi jalkojaan lepuuttamaan puisella penkillä.

He tunsivat toisensa pitemmän ajan takaa kuin eilispäivästä lukien ja kuitenkin oli heillä ollut paljon toisilleen puhuttavaa — voi, kuinka paljon! Niinhän aina on kahden rakastuneen ihmislapsen kesken, joiden huulilta vasta äskettäin on päässyt vapauttava sana; sydämet ovat jo kauvan tietäneet, etteivät he koskaan voi erota toisistaan ja he ovat uskollisesti merkinneet kaikki muistoon, jokaisen silmäyksen, jo-

ka näennäisesti vähäpätöisen sanankin, jokaisen käden puserruksen. Ja nyt kun he olivat toisensa löytäneet suu suuta vastaan, niin seuraa muisteleminen ja kertominen. Kumpaisenkin mielestä on kuin mailma olisi muuttunut ihan toisellaiseksi ja kaikki mikä on tapahtunut saa aivan erityisen merkityksen.

Pitihän kuitenkin lopuksi ajatella eroamistakin, varsinkin kun Bernhardin täytyi kiiruhtaa jos tahtoi ehtiä laaksoon ennen pimeän tuloa. Hän pyysi morsiameltaan vielä viimeisen suukkosen ennenkun hän heilutti jäähyväisiksi hattuaan ja lähti luvaten seuraavana päivänä taas tulla Ennemoserin taloon paki-noimaan.

Lisbet katseli hoikan komean miehen vartalon jälkeen kunnes se oli kadonnut näkymättömiin puiden runkojen taakse; sitte hän huokasi sydämen pohjasta ja lähti kotiin päin.

Aurinko oli jo kadonnut vuoren seinän taakse ja lähestyvän ehtoon rauha laskeusi hiljaa ja juhlallisesti alas maan yli. Harvoin vaan jonkun linnun ääni säikähytti aatteiden haaveiluissa kulkevaa tyttöä hänen mietteistään. Sitte hän kuunteli myöskin milloin kauempaa milloin lähempää kaikuvia karjankel-

loja ja ammunisia alppirinteiltä. Alhaalla laaksossa joku kappelin kello soitti Ave-Marian rukoushetkel-le ja tuulen henkäys toi hiljaiset kellon helähdykset ylös hänen luoksensa. Lehtikuusien heleänvehreiden oksien välitse, jotka nyt olivat harvat ja erossa toisistaan, välkkyi vaalea sinertävä valo kaukaisilta alppi-jäätiköiltä ja harmaiden hurjasti haljenneiden dolo-miittivuorten teräväkärkiset huiput ja jyrkät seinät olivat kasaantuneet taivasta vastaan, jonka värit jo alkoivat vaaleta.

Äkkiä säikähti Lisbet mietteistään.

Tie oli tehnyt käänteeseen kallion syrjän ympäri ja kun hän kulki kallion ympäri, huomasi hän miehen hahmon, joka ikäänkuin maasta kasvaneena seiso i keskellä tietä hänen edessään. Hän tuns i miehen o i-tis; se oli Frischmannin Frans.

Ankara kauhistus valtasi hänet. Frischmannin Fransilla ei suotta ollut huonoin maine koko paikkakunnalla ja siitä saakka kun Lisbet oli palannut kaupungista kotiin, pelkäsi hän tuon raakaluontoisen ja väkivaltaisen pojan hurjaa katsetta. Senvuoksi hän kiiruhti käyntiänsä päästäksensä pian hänen ohitsensa.

Mutta se ei onnistunut.

„Hyvää iltaa! — No, no — maltahan aikaa!“

Tällä kehotuksella järkevä tyroolilainen tavallisesti varottaa liian kiivaasti eteenpäin rientävää matkamiestä sitä nopeammin seuraavalta väsymykseltä. Mutta Frischmannin Fransin suussa niillä sanoilla oli pilkallinen kaiku.

„Jumal’ antakoon, Frans!“ vastasi Lisbet hänen tervehdykseensä jotenkin epävarmasti ja riensi eteenpäin. Mutta Frans pysytteli hänen sivullansa ja kun tie oli kapea, niin heidän täytyi kulkea likellä toisiaan.

Päässä toiselle korvalle sysätty hattu, jossa oli teiren sulka, peitti hänen kiharat mustat hiuksensa, lyhyt jakku oli irtaallaan viskattuna vasemmalle olkapäälle, ja oikeassa kädessä tussaripyssy astui Frans raskasta tyroolilaisen kiipeävää käyntiä jonkun aikaa ääneti nuoren matkatoverin sivulla. Hänen teräväpiirteiset päivettyneet kasvonsa olivat synkät ja silloin tällöin hän loi sivullensa hurjan salavihkaisen katseen nuoreen tyttöön, jonka kasvoista pelko oli poistanut kaiken ihonvärin.

„Nyt minun seurani ei lienekään tervetullut, koska

sinä et puhu mitään?“ kysyi hän uhkaavasti.

Lisbet katseli ympärillensä apua etsien. Hän näki olevansa aivan yksin tuon rajuluontoisen hillitsemättömän pojan kanssa!

„No kuinka olet saanut sen ajatuksen?“ änkytti hän hämillänsä.

„Minä vaan arvelin, kun sinä olet tullut niin ylpeäksi, ettet enää kärsi katsoa tyroolilaispoikaa kasvoihin“, puhui hän purevasti. „Tietysti, olethan sinä nyt rouvashenkilö, käyt pitkissä hameissa ja luet romaanikirjoja. Ja kun vielä osaa puhua ranskaakin, niin kai vieraantuu rehellisestä tyroolilaisesta kielestäkin. Sitä kaikkea meikäläinen tietysti ei osaa!”

„Älä puhu, Frans, noin typerästi! Jos on jotain oppinut, niin ei se tietystikään mikään synti ole, ja luullakseni ei ole väliä sillä, mitä kielimurretta kukin puhuu. Pääasia kaiketi on mitä hän puhuu ja mitä hän ajattelee. Ja mitä minuun tulee, niin, Jumalan kiitos, ylpeys ja mahtavuus ei ole koskaan ollut minun asiaani. Enkä minä tiedä mistä ylpeilisinkään.“

„Vai niin, — vai et siis ole ylpeä! No — ja kun et ole tullut ylpeäksi, miksi siis menit ohitse Härkälän ravintolan etkä astunut sisään etkä sanonut: Hyvää

päivää tati Frischmann! hyvää päivää Frans! Kuinka voitte? Minä olen taas tullut kotiseudulle. Näetkös että sain sinut kiinni puheistasi?”

Lisbet joutui hämillensä. Mitä hänen piti vastaa maan pojalle? „Enhän minä ole käynyt muidenkaan luona vielä.“

Frans teki ylenkatseellisen liikkeen.

„No mitäpä minä muista! Mitäpä muut minuun kuuluvat? Olenko minä muiden veroinen? Ovatko toiset niin odottaneet sinun kotiin palajamistasi niin kuin minä olen odottanut? Elämä ei ole minua ilahuttanut, kun et sinä ole ollut kylässä ja minä olen luke-
nut kuukaudet, viikot ja päivätkin kunnes sinä tulit. Vai etkö tiedä tyttö, että minä sinua rakastan ja että minun isävainajani ja sinun isäsi ovat suostuneet että me menemme keskenämme naimisiin?”

Lisbet säikähti ankarasti. Hänen mieleensä muistui, että Frans jo aikaisemmin oli tehnyt hänelle viittauksia siihen suuntaan.

„Siitä minä en mitään tiedä — ja jos siinä on perää, niin eipä suinkaan se ole tarkotettu täydellä todella, vaan puhuttu noin vaan umpimähkään.“

„Mitä? Lausuttu umpimähkäänkö?“ tiuskasi poi-

ka. „Puhutaanko sellaisia asioita umpimähkään? Ohoh tyttö! sinä siis et tahdo. Sano vaan suoraan!“

Vaatelias puhetapa herätti nyt Lisbetissäkin suutumusta ja uhkamieltä.

„En, en tahdokkaan! Ja jätä minut nyt rauhaan! Minulla ei ole mitään tekemistä sinun kanssasi, törkeä, sivistymätön poika!“

Hän astui nopeammin, mutta poika asettui hänen eteensä hajasäärin keskelle tietä.

„Mitä?“ nauroi hän pilkallisesti vastoin tytön kalpenevia kasvoja. „Törkeä ja sivistymätön? Se kai merkitsee sitä, ettei muka ole mitään hansikkaita kourain koristuksena ja että mulla on sarkajakku hännystäkin asemesta? Kai se sitä paljon on, että sinä olet itsellesi jo valinnut semmoisen kaupunkilaisherran, oikein sellaisen korean marakatin, jolla on lakeerisaappaat jalassa ja joka aina sanoo „armollinen neiti“, kun hän juttelee tytön kanssa? Hä?“

Lisbet ei väistänyt hänen uhkaavaa katsettansa.

„Entäpä sitte, jos niin olisikin? Olenko minä velvollinen siitä tiliä tekemään sinulle?“

Poika kyyristyi niinkuin kissa hyökätessään saaliin kimppuun.

„Oletpa tietenk! Ja vaikka et tahtoisikaan, niin — minä tahdon! Se on minun oikeuteni ja minä en oikeudestani luovu! En minä suostu siihen, että turhanpäiten olen sinua odotellut ja jollet minulle anna hyvällä, mitä minulle tulee, niin — — —”

Ennenkuin peljästynyt Lisbet tiesikään miten hänelle kävi, oli poika kuin hullu syössyt häneen kiinni ja painanut häntä rintaansa vastaan. Tyttö päästi hätähuudon huutaen apua ja onneksi se ei kaikunutkaan kenenkään kuulematta. Tien käänteessä tuli näkyviin roteva, noin kuusikymmenvuotias mies. Hänen harmaasta tukastaan ja kellertävästä ryppyisestä naamastaan ainakin voi arvata että hän oli niin vanha. Hänen musta, harmaansekainen partansa oli pörröinen ja ruokkoomaton ja katse harmaissa, paksujen luomien alla kiiluvissa silmissä oli pistävän tuikea ja häälyvä sinne tänne.

„Laske oitis tyttö irti menemään, sinä halju, senkin kurja retkale! Etkös vähääkään häpeä?“ huusi hän Fransille. „Tahdotko olla kunniallinen tyroolilaispoika ja ilkeät ryhtyä väkivaltaa tekemään turvattomalle naishenkilölle?“

Vieraan uhkaavat katseet ja kohotettu ryhmysau-

va saivat Fransin älyämään, että oli järkevintä hellit-
tää kyntensä irti saaliista. Mutta ennenkun hän meni,
kääntyi hän vielä kerran vapisevan tytön puoleen.

„Mitä olen sanonut, sen olen sanonut!” sähisi hän
hampaitten välistä ja riehuva tuimalla katseella.
„Minun sinä olet ja ennenkun sallin sinun toiselle me-
nevän — ennen sinut tapan — ja sen toisen kanssa!”

Sitte hän sieppasi pyssynsä, joka lyhyen taistelun
aikana oli luiskahtanut maahan, nykäsi hatun pöyh-
keästi otsallensa ja tallusteli matkoihinsa.

Nyt vasta Lisbet uskalsi tarkemmin katsoa autta-
jaansa silmiin. Tältä paikkakunnalta hän ei voinut ol-
la, vaikka hän olikin puettu tyroolilaiseen pukuun,
sillä Lisbet näki hänet nyt ensi kerran. Siistin näköi-
nen hän ei kaikissa tapauksissa ollut ja nuori tyt-
tö melkein pelkäsi hänen synkkää katsettaan. Syvät
rypyt hänen kasvoissaan ja varsinkin nenän pielis-
tä ylöspäin kulkevat syvät uurteet, ilmaisivat kenties
hurjan nuoruuden elämässä elettyjä irstailuja; mut-
ta ehkä nuo kurtut kasvoissa olivat myöskin piirteitä,
joita kurjuuden käsi kärsimysten päivinä oli kaiver-
tanut noihin kasvoihin.

vieras oli tarkkaavasti katsellut Lisbetiä. Varmaan-

kin hän tällä yksinäisellä paikalla vuoristossa ihmetteli tytön kaupunkilaispukua.

„Lienette kai kesävieras tuolta ylhäältä kylästä?“ ehti hän sanomaan ennenkun Lisbet ennätti kiittää auttamisesta.

Tyttö ravisti päätänsä hymyillen.

„En laisinkaan. Kyllä minä olen oikea tyroolilaislapsi ja olen kotoisin Ennemoserin talosta tuolta kylästä. Jos tahdotte tulla kanssani, niin — — —”

Tyttö keskeytti puheensa. Ukko oli hänen puhuessaan hätkähtänyt ja katsoa tuijotti häneen nyt silmät suurina, hämmästyneenä ja kummastuksissaan. „Mitä sanottekaan? Sanokaa vielä kerran, etten ole kuulut väärin! Ennemoserin talostako? Niinpä taitaakin sitte Alois olla — —?”

„Minun isäni, aivan niin!“ myönsi Lisbet kun vanhus keskeytti puheensa. „Te siis tunnette minun vanhempani?“

Ukon kasvot synkistyivät. Hänen silmistään välähti pahanilkinen katse. „Taitaa kyllä niin olla! Tietenkin on pitkä aika kulunut, jolloin en ole häntä nähnyt enkä äitiäsikään. Paljo vettä on sillävälin ehtinyt juosta alas Inn-jokea myöten. Siihen aikaan minä olin

häijy halunkki — tiedätkös tyttö, jotenkin samallainen kuin tuo lurjus, joka juuri äsken sinua hätyytti. Mutta mitä isäsi nyt on, sitä hän oli jo silloin kun hän Resiä kosiskeli, oikea rehti mies. Minä sitten matkustin pois — kauvas pois. Ja kun minä jälleen olen tullut takaisin, olen minä rehti mies — ja hän — —”

Hän oli lujemmin pusertanut ryhmysauvaa kourassaan. Hänen kasvonsa olivat käyneet tummanpunasiksi. Näytti siltä kuin hän olisi tahtonut lausua häväistyssanan. Mutta kun hän näki Lisbetin silmät peljästyneenä katsovan häneen, niin hänen kasvonsa tyyntyivät jälleen.

„Annappas, kun katselen sinua, tyttö!“ sanoi hän, pani kätensä hänen leukansa alle ja tarkasteli kauvan tytön punastuvia kasvoja. Ja silloin pikaisesti vilahti tuskallinen hymy — mutta hymyhän se kuitenkin oli — hänen synkillä katkerilla kasvoillaan. „Kyllä se on oikein, — kyllä se on oikein“, nyökkäsi hän ja pyyhkäsi kätensä selkäpuolella kasvojaan. „Aivan niin — — aivan niin — —.“ Hänen äänensä tukahtui. Hänestä näki, että hänellä oli täysi työ väkivaltaisesti saada voitetuksi voimakas sisällinen liikutus. „Tiedätkös tyttö”, puolusteli hän sitte käytöstään, „minä olen

näet tuntenut sinun äitisi, silloin kun hän vielä oli yhtä nuori kuin sinä nyt. Silloin oli minullakin vaimo. Ja juuri samana päivänä kun sinun isäsi nai äitisi, kadotin minä vaimoni. Ja kun minä nyt olen katsellut sinua ja minun on täytynyt samalla ajatella, että jollen olisi kadottanut vaimoani, niin minullakin nyt voisi olla tuollainen tytär — niin, tiedätkös; minun mieleni tuli niin liikutetuksi. Älä sinä siitä pidä lukua!”

Syvällinen säälin tunne valtasi Lisbetin. Mielellään olisi hän sanonut tuolle vanhukselle pari lohdutavaa sanaa. Mutta hän ei tohtinut puhua. Hänen rintansa ahdisti kuin kuristus.

Muukalainen oli sillävälin keppinsä rautaisella piikillä pistellyt maata. „Kuuleppas“, virkkoi hän, puolittain katsellen tyttöä, „ja hän siis voi hyvin, Reisi — minä tarkotan sinun vanhempasi ovat onnelliset kaiketi? Mutta tietysti, mitäs minä sitä kysynkään? Missä tuollainen enkeli on talossa, täytyyhän musta piru helvetissäkin sen ymmärtää. Jokaisen osaksi sitä ei satu, mikä hänen osallensa on sattunut. Rikkain mies koko kylässä, kelpo vaimo ja rakastettava tyttö omana lapsena. Melkeinpä voisi arvella, että siinä on liikaa yhdelle.“

„Ettekö tahdo tulla minun mukaani?“ kysyi Lisbet ystävällisesti. „Kulkeminen Teitä väsyttää ja minun vanhempani — —”

Hän vaikenä säikähtyneenä, sillä vanhuksen kasvot olivat äkkiä muuttuneet tykkänään toisennäköiseksi, saaden kovan ja vihamielisen ilmeen. „Sitäkö varten, että näkisin kuinka hyvin Te menestytte?“ kysyi hän pilkallisesti. „Ei meidän ole hyvä olla saman katon alla, minun ja sinun isäsi. Sillä ettäs tietäisit, niin sen sanon, että emme me ole liioin olleet koskaan ystäviä, hän ja minä, ja jos hän ei olisi isäsi, josta minä sinun kanssasi puhun, niin —”

Tällä kertaa Lisbet keskeytti hänen puheensa. Hänen silmänsä leimusivat. „Älkää minulle puhuko pahaa isästäni! Joka hänet tuntee, tietää ettei häneen satu mikään panettelu!”

„Vai niin? — Niinkö luulet tyttö?“ Näytti siltä kuin hän tahtois sanoa jotakin. Mutta hän maltoi mielensä. — — „Saattaapa olla, että olet oikeassa. Älä nyt heti katsele noin vihaisesti. Mitäpäsi siitä huolitkaan? Minä jokaiselle suon, ja niin hänellekin, mitä hänelle tulee. Sen mikä hänelle on tuleva, tyttöseni! Ja hyvästi nyt! Minulla on vielä tänään tärkeitä toi-

mitettavia paikkakunnalla. Ei minun kannata enempää kuluttaa aikaani.“ Hän teki kädellään tervehtivän liikkeen ja ennenkun Lisbet vielä ehti vastata sanaakaan, oli ukko jo mennyt menojaan.

Myöskin Lisbet riensi eteenpäin. Hän oli tullut levottomalle mielelle. Mutta kun hän vähän matkaa kuljettuaan tienkäänteessä vielä kerran katsah-
ti taaksensa, näki hän että vanhuskin sillä välin oli pysähtynyt. Hän seiso i keskellä tietä. Nojautuen sau-
vaansa, liikahtamatta hän katsoi Lisbetin jälkeen.

Kolmas luku.

Illan hämärä oli vähitellen kohonnut vuoren seiniä pitkin ylöspäin ja levitti nyt harmaat siipensä jo vuoristokylän ylitse. Vuorijättiläisten huiput loistivat vielä päivän viimeisessä heikossa valossa. Jäätikköjen peittämällä rinteillä kimalteli juuri kuin heikko kajastus sulaneesta auringon kultakiillosta. Mutta sekin vähitellen katosi. Kylän teillä oli hiljaista ja yksinäistä. Siellä täällä akkunoiden sisäpuolella jo oli sytytetty tuli. Erään talon edustalla pari lasta leikki vuohen kanssa; toisen edustalla muuan vanha mies selkä kumarassa pilkkoi polttopuita. Kylän päässä muutamia rengit ja piiat nauraen ja kirkuen ajelivat lehmää, joka ei tahtonut mennä navettaan. Joka kerran kun se juoksi, kalahteli sen kello selvemmin ja kirkuiivat tytöt äänekkäämmin.

Pian oli Lisbet kulkenut kylän lävitse.

Nopeasti lisääntyvässä hämärässä tuli hänen silmiensä eteen näkyviin Ennemoserin talo pitkinen latoja tallirakennuksineen. Kaikki ikkunat olivat pimeät. Ainoastaan keittiöstä paistoi ulos punertava lepatta-

va tulen valo. Siellä rouva Resi puuhasi keittolieden ääressä. Piha oli ihmisistä tyhjä, sillä rengit ja piiat istuivat työvään tuvassa illallista syömässä.

Lisbet astui vasemmalla olevaan asuinhuoneeseen. Hän oli vähällä huutaa kohti kurkkua, sillä kun ei huoneessa ollut yhtään tulta, niin hän luuli, ettei siellä ollut ketään ihmistäkään. Mutta hän erehtyi. Ikkunan ääressä liikkui joku pimeä hahmo.

Pian hän kuitenkin tunsu tuon hahmon. Se oli isä. Hänellä oli pyssy kädessä ja Lisbetin lähestyessä hän tahallansa näytti uutterasti puuhaavan jotakin hypistellen pyssyn lukkoa ikkunasta sisään tulevan heikon hämärän valossa. Kun isä kääntyi häneen päin, näki hän hänen kasvonsa. Vaikkei Lisbet voinutkaan erottaa kasvonpiirteitä, niin ne hänestä näyttivät huomattavan kalpeilta. Tyttö arveli sitä hämärän vaikuttamaksi, kun hämärässä kaikki vaaleat värit sekaantuvat ja muuttuvat harmaiksi ja kalpeiksi; ja kaikki tummat värit näyttävät vielä tummemmilta kuin tavallisesti.

Myöskin Alois Ennemoserin sydämessä mahtoi vallita harmaa hämärä, niin että hänen katseensa pysyi niin tuskallisena eikä ollenkaan kirkastunut siitä-

kään, että hänen kukoistava tyttärensä aivan kuin lihaksi ja vereksi muuttunut onni tuli sisälle huoneeseen hänen luoksensa.

Muutoin oli pelkkä tyttären näkeminen riittänyt hajottamaan synkät pilvet hänen otsaltansa. Mutta tällä kertaa vältti hän Lisbetin katsetta, ripusti pysyn olalleen, sieppasi hattunsa ja meni ovelle. Lisbet oli suuresti kummastuksissaan.

„Lähdetkö vielä ulos, isä?“

„Lähden, tyttöseni!“

„Mutta onhan jo liian myöhä. Etkö ensin meidän kanssamme syö illallista?“

„Eipä ole tarpeen, Liisaseni. Onhan minulla pussissa seljässäni kappale leipää ja makkaraa.“ —

„Mutta ethän muulloin ole lähtenyt näin myöhällä — —”

Ennemoser naurahti, mutta hänen naurunsa kuului teeskennellyltä.

„Muulloin! Onkos tänään sellainen päivä kuin muulloin? Pian nousee täysikuu Kofelin kukkulan yli. Ja tulee han meille ensi tilassa vieraita ja silloin kait äiti voi tarvita keittiössä metsänriistaa. Eikä myös haittaa vaikka mä taas vähän tarkastan salametsäs-

täjäin tekoja. Niinhän ne mellastavat, että on oikein synty ja häpeä. Hyvästi nyt Liisaseni! Kyllä minä pian palajan kotiin.“ Vielä kerran hän nyökkäsi Lisbetille. Sen jälkeen hän jo meni ulos ennenkun Lisbet oli ehtinyt kysyä sen enempää. Omituisesti levottomalla mielellä katseli hän isän jälkeen ja kun hän näki isän katoavan pimeyteen, niin hänestä tuntui kuin olisi tullut isän ja hänen välilleen tuhansien peninkulmien välimatka ja isä vaipuisi tyhjäksi olemattomaksi pohjattomuuteen. —

Leveä tulen valo paistoi huoneeseen. Ovi oli avautunut Lisbetin sitä ajatuksiltaan huomaamatta ja rouva Resi seisoi kynnyksellä lamppu kädessä. „Herrajesta, Lisbet, miten minä säikähdin! Sinäkö täällä oletkin? Ja minä jo olin siitä levoton mihin sinä olit joutunut. Mutta missä isä on?“

Rouva Resi ei siitä suuresti ilahtunut kun kuuli, että isä näin myöhällä oli mennyt metsästysretkelle, varsinkin kun hän tänään oli päivän kunniaksi jo valmistanut „erikoista“ herkkua.

Lisbet antoi hänen puhua. Hän oli tänään hiljaa ja vähäpuheinen vielä illallistakin syödessä jolloin äiti, melkein yksin piti puhetta vireillä. Hänellä näytti ole-

van pää ajatuksia täynnä. Varsinkin häntä vielä tärisytti ajatellessa Frischmannin Fransin häpeämätöntä hyökkäystä häntä vastaan. Ja sitte vielä tuo tuntematon vieras — — — Tyttö näytti taistelevan itsensä kanssa miettien pitikö hänen tehdä äiti levottomaksi jos hän kertoisi kohtauksen hänen kanssaan.

Silloin Resi rouva itse auttoi tytön epäröimisestä.

Hänen sydäntänsä oli tahtonut kouristaa, kun hän yritti pitää omana tietonaan sen, että Härkä-ravintolan emäntä oli heillä käynyt kosimassa Fransin puolesta. Kun Lisbet oli korjannut illallispöydän tyhjäksi ja äiti tyttärineen ahkerasti neuloen ja sukkaa kutoen lampun valossa istuivat vanhassa nahalla päällystetyssä sohvassa vieretysten, niin rouva Resi rohkasi mielensä ja alkoi näin:

„Tiedätkös, Liisaseni, oikeastaan rakkauden laita on niinkuin kuolemankin: se tekee ihmiset yhdenarvoisiksi. Ja kun minä sinua nyt tuossa katselen, niin minusta tuntuu kuin ei olisi voinut toisin tapahtua-kaan kuin miten nyt on tapahtunut. Sinä olet aina ollut sellainen lempeä enkeli, tuollainen pikku prinsessa. Älä sentään usko, että äitisi vanhoilla päivillään olisi tullut ylpeäksi. Herra varjele, kelpo talon-

pojan vaimo on myöskin arvossa pidettävä! — Mutta mielummin minä toki näen sinun joutuvan rouva von Spengereriksi kuin vaimoksi tuollaiselle haljulle kuin, sanokaamme esim. Frischmannin Frans on.“

Nyt se oli sanottu. Nimi oli lausuttu.

Lisbet oli säikähtynyt. Hän katsoi hämmästyneenä äitiänsä.

„Kuin Frischmannin Fransiko? No miksi, äiti, mainitset juuri hänet?”

Rouva Resi pisteli neulallaan hämillänsä pellavakangasta jota hän ompeli.

„No niin, — onhan niitä kelpo poikiakin, mutta näetkös —“ Ei, se asia vei hänestä voiton. Hän ei enää sitä kyennyt pitämään salassa. „Eihän sinun tarvitse sitä isälle ilmaista, että minä sen olen sulle sanonut. Tänään kun sinä herra von Spengererin kanssa menit pois, kävi täällä Frischmannin leski. Hän pyysi sinua vaimoksi Fransillensa. Minun piti ihan pureskella kieltäni, etten hänelle sanonut — tiedäthän sinä sen. Isä hänelle antoi komeasti rukkasen ja eukko lähti tiehensä täynnä myrkkyä ja sappea. — Mutta mikä sinun on Lisbet? Miksi minua noin katselet?”

„Miksikö?”

Lisbet veti syvältä henkeä ja pyyhkäsi otsaltaan itsepäisen hiuskiharan. Ja sitte hän alkoi kertomaan seikkailuansa Fransin kanssa.

„Herrajesta sentään niin häijyä ihmistä! Liisase-ni, ja sen sanot minulle nyt vasta. Tiedätkös tyttöseni, minua värisyttää koko ruumiissa ja kun minä oikein ajattelen, mitä olisi voinut tapahtua — —“

„Mutta rauhoitu toki äiti! Eihän minulle mitään tapahtunut. Olisihan voinut käydä pahasti, mutta sil-loin tuli juuri parhaaseen aikaan eräs vanha mies tie-tä myöten ja puolusti minua. Hän piti sellaisen anka-ran nuhdesaarnan Fransille, että tämä kiireesti luikki tiehensä vesakkoon.”

„Vanhako mies? Se on varmaankin ollut kyläkun-nan paimen Mathias, taikka Vichmannin Xaver, joka opastelee muukalaisia Kofel-vuorelle?“

„En tiedä, äiti, mutta tältä paikkakunnalta hän varmaankaan ei ole. Hän sanoi itse tulevansa pitkän matkan päästä. Hän oli ylipäänsä kummallinen. Ja ih-meellisintä oli juuri se, että kun minä hänelle nimeni sanoin, niin hän tuli liikutetuksi ja viimeksi hän sa-noi monta vuotta sitte tunteneensa teidät, isä ja äiti. Siihen aikaan hän oli —”

Kaukana kuului pyssyn pamaus. Seiniä vastaan se kaikui moninkertaisesti ja jyrinä hiljenti vähitellen.

Lisbet oli äkkiä keskeyttänyt puheensa ja sekä äiti että tytär olivat kovasti säikähtäneet. Mutta pelkkäkö pyssynlaukausta säikähtäminen sai Resi-rouvan poskille kuolon kalpeuden ja vaikutti, että hänen kasvonsa jäykistyivät ikäänkuin äkillisestä kauhistuksesta samalla kun hänen silmänsä tuijottivat eteenpäin ikäänkuin hän olisi nähnyt jotain varsin hirmuista?

Lisbet tointui ensiksi. „Se on varmaankin ollut isä“, hymähti tyttö. „Nähkääs äiti, se laukaus merkitsee paistia kihlajaisiin.“

Nyt rouva Resinkin hahmoon tuli elämää. Hän näytti miettivän tyttärensä mielenmalttia.

„Herrajesta, kuinka minä säikähdin! Kyllä sinä Lisbet olet oikeassa, varmaankin se on ollut isä, joka ampui.“

„Mutta miten kalpea vieläkin olet, äiti! Kuinka se laukaus niin vaikutti koko ruumiiseesi. Ja kumminkin sanotaan, että vuoristolaisilla on lujemmat hermot. Mutta maltas, äiti, minä tuon vettä juodaksesi.“
Ja Lisbet riensi pois.

Kun tytär oli sulkenut oven jälkeensä, niin Resi rouva katseli hurjasti ympärillensä ikäänkuin metsän eläin, joka katselee piilopaikkaa, mihin se voisi kätkeytyä metsästäjän katseelta. Voihkina pääsi hänen rinnastaan, jota vastaan hän pusersi käsiään ikäänkuin tukahuttaakseen sydämensä hillitöntä jyskytystä.

Huoneen ulkopuolella kuului askelia. Se oli Lisbet, joka palasi takaisin.

„No ryypätkää nyt äiti. Se tekee teille hyvää!”

Rouva Resin onnistui tosiaan maltaa mielensä. Kiitollisesti katsahtaen tyttärensä ojensi hän vesilasin takaisin. „Tuo pahuksen laukaus kun minua säikähdytti!” sanoi hän heikosti yrittäen hymyillä. „Mutta jo minä säikähdyksestäni toinnun jälleen. Kerro eteenpäin Liisaseni. Kuinka sitte kävi tuntemattoman miehen?”

„Niin tosiaan. Minulta se tällä välin jo kokonaan unohtui“, virkkoi Lisbet jälleen palautuen kesken jääneeseen kertomukseensa. „Niin, vieras sanoi — —” Lisbet kertoi äidille juurtajaksain minkä näköinen se vanha mies oli ollut, mistä se oli Lisbetille puhunut ja kuinka hän oli käyttäytynyt.

„Aivan oikein, aivan oikein“, nyökkäsi Resi rouva mietteisiin vaipuneena enemmän puhuen itsekseen, kun tytär oli lopettanut kertomuksensa.

Lisbet katsoi äitiinsä tarkkaavaisena.

„Muistuuko mieleesi? Tiedätkö kuka hän on?”

„En sitä tiedä. Tuota noin — voipihan olla, että se on joku renkimies, jonka isäsi silloin on karkottanut palveluspaikasta. Näetkös tyttöseni, siitä on jo kulu-
nut parikymmentä vuotta.“

Schwarzwaldilainen seinäkello surisi, käki pistäysi ulos huoneestaan ja antoi kymmenen kertaa kuulla kukkumisensa.

„Mene Liisaseni jo levolle!“ lopetti rouva Resi keskustelun. „Kyllä kai sinä tällaisen päivän jälkeen olet väsyksissä. Minulla on isän kanssa vielä yhtä ja toista puhuttavaa.“

Lisbetiä ei tarvinnut kehottaa monta kertaa. Tosin hän ei ollut väsynyt, mutta hänen sydämensä oli niin ylen täynnä kaikesta siitä siunauksesta, jota taivas tänään oli hänelle suonut. Ja vaikka hän mielellään olisi tahtonut vielä nähdä isän ja sanonut hänelle hyvää yötä — niin olihan huomenna sunnuntai ja silloin sai isää puhutella kaiken päivää.

Rouva Resi jäi yksin. Hän ei malttanut pysyä paikoillaan. Häinkin pani kokoon ompelutyönsä ja meni ikkunan luo katsellakseen milloin mies palajaisi kotiin.

„Jospa hän toki olisi kotona! muutoin ihan sydämeni pakahtuu!“ mutisi hän kerran. Hänen katseensa kääntyi epätasaista vuorenharjua kohti. Vuoren mustat piirteet näkyivät terävinä ja valaistuina kirkasta kuutamotaivasta vastaan. Kuu oli Kofelin kukkulan kohdalla. Välkkyen loisti sen vihertävä valo vuorihui-pun jäätikköä vastaan. Oli sen näköistä kuin hopeaista laavaa olisi valunut alas rinteille. Kaukaa kuului vuoripuron kohinaa. Kylässä talojen vahtikoirat ulvoivat kuuta kohti. Muutoin oli hiljaista.

Nyt juuri kuu pilkisti esiin pilven takaa. Jäätikön hopeinen valo sammui; synkkä pimeys levisi yli maiseman, joka vastikään oli valoisa, ja koiratkin vaikenivat niinkuin äkillisen pelon vaikutuksesta.

Ikkunan ääressä tuli rouvan rintaan painava ahdistus ikäänkuin kokonainen alppivuori olisi laskeutunut hänen päälleen.

Hätänsä ja levottomuutensa sen hirvittävän tähden, jota hän aavisti ihan varmaan tulevan, olisi hän

tahtonut äänekkäästi parkua ulos, mutta hän pusersi kuitenkin huulensa tarkasti yhteen.

Vihdoinkin tuolla kuului askelia. Pimeästä sukelsi esiin ihmishahmo. Hän se oli. Rouva Resi tunsu miehensä.

Minuuttia myöhemmin Ennemoser astui sisään.

Rouva Resi huomasi heti, että hänen selkäpuussin sa oli tyhjä.

Mutta se ei häntä suuresti kummastuttanut. Olihan mies voinut ampua harhaan. Kenties metsänsaalis olikin vielä ylhäällä metsässä.

Eikä sekään vähintäkään herättänyt hänen huomiotaan, että miehen silmät kummallisesti loistivat ja että hän hengitti syvään juuri kuin sellainen henkilö, joka on itsestään poistanut raskaan kuorman. Vaimo arvasi siihen pikemmin olevan syynä sen, että mies oli ponnistanut voimiaan ja astunut nopeasti mäkiä vuoren rinteellä. Rouvan mieli oli tällä kertaa täynnä aivan toisia asioita niin ettei hän välittänyt ulkonaisista seikoista.

„Johan sinä viimeinkin tulet!” sanoi rouva, kun mies tuskin oli ottanut päästään hatun ja säkin selästään sekä asettanut pyssyn huoneen nurkkaan. „Mi-

nä jo olin levottomuudesta nääntymäisilläni!”

Nyt vasta Ennemoser huomasi kuinka kalpea ja huonontuneen näköinen hänen vaimonsa oli. „Her-
rajesta, Resi, mitä nyt on tapahtunut? Eihän vaan tyt-
tömme —?”

Rouva Resi nojasi raskaasti pöytää vastaan ja ra-
visti päätään. „Lisbet on makuulla jo. Ei se minua
tee levottomaksi. Mutta mitäkö on tapahtunut, kysyt?
Kaikki on hukassa. Onni, jonka lapsemme on tuonut,
on mennyttä kalua. Alois“, — hänen silmänsä suure-
nivat levottomuudesta — „hän se on kuitenkin! Hän
on nähnyt Lisbetin ja on puhellut hänen kanssaan!“

Ennemoser hengitti vapaammin ikäänkuin suu-
ren painon alta vapautettuna. Sekö vaan!

„Minä olen sen tiennyt!“ sanoi hän levollisesti.
„Tuossa on, lue!“ Hän ojensi rouvalle kirjeen, jonka
hän tänään oli ottanut Hieseliltä. Rouva Resi katseli
kauhistuneena milloin kirjettä milloin mieheensä.

„Kuinka — sinä — sinä olet sen tiennyt? Ja sen sa-
not minulle nyt vasta?”

„Miksi minun olisi pitänyt ennen sitä sanoa sinul-
le? Että sinä suotta olisit ollut levoton? Olihan aikaa
myöhemminkin.“

„Myöhemminkö? — myöhemminkö?“

Mutta silloin rouvalta putosi ikäänkuin suomukset silmiä pimittämästä.

„Alois, sinä olit hänen puheillaan! Sinä olit juuri äsken häntä tapaamassa! Sinä olet hänet nähnyt, olet puhellut hänen kanssaan!“

Ennemoser nyökkäsi.

Pitkä äänettömyys seurasi. Rouva Resin silmät katsoivat kysyväisesti kauhistuksen ilmeellä hänen mieheensä, joka rauhallisesti ja vakaana katsoi häneen takaisin.

„Ja hän — entäs mitä hän —?“ sai hän viimein pelokkaasti kysytyksi.

„Me olemme keskustelleet. Hänen on käynyt hyvin, terveyteen saakka. Hän on saanut hankituksi omaisuutta. Ja nyt — hän on jälleen poissa, kaukana poissa, mistä hän on tullutkin — ja hän ei palaja koskaan enää. Niin“ — virkkoi hän uudelleen vakuuttaen, kun hän huomasi rouvansa levottoman katseen epäilevänä kääntyvän häneen, „hän ei palaja koskaan takaisin!“ Ja hän päästi syvän huokauksen.

Rouva Resi tahtoi tietää enemmän, mutta kaikki hänen kyselynsä katkasi Ennemoser levottomalla

liikkeellä.

„Älä kysele eukkoseni! Ei ole hyvä tietää kaikkea. Tytöllemme ei tapahdu mitään vastoinmielistä, ja se on mielestäni pää-asia!“

Ja sitte hän ikäänkuin katui vähäpuheisuuttaan, veti vaimonsa puoleensa ja silitteli hänen kättään. „Mene nyt vaan ja ole järkevä! Rakas taivaallinen Isä on taas kerran osottanut, että Hän tarkoittaa meidän hyväämme. Hän on tällä kertaa antanut mustan, uhkaavan pilven mennä ylitsemme ohitse ilman salamaa ja rakeita. Nyt on vaara jo ohitse!“

Ja rouva Resi ei kysynyt sen enempää. Ja kun hän hetkisen kuluttua katsahti ikkunaan päin, niin hän huomasi, että synkkä pilvi taivaalla oli hajonnut ja jäätikkö vuoren huipulla loisti taas hopeanhohteella. Ja hänen uskovainen sielunsa otti sen suotuisaksi enteeksi.

Neljäs luku.

Urkujen mahtavat säveleet kaikuivat loppuun ja seurakunta tulvaili ulos kirkosta.

Myöskin Alois Ennemoser astui ulos rouvansa ja tyttärensä kanssa. Hän oli päätänsä pitempi melkein kaikkia ja kirkon edustalla, jossa nuoret ja vanhat, miehet ja naiset pikku ryhmissä toisiltaan kyselivät kuulumisia, tervehdittiin häntä ja hänen omaisiaan joka puolelta sellaisella arvoa antavalla kunnioituksella, joka hänelle seurakunnan rikkaimpana ja arvokkaimpana henkilönä oli tuleva.

yhden miehen kasvoissa ei ollut paljoakaan huomattavissa sellaista arvonantoa. Nuorten miesten ryhmässä seiso i Frischmannin Frans, ottamatta kuitenkaan osaa heidän keskusteluunsa. Hän oli pöyhkeästi lykännyt niskaansa pyöreän vihreän huopahattunsa. Kuitenkin oli tässä pöyhkeydessä jotakin teeskenneltyä ja hänen tummat, pistävän terävästi katselevat silmänsä harhailivat levottomasti ylen ympäri.

Nähdessään hänet Lisbet säpsähti ja Ennemose-

rinkin kasvot synkistyivät. Rouva Resiltä oli hän kuul-
lut siitä rohkeasta tunkeilemisesta, johon poika eilen
oli ryhtynyt ja hänen aikomuksensa oli vielä tänään
siitä asiasta tehdä kantelu Härkä-ravintolan emän-
nälle ja antaa Fransille siitä vakava varotus.

Sitä enemmän hämmästyttävää oli, että Frans nyt
tuli hänen eteensä. Naisiin hän vaan puolittain kat-
sahti synkästi, lausuen puolittain uhmaillen puolit-
tain hämillänsä: „hyvää päivää!”

„Jos teille soveltuu, Ennemoser“, virkkoi hän sitte
tälle, „niin pyytäisin saada teitä puhutella kahdenkes-
ken. Minulla olisi asiaa teille.“

Vakavasti mutta ilman vihamielisyyttä katsoi En-
nemoser häneen.

„No sen kyllä voin arvata mitä se on. Kaikissa ta-
pauksissa olisi minua paremmin miellyttänyt, Frans,
kun olisit osannut tien minun talooni sanoaksesi sen
mikä sulla on mielessäsi. Mutta kaikissa tapauksissa
minulle se sopii tässäkin. Hyvälle puheelle on sove-
lias paikka kaikkialla.“

Fransin nenänpieleen vetäytyi syvä kurttu, ja pa-
hanilkinen hymy, joka vetäytyi hänen huulilleen, ei
häntä tehnyt juuri ystävällisenkään näköiseksi.

„Minua paremmin miellyttäisi puhella kanssanne kotosalla. Mutta ennenkun naputan teidän ovelenne, pitäisi minun tietää, avataanko sitä minulle. Sillä kun — hän nauroi pilkallisesti — Frischmannin Franssi on halju, niinkuin eilen olitte sanonut minun äidille, niin hän ei ole semmoinen joka antaa itseään palauttaa ovelta takaisin — ei Teidänkään.“

Ennemoser ei ollut kuulevinaan äreyttä pojan puheessa. Hän nyökkäsi vaan hymyillen.

„Aivan niin. Kun kunniantunto herää, niin se on hyvän merkki. Mielestäni olisi hyvä, jos nytkin, Frans, niin olisi asian laita. Jos siis tahdot, niin tule vaan kanssamme.“

Katsoen kierosti sivullensa Lisbetiin, Frans ravisti päätään.

„Kiitoksia suosiollisesta luvasta. Vaan se voisi kenties loukata jonkun kunniaa. Sen sanon vaan että sen tietäisitte. Niinpä minä tulenkin päivällisen jälkeen.“

Hän nykäsi veltosti hattuaan ja meni takaisin nuorten miesten seuraan.

„No mitähän tuokin taas merkitsee?”

Rouva Resi, joka oli Lisbetin kanssa astunut muutamia askelia edelläpäin, ravisti päätään huolestu-

neena.

Ennemoser naurahhti tyytyväisenä leveään naurun. „Mitäkö se merkitsee? Että hän on tullut katumapäälle ja tahtoo pyytää anteeksi — taikka se on vaan levottomuutta.“

„Tuoko katuksi? Etpä sitte tunne Franska. Pidä varasi, Alois! Minä aavistan jotakin uutta konnankujetta.“

„Oikein minua naurattaa! Aina sinä jotain aavistelit!”

Oli tultu pappilan kohdalle. Muutama minuutti sitte oli pastori mennyt sisälle asuntoonsa. Ennemoser näytti ensin epäröivän. Sitte hän seisattui.

„Minun johtui juuri mieleeni, että minulla on pastorille asiaa puhuttava! Minä tulen pian takaisin. Silvälin te voitte jutella rouva Theresa Habelmannin kanssa.“

Tuo nuori talonpoikaisnainen, joka juuri nyt ilmestyi näkyviin kyläntien käänteessä ja jonka nähtyään molempain Ennemoserin naisten kasvot jo matkan päässä säteilivät tyytyväisyydestä, tuli ilmeisesti hänelle hyvin otolliseen aikaan. Ennenkun rouva Resi ehti mitään kysyäkään mieheltään, oli tämä jo

mennyt matkoihinsa ja kadonnut näkymättömiin.

Hän ei kauvan pysynyt poissa. Kun hän lyhyen neljännestunnin kuluttua jälleen tuli ulos pappilan ovesta, oli hänen kasvonsa vakavantotiset. Hajamielisenä hän tervehti rouva Habelmannia, hajamielisenä hän kuunteli tämän puhetta ja myöskin rouva Resi oli selvästi hyvillään kun hän viimein taisi tälle sanoa hyvästi.

Jos rouva Resi oli toivonut nyt saavansa mieheltään kuulla mitä tämä oli toimittanut pastorin luona, niin hän pettyi.

„No kaikki te naiset aina tahdotte saada selville!“ nauroi mies vaimonsa kysymykselle. „En minä sieltä mitään tahtonut. Jos Jumala suo, niin tuleeahan ensin häät. Ja sitä ennen on kyllä paljon puhuttavaa morsiusparin kuuluttamisesta ja vihkimäpuheesta.”

Vaikka hänen sanansa olivat tarkotetut leikillisiksi, niin hänen kasvonsa jäivät totisiksi ja hänen naurunsa tuntui väkinäiseltä.

Rouva Resi ei sen enempää kysellyt. Hän tunsi miehensä ja tiesi, että jos tämä tahtoi pitää jotakin omana tietonaan, niin tämä ei sitä antanut houkutella ilmi pyytämällä, ei uhkauksilla eikä viekkaudella.

Ääneti lähdettiin kotomatkalle. Lisbet oli myöskin vaiti. Hän ei ollut antanut suurta huomiota isän käynnille papin puheilla eikä rouva Theresa Habelmannillekaan. Sillä hänen mielensä oli täynnä aivan toisia ajatuksia.

Suloinen viehkeä haaveilu tempasi hänet mukaansa jokapäiväisyydestä. Kaikki hänen ajatuksensa, hänen koko olemuksensa yhtyivät kokoon yhdeksi tunnelmaksi. Ja tämä tunnelma ahdisti hänen rintaansa ja täytti hänet samalla suloisella pelvolla, joka oli aavistusta täynnä. Hänen tarvitsi vaan miettiä armastansa ja heti hänestä tuntui aurinko kirkkaamalta, kukkien värit loistavammilta, hän tunsu joutuneensa korkeampaan, parempaan ja juhlallisempaan maailmaan. Hänelle ei olisi kellojen tarvinnut soidakaan, hänelle olisi muutoinkin sunnuntai alkanut, niinkuin hänestä tuntui, ihanin koko hänen elämässään.

* *

*

Rouva Resillä ja Lisbetillä ei ollut mitään halua tavata Fransia ja kun Bernhard Spengerer erotessaan oli Lisbetille luvannut tänään tulla jälleen käymään,

niin he päivällisen syötyä pitivät parempana kävel-
lä kappaleen matkaa metsälähteelle päin häntä vas-
taan.

Ennemoser jäi yksin. Kun oli helteinen päivä, niin
hän riisui jakkunsa ja teki siten olonsa mukavam-
maksi. Hän istahti nojatuoliin akkunan ääreen, sytyt-
ti tupakkapiipun ja jättäytyi ajatustensa valtaan kat-
sellen sinertäviä savupilviä, joita hän oli tupakoinut.

Hänen ympärillään vallitsi sunnuntaipäivän hil-
jaisuus. Kärpäset surisivat akkunaruujuja vastaan,
seinäkello nakutteli ja ulkona kanat kaakottelivat
tunkiolla. Kylän keilaradalta kuului säännöllisten vä-
liaikojen päästä viskattujen kuulain kumiseva jyrinä.
Joka kerran seurasi sitä terävä-ääninen kolina satu-
tetuista keiloista. Välistä toi tuuli tänne asti yksityisiä
tanssimusiikin ääniä taikka poikain ja tyttöjen nau-
rua ja pakinaa jolleivät he ravintoloissa liikkuneet
soiton mukaan tahdissa, vaan kävelivät kylän raittia
pitkin ja siitä eteenpäin Ennemoserin talon läheisyy-
teen.

Kaikesta tästä Ennemoser kuuli vaan vähän. Hän
ajatteli vaan vaimoaan ja tytärtään ja hänen mielia-
lansa oli hilpeä ja ystävällinen. Hän tuskin ajatteli-

kaan Frischmannin Fransin käyntiä talossa niin että hän mietteistään melkein säikähtyneenä kavahti pysyyn kun äkkiä — lujaa ja pöyhkeästi — kolkutettiin ovelle ja Frans jo seiso i kynnyksellä.

Frischmannin Fransilla oli yllä pyhävaatteet ja kukkaiskimppu hatussa. Mutta hänen kasvonsa olivat synkät ja äkämystyneet. „Hyvää päivää!“

Ennemoser nyökkäsi. „Hyvää päivää, Frans! Olipa hyvä kun tulit. Mutta minkä näköisessä asussa oletkaan? Ihan luulisi sinun olevan kosimisretkellä.“

Pitämättä lukua Ennemoserin äänettömästä viitauksesta, että hän istuisi, päästi poika katkeran naurun. „Eihän tuota niin tarkoin tiedä. Ehkäpä kuljenkin kosimisretkellä.“

„No minua ilahuttaisi jos olisit itsellesi valinnut siistin tytön, Frans! Kuka se tyttö on, johon olet silmäsi kääntänyt. Onko hän tästä seurakunnasta? Tunnenko minä hänet?“

„Kyllä mar sen luulen!“

„No miksi et puhu suutasi puhtaaksi? Vai onko mutkia matkassa tytön saamisessa? Puuttuuko rohkeutta kosa, vai kihlarahojako ei ole?“

„Ei multa rohkeutta puutu, eikä kihlarahojakaan.

Suoraan sanoen, Ennemoser: se tyttö jota tahdon kossia, on Teidän Lisbetinne!”

Ennemoser otti piipun suustaan ja katsoi poikaa silmät suurena. „Vieköön sinut —!”

Mutta hän malttoi heti mielensä.

„On mar sulla kummallinen tapa kossia tyttöä, se mun täytyy sanoa. Minä luulin sinun tullesesi pyytämään anteeksi sopimatonta käytöstäsi eilen. Tehdäkseni asiasta lopun, sanon: Lisbetiä sinä et missään tapauksessa saa. Suoraan sanoen: hän on toiselle luvattu ja jos sinä toiste ahdistelet hänen tyttöään, niin hän antaa vastauksen soida selkänahkaasi.“

Poika kalpeni lumivalkoseksi. Hänen silmistään välähti myrkyllinen katse. „Kas, kas vaan, — vai toiselle! Sanokaa sitte suoraan, että se on tuo hieno kaupunkilaisherra! Sitä en ole ennen aavistanut kuin eilen, kun näin hänen häärailemisensä herra von Spengerin kanssa.“

„Olipa se nyt hän tai joku toinen — niin ei Lisbet sitäpaitse muutoinkaan olisi ollut sinun saatavissasi. Ilkävä on mielestäni, että olet nähnyt vaivaa; tällä kertaa olisit voinut säästää käyntisi jos olisit kysynyt äidiltäsi mitä minä eilen sinusta sanoin. Vai arveletko,

että minä yön kuluessa olisin muuttanut mielipidet-
tä?”

Frans oli miettien katsoa tuijottanut eteensä. „Ei-
pä tiedä sanoa, varsinkaan kun yhtenä yönä on niin
paljon tapahtunut kuin eilisen ja tämän päivän välil-
lä.“

Ennemoser säpsähti. Hän katsahti epävarmasti
pojan kasvoihin. Tämä häneen tuijotti häpeemättö-
mästi ja pilkallisesti.

„Vai eikö ole? Tiedättehän, Ennemoser, että minä
kaikkina elinpäivinäni en ole voinut olla metsäste-
lemättä. Niinpä minä eilenkin pyssyineni olin nous-
sut ylös vuoristoon kun täysikuu oli Kofelin kohdal-
la. Metsänriistaa en tosin saanut nähdäkään, mutta
kun minä lähestyin tienristeystä, tiedättehän, missä
pyhän Martin kuva on — silloin kuulin ihmisääniä.
Ensin luulin, että siellä oli rakastunut pari kyläläisiä,
joille maailma kylässä oli liian ahdas. Kun minä sit-
te nelinkontan ryömin pensaston läpi lähemmäksi ja
puiden oksien välistä tirkistelin, niin — — —”

Pitemmälle hän ei päässyt puhumaan. Ennemoser
hypähti seisolle ja ärjäsi kiukkuisena:

„Sinä sakramenskattu kelvoton! Sinä siis olet ollut

vakoilemassa?”

Frischmannin Frans kohautti olkapäitään pilkallisesti virnistellen. „Minä arvelen että Te olette viimeinen, jolla on oikeus muille ihmisille tiuskaa „sakramenskattu“ ja „kelvoton.“ Sellainen kuin Te, joka vuosi vuodelta on valhetellut koko maailmalle ja on — — —”

„Suusi kiinni!“ keskeytti Ennemoser silmät hurjasti mulkoillen. „Se on minun asiani! Mitä olen tehnyt, siitä voin vastata Jumalan edessä! — — —”

„Voitteko myöskin rikoslain edessä, Ennemoser? Ehkäpä voitte petkuttaa pirunkin, ettei se saa sieluaan — siitä voitte neuvotella pappien kanssa — mutta herrat tuomioistuimessa eivät anna Teidän vetää heitä nokasta, siellä asiat kiltisti suoritetaan lakipykälien mukaan. Ja mikä mies tuo herra von Spengerer on — no, sitä en tiedä, mahtaneeko hän juuri pitää sitä suurena kunniana itselleen, jos hän naisi sellaisen tyttären, jonka isälle vankilankoppi ehkä jo on valmiina! Hahhaa! Suuresta rakkaudesta huolimatta hän ehkä sentään kymmenesti vielä mieltii asiata.“

Tällä kertaa Ennemoser ei vihastuneena hypähtänyt pystyyn. Kylmä väristys tuntui pitkin hänen sel-

käänsä ja sai hänet vapisemaan luita ja ytimiä myöten. Voihkien tuskasta hän vaipui takaisin tuolille, josta hän oli noussut.

Frans katseli häntä tyytyväisin katsein. Sitte hän hiipivin askelin lähestyi tuota murtunutta miestä.

„Asianne on kyllä huonolla kannalla, Ennemoser, mutta ei teidän sentään tarvitse olla nenä nurpallaan ja pitää sellaista naamaa kuin jokainen päivä olisi katumus- ja paastopäivä. Onhan tuo amerikkalainen poissa, eikä palaja koskaan enää, ja mitä minuun tulee — no, jos minulle nyt annatte tytön, Ennemoser — niin enhän minä tosiaan ole niin keltoton, että saataisin oman appiukkonni vankeuteen!”

Huoneessa oli äänetön hiljaisuus, niin äänetön, että selvästi taisi kuulla ison kärpäsen surinan, joka päänsä puski pilalle lentäessään akkunanruutua vastaan sekä itsensä kanssa taistelevan miehen syvälli-
set huokailemiset.

Ja nyt Ennemoser nosti päänsä pystyyn. Hän nosti näkyviin kalpeat surulliset kasvot, mutta niistä näkyi järkähtämätön päätös. Hän ojensi kätensä taivasta kohti ikäänkuin tehdäkseen juhlallisen valan.

Jos siis Herran Jumalan tutkimattomassa päätök-

sessä on kirjoitettu, että minä vaimoni ja lapsiraukani kanssa olen joutuva perikatoon — niin tapahdukoon Hänen tahtonsa! Mutta sinulle minä sanon: Ulos! Herra Jumala minun tyttöparkaani lohduttakoon, mutta ennenkun minä annan tytärtäni — kirstäjälle vaimoksi, käyn mieluummin vaikka tällä hetkellä poliisin luo ja ilmiannan itseni!“ Hän puki takin yllensä, sieppasi hattunsa ja lähti ovelle.

Frischmannin Frans oli hämmästyen katsellut hänen tekoansa. Siltä näytti, että hän oli jäänyt tappiolle tässä koetuksessa.

„Ennemoser, mihin te aijotte?”

„Mitä se sinuun kuuluu?”

Melkein hätääntyneenä poika astui hänen tiellensä.

„Minä pyydän Teitä, Ennemoser, älkää toki menkö vankilaan! Elköö toki tehkö sellaista, jota jälkeensä saisitte katua! Kuulkaa toki ensin minua. Mitä minä äsken sanoin, se tuli noin vaan lausutuksi ajattelemta. Kyllähän te olette minulle osottanut, että teillä on minusta huono ajatus. Mutta vaikka minua halpana pidättekin, niin ei Frischmannin Frans kuitenkaan ole niin katala, että hän menisi syöksemään

onnettomuuteen isävainajansa parasta ystävää.“

Hän näytti nyt kokonaan muuttuneelta ja Ennemoser katsoi häneen silmät levällään kummastuksestaan.

„Nähkääs“, jatkoi hän puhettaan mielistellen ja katuvaisten syntisen näköisenä, „kyllähän se on totta, että minä olen hurjasti elellyt. Mutta eiköhän kaikki olisi joutunut toiselle tolalle, jos minulla olisi ollut isä, esimerkiksi sellainen kuin Te, Ennemoser, joka minua olisi ojentanut kaikkiin kristillisiin hyviin tapoihin? Onhan minun äitini kelpo emäntä, niin kyllä, mutta heikko hän on ollut kaiken ikänsä ja aina hän on liiaksi antanut valtaa minun tahdolleni. No, niinkuin annetaan asioiden mennä, niin ne menevätkin, ja usein tulee katumus liian myöhään. Kun minä olen nähnyt miten rahat kassasta yhä vähenevät ja velat lisääntyvät ehtimiseen, niin on minusta kaikki ollut yhdentekevää. Siitä asiat eivät ole parantuneet, pikemmin pahentuneet. Ja kun en enää osannut sinne enkä tänne, silloin tuli Lisbet kotiin. Minä ajattelin, että taivas on sentään armahtanut minuaikin. Nyt jos nait Lisbetin, niin olet pulasta päässyt. Ala nyt Frans uutta elämää, ja kylläpä täytyy mennä

helkkarin tuuttiin, jollei se sulle onnistuisi, kun sulla olisi sellainen herttainen enkeli sivullasi ja tarpeeksi rahaakin arkussa! Näettehän, Ennemoser, että minä puhun avomielisesti, enkä tahdo tehdä itseäni paremmaksi kuin mitä olenkaan. Mutta äläpäs nuolase ennenkun tipahtaa! Minkäs sait enkelistä ja kuinka onnistui uusi elämäsi? Tyttö minua sanoi halunkiksi, sanoi ettei hänellä ole mitään tekemistä minun kansani. No — se minua harmitti ja kun sitte ajattelin, miten teillä on yltäkyllin kaikkea, mutta minä äitiparkani kanssa pian ajetaan talosta ja kodista maantielle — niin sai minussa kiukku vallan ja minä tuumasin, että kun ei sinua ja sinun hätätilaasi sääli kukaan, niin ei sinunkaan tarvitse sääliä ketään. Mutta nyt olen tullut ymmärtämään, että olisi epäjaloa, olisi oikein konnantyö minun puoleltani, jos minä teille ja Lisbetille tuottaisin niin paljon onnettomuutta. Tulkoon Lisbet onnelliseksi herra von Spengererin kanssa, sillä mitä minuun tulee, niin voitte olla, Ennemoser, huoleti. En sanaakaan minä ilmaise jos — no eihän sitä kukaan ihminen voi paheksua jos minua onnettomuudessani ei vaan epätoivo saa voitetuksi.“

Frischmannin Frans käänsi kavalat silmänsä En-

nemoserin kasvoihin.

Tämän kasvot pysyivät liikkumattomina. Ainoastaan hänen huulillensa tuli ylenkatseellinen piirre ja hänen silmänsä katsoivat läpitunkevasti pojan silmiin.

Hän oli ymmärtänyt pojan tarkoituksen. „No kuinka paljon sulla sitte on velkoja?”

Frischmannin Frans mainitsi summan. Olihan niitä muutamia tuhansia guldenia. Sanaakaan sanomatta Ennemoser meni viereiseen huoneeseen. Vähän ajan kuluttua hän tuli takaisin ja ääneti hän synkkänä kasvoiltaan lykkäsi pojan eteen pöydälle joukon seteleitä, kulta- ja hopearahoja.

Frischmannin Frans ei ollut toivonut asiansa niin pian onnistuvan; hän oli pikemmin luullut, että hänen uhrinsa rupeaisi summasta keskustelemaan ja tinkimään. Sitä suurempi oli nyt hänen ilonsa. Silmät säkenöiden hän pyyhkäsi rahat huostaansa. Ylenpalttisella sanatulvalla, jolla hän koki peittää hämille jou tumistaan, hän kiitteli Ennemoseria „osotetusta suosiosta” ja lupasi tästälähtien „alkaa uutta elämää”.

Ennemoser nyökkäsi vaan ääneti vastaukseksi kaikkiin niihin korskeisiin sanoihin, joita Frans suus-

taan lasketteli, ja hän oli hyvillään kun ovi vihdoinkin painui kiinni Fransin mennessä pois.

Nyt hän oli yksin. Tähän saakka oli hänen onnistunut ponnistamalla kaiken tahtonsa lujuuden säilyttää ajatustensa juoksun selvänä. Nyt hän vaipui tuolille pöydän ääreen ja katsoi eteensä tyhjään avaruuteen, lohduttoman murheen ulkonäkö kasvoillaan.

Kaikkivaltias Jumala, hänen salaisuutensa, tuo salaisuus, jota hän kaksikymmentä vuotta oli levottomuudella säilyttänyt mailmalta, oli joutunut rappiolle tulleen pojan tietoon! Nyt vasta hänen tilansa selvisi hänelle täydellisesti. Levottomuus ja kauhistus valtasivat hänet, levottomuus ja kauhistus sen salaperäisen voiman tähden, joka syntyy samalla kertaa kuin tekommekin, eikä lepää eikä pysähdy, joka salaisuudessa toimii ja vaikuttaa, kunnes se paljastaa kaikkien silmien eteen sen, mitä tahdomme peittää ikuisen unhotuksen verholla.

Han päästi raskaan huokauksen. Jos se tosiaan oli synti, minkä hän silloin oli tehnyt, niin mitä oli hänen viattomalla lapsellaan tekemistä hänen rikoksensa kanssa? Miksi lapsen piti kärsiä siitä, mitä hän oli tehnyt. Vai oliko tosiaankin taivaassa ankara, jär-

kähtämätön Jumala, joka kostaa isäin pahat teot lapsille seitsemänteen polveen asti?

Onneton mies puseri käsiänsä ohimoitaan vastaan.

Entä jos Frischmannin Frans tulisi takaisin, kaikki rahat hävitettyään, entä jos hän taas uhkaisi salaisuuden ilmiantamisella?

Ja vaikka Frans ei palajaisikaan, rohkenisiko hän, Ennemoser, ostaa lapsensa onnen valheella? Niin, eikö tässä ollut kysymyksessä enemmän kuin hänen ja hänen omaistensa kohtalo, myöskin sen miehen kunnia, joka juuri oli aikeissa yhdistää elämänsä kohtalot Lisbetin kanssa?

Hurjana syöksyi Ennemoser seisoalle. Ei, tässä ei ollut peräytymisen tilaa. Se tie, jota hänen nyt oli astuminen, oli nyt selvästi hänelle viitattu, hirveän selvästi! Se rikos, joka häntä painoi, täytyi hänen vielä tänä päivänä tunnustaa Bernhard Spengererille, jollei hän tahtonut tulla vielä rikollisemmaksi kuin tähän asti.

Entäs Lisbet? Ennemoserin kasvot vääntyivät tuskaallisesti.

Tuska sai hänet valtoihinsa — ja kuitenkin hänen juuri nyt täytyi säilyttää ajatuksenjuoksunsa selvänä.

Sillä juuri nyt hän kuuli Lisbetin iloisen äänen. Mitään pelkäämättä hän jutteli ja pakinoi, aavistamatta sitä kauheata myrskypilveä, joka oli kasaantunut hänen päänsä päälle, purkautuaksensa kenties jo tämän tunnin kuluessa, tuhoavan salaman tavalla.

Nuorta paria seurasi ihan kintereillä rouva Resi. Hänen poskensa punottivat vielä ponnistusten vastasta ylämäkeen astuessa ja hänen silmänsä kiilsivät ilosta ja äidinonnesta. Ennemoserin sydän kouristui kokoon tämän nähdessään. Mutta sitte hän väkivaltaisesti tempasi itsensä pystyyn ja lähti ulos huoneesta vastaanottaaksensa Bernhardin.

Kun Lisbet hänet huomasi, jätti hän irti sulhasensa käsivarren ja riensi isän luo. Sydämellisellä hellyydellä hän nojasi päänsä isän rintaa vastaan. Miehi sekaantuneena ja neuvottomana Ennemoser katsoi alas lapseensa. Hän oli luullut, että tarvitsi vaan tehdä päätös; nyt vasta hän näki miten vaikea se oli panna täytäntöön. Yhtähyvin olisi voitu panna puukko hänen käteensä ja käskeä hänen pistää se rintaan tuolle rakkaalle lapselle, joka hymyillen riippui hänen kaulassaan.

Ei, siihen ei hänen voimansa riittäneet. Ainakaan

ei tällä kertaa, ei tänäpäpä, ei niin aavistamatta ja valmistamatta hänen lapsensa pitänyt saada niin ankaraa iskua. Oliko pakko tänään sitä tehdä? Eikö vielä huomennakin ollut aikaa antaa siitä hirveästä seikasta tieto Bernhard Spengererille? Olkoot nuo rakastavaiset vielä tänään onnelliset keskenänsä. Jokainen minuutti, jonka hän lykkäsi tuonnemmaksi tuota ratkaisua, jatkoi toki heidän valitettavasti liiankin lyhyttä onneansa.

„Niin, — huomenna, huomenna!”

Se sana humisi hänen korvissaan ihan tahdintapaisesti, kun hän väkinäisellä iloisuudella vastasi Bernhardin iloiseen tervehdykseen, tämän hänelle ojentaessa molemmat kätensä, ja kun hän lähti sisälle huoneeseen yhdessä Lisbetin, rouva Resin ja Bernhardin kanssa.

Viides luku.

„Lohi“-ravintolassa kuului tanssimusiikkia. Matalain, savun mustaamain kattolautojen alta ravintolatuovassa loisti iso valkoseksi lakeeratulla peltikuvulla varustettu kattolamppu valaisten pelkkiä iloisia hiakoilevia kasvoja. Välistä kun ilo nousi ylimmilleen ja vanhat heikot lattiapalkit poikain voimakasten hyppyjen alla jysähtelivät, niin pölyiset lasikristallitkin helisten kolisivat yhteen ja silloin näyttivät nekin tanssivan polskassa mukana.

Musiikilla — johon kuului vanhuudestaan heikon — piano-rämän surkea uikutus, viulun vinkuminen ja huilun viheltäviä ääniä, joihin silloin tällöin sekautui paasiviulun voimakas mörinä — oli täysi työ yksitoikkoisella hoilotuksellaan voittaa se melu, joka täytti sakeasta tupakansavusta raskaan ilman. Tuon tuostakin ilmestyivät tanssisalin ja tarjoiluhuoneen väliselle ovelle „Lohen“ isännän punakat hymyilevät kasvot. Tarkkaavasti hän kurkisteli pitkään pöytäin puoleen, joiden ääressä pojat huoneen kumpaisellakin pitkällä seinällä istuivat tukevien lyhythameisten

tyttöjen seurassa ja otti selkoa siitä, että kullakin oli edessään „kokotuoppi“ tai makkara. Oitis hän riensi paikalle, missä vaan nautintoaine oli lopussa. Ja sellaisia puutteita huomaamaan olivat isä Milpacherin silmät tarkat kuin kotkan silmät.

Olihan isä Milpacherilla täysi syy hymyillä. Toisen ihmisen onnettomuus on toisen onni. Aikaisemmin kun Kristian Frischmann, Fransin isä, vielä oli elossa, oli Milpacherilla ainainen ahdinkotilansa. Silloin „Sinisen härän“ ravintolahuone oli aina täynnä ja „Lohi“ oli pysynyt aina tyhjänä. Mutta sitte kun „Sinisen härän“ asiat menivät hunningolle, niin olot muuttuivat päinvastaisiksi.

Ensin oli Frans yrittänyt ryhtyä kilpailuun. Mutta kun vieraat harvenivat harvenemistaan ja hän itse sietämättömällä käytöksellään oli karkottanut viimeisetkin vieraat „Sinisestä härästä“ niin hän jätti kilpailun. Pojat ja tytöt eivät tulleet enää edes sunnuntaisiin tansseihin sittekun isä Milpacher, käyttäen hyväkseen edullisia olosuhteita, antoi „Lohessa“ ylläpitää soittoa. Ja sillä tavoin tulivat iloiset valssit ja polkat siksi surumusiikiksi, jonka kaikuessa rouva Therese Frischmann ja hänen Fransinsa veivät viimeiset

toiveensa hautaan.

Ei ollut siis ihmettäkään, ettei Frans ollut varsin ystävällismielinen isä Milpacheria kohtaan. Missä hän vaan taisi, karttoi hän „Lohta“, kiertäen sitä suuressa kaaressa. Mutta milloin hän ei voinut tehdä toisin, kun hänen täytyi kulkea vihatun kilpailijan ohi, silloin hän ylenkatseensa osotteeksi sylkäsi kolmasti kynnyksen eteen.

Isä Milpacher tästä ei ollut millänsäkään, sillä hänen liikkeensä kukoisti tästä huolimatta, tai kuten hän itse sanoi, juuri siitä syystä. Sillä vanhan taikauskon mukaan kolmasti sylkäseminen tuottaa onnea. Mutta ihmeissään hän oli kun Frischmannin Frans tänään ei ainoastaan laiminlyönyt tapaansa sylkeä kolmasti, vaan jopa astui „Lohen“ kynnyksen yli ja istui pöydän ääreen tarjoiluhuoneeseen.

Eivätkä pojat ja tytötkään vähemmin kummastuneina häneen katsoneet. Frischmannin Frans „Lohessa“! Se varmaankin merkitsi jotain erinomaista. Tietysti, eihän Fransilla ollut kotonaan mitään laiminlyötävää. Niitä kolmea, neljää vierasta, jotka olivat jääneet uskollisiksi vanhalle tottumukselleen ja joiivat iltatuoppinsa niinkuin ennenkin „Sinisessä häräs-

sä“, rouva Marei kyllä ehti yksinkin hyvin passamaan.

Mutta kummallista se kuitenkin oli — ja vielä kummallisemmalla tavalla Frans teki itsensä huomattavaksi.

Säästäväisten joukkoon hän tosin ei ollut koskaan kuulunut, mutta kuinka hän nyt tänään noin viskeli seteleitä ympärilleen vaikka kyllä sen jokainen tiesi, että rouva Mareilta kotona juuri seteleistä oli usein paha puute — —!

Frans tilasi toisen pöydän täyden toisensa jälkeen ja kun hän oli kutsunut vieraaksi jokaisen, joka vaan halusi tulla, niin ei häneltä puuttunut ryyppytovereita. Eikä tarvinnut monta kertaa kutsua vaaleatukkaista Stasia eikä Yrtti-Leenaa, paria pulskaa mutta häpeemätöntä tyttöä, jotka eivät peninkulman päässä ylen ympäri olleet poissa mistäkään tanssilattialta, ja jotka maineeltaan eivät olleet kehuttavimpia. Fransin kummallakin kupeella he istuivat juopotellessa, koskei se mitään maksanut, ja laskettelivat poikain kanssa kilpaa ruokottomia puheita suustaan.

„Eihän toki pidä kilpailijalta kieltää joskus ansiota“, naureskeli Frans keskellä melua. „Ryypätköön pi-

karinsa pohjaan, joka tahtoo olla Frischmannin Fransin ystävä ja sitte pannaan pöytä taas täyteen uutta! Mutta tällä kertaa tuokaa jotakin erinomaista, isä Milpacher. Tämä poika maksaa!“

Fransin pää oli sekaisin. Oli jo myöhä, eivätkä hänen juomatoverinsakaan enää isoon aikaan olleet selviä.

„Sepä oivaa! Kas se poika osaa! Eläköön Frans!” hoilottivat käheät kurkut juomaseurassa.

Isä Milpacherille se oli mieleen. Hän lähti pois vieden kannattomat lasit mennessään, kun ne oli juotu tyhjiksi ja toi ne pian taas täytettyinä pöydälle, jossa oli läikkynyttä viiniä lätäköissä.

Frans naurahti ilkeästi. Hän näytti miettineen jotakin vallan omituista. Sitte hän maisteli viiniä tutkien sen makua. Heti sen jälkeen hän väänteli kasvojaan ikäänkuin olisi juonut jotain rikkihappoa ja alkoi yskiä ja ähkiä kamalasti juuri kuin hän olisi ollut tukehtumaisillaan.

Syntyi hiljainen äänettömyys, jonka aikana sitä selvemmin kuultiin soitto sekä tanssijain jalkojen laa- haamista ja töminää viereisestä tanssisalista.

Pojat pöydän ympärillä katselivat odottavasti Fran-

sia ja molemmat tytöt nauraa kikattelivat jo edeltäpäin sitä kujetta, jota Fransin käytös epäilemättä ennusti.

Ja pian se seurasikin. Ennenkun kukaan sitä oikein arvasikaan mitä hänellä oli mielessä, pyyhkäsi Frans molemmat käsivarret ojennettuina yli pöydän, niin että kaikki lasit, joihin hän ylettyi, kilisten kolisten kaatuivat sekaisin ja niiden sisällys kaatui pitkin pöytää. Pojat hoilasivat ja tytöt kirkaisten hypähtivät pystyyn, suojellakseen pyhävaatteitaan alas vuotavalta nesteeltä. Mutta yleisessä melussa Frans huusi joukkoon:

„Hyi saakeli, tuota moskaako te sanotte viiniksi? Johan minä luulen, isä Milpacher, että meinaatte myrkyttää kilpailijanne, taikka olette pimeässä tuon erinomaisen viininne laskeneet etikkatynnöristä.“

Isä Milpacher ei kasvojen liikettä muuttanut. Harjoittaessaan ammattiaan oli hän tyyten unhottanut hienotunteisuuden tai ainakin sen näyttämisen.

„No jos ei tämä viini teille maistu“, sanoi hän tyyneästi kun melu oli tauonnut, „niin on minulla kellarissa vielä ihan erinomaista hienoa lajia, Terlanerviiniä, jonka parempaa ette täällä Bozenissa missään

löydä. Se vasta on hienoa viiniä. Mutta se maksaa“ — ja kokoon nipistettyjen silmäluomien väliltä hän viekkaasti vilkasi Fransiin — „puolen guldenia lasilinen Terlaneria.“

Frans löi nyrkillään pöytään, niin että kaatuneet lasit kierivät sekaisin.

„Olenko minä sitä kysynyt, mitä se maksaa? Luuletteko, etten minä voi maksaa?“ — Hän taputteli taskuaan. — „Täällä on vielä paljon tässä taskussa. Hakekaa tänne sitä Terlaneria!“

Kourallinen hopeisia guldenin kolikoita vierähti pöydälle.

Poikain silmät kävivät suuriksi.

„No Frans, oletkos tappanut ja ryöstänyt rikkaan juutalaisen?“ virkkoi hänelle pöydän ylitse irvistellen muuan hinteläkasvuinen heikko poika.

Frans säpsähti hieman ja moniaaksi sekunniksi hän loi katseensa maahan.

„Mitä sinä sitä tiedustelet, senkin krämppä? Mitä se sinuun kuuluu, mistä minä olen rahoja saanut? Ryyppää sinä ja pidä suusi kiinni! — Ikäänkuin ei tällainen poika olisi kerran voinut voittaa raharpajaisissa!“ lisäsi hän ikäänkuin sivumennen kään-

tyen toisten puoleen.

Isä Milpacherin palajaminen teki lopun pitemmistä kyselemisistä. Tällä kertaa hän kantoi tarjotinta, jolla oli kullankeltaista viiniä, ei mataloissa laseissa, vaan korkeajalkaisissa pikareissa.

Noista erityisistä toimenpiteistä Frans antoi kiitokseksi pilkallisen hymyn.

„Pitäkää vaari, että jutellessanne ette noita hienoja laseja rikkoisi!”

„No — maljanne nyt sitte! Nyt tahdomme tutkia onko tuo sinun Terlanerisi samallaista moskaa kuin edellinenkin.“

Hän nosti taas lasin suullensa; tutkien hän piti kullauksen viiniä vähän aikaa kielellään ja taas häneen katseltiin odottavasti, kun hän asetti lasin takaisin pöydälle.

Milpacherin ryppyisille kasvoille tuli voitollisen näköinen hymyily — silloin Frans pahanilkisesti vilkutteli silmää pojille, jotka olivat ryypänneet hänen kanssansa.

„Jokos te olette kuulleet uusinta ryyppylaulua?”

Ei oltu kuultu, vaan vaadittiin innokkaasti saada se kuulla.

Frans katseli ympärillensä uhmaten. Sitte hän nousi ja lauloi:

„Kaikkihan kalat vedessä
viihtyvät oivallisesti.
Siläpä „Lohen“ viinissä
on vettä niin melkoisesti!
Heipparallallaa!”

Hillitsemätön naurun hohotus kajahti tämän laulun jälkeen ja pojat sitä matkivat uudelleen käheillä äänillä.

Isä Milpacher ei tälläkän kertaa virkkanut mitään. Hänen viekkaan näköiset kasvonsa tulivat vaan vielä viekkaamman näköisiksi; hän katseli vaan eteen­sä ikäänkuin odotellen ja kun taas oli tullut hiljaisuus, niin hän meni ryyppääjien luo ja asettui suoraan Fransia vastapäätä.

„No, eihän tuo ihan pöllöimpiä ollut tuo sinun ryyppylaulusi. Mutta osaan minä paremmankin ja jos mulle sallitte, niin sen laulan. Mutta minä olen vanha mies eikä minun ääneni ole niin kauniisti kaikuva kuin Fransin.“

„Antakaa kuulua vaan, isä Milpacher! Laulakaa nyt vaan meille ryyppylaulunne!”

Nyt ei enää ollut sama seura koossa kuin äsken. Fransin laulu ja nauru, joka sitä seurasi, olivat kaihuneet saliinkin. Muutamat pojat ja tytöt, jotka olivat tanssineet niin täydessä touhussa kuin olisi ollut kysymyksessä tärkeä vakava toimi eikä pelkkä huvittelu, tulivat uteliaina kynnykselle ja pian niitä lisääntyi koko joukko. Sieltäkin päin kehoitettiin Milpacheria laulamaan.

Isä Milpacheria ei tarvinnut monasti pyytää.

Viekkaisesti virnistellen hän alkoi laulaa, eikä hänen äänensä ollutkaan huonoimpia:

„Hölmö se on, joka hedelmiä etsi
ohdakkeist’ ympäri pihaa.
Eihän „Sinisestä härjästäkään“ saa
muuta kuin naudan lihaa!
Heipparallallaa!”

Tällä kertaa ei kukaan yhtynyt hänen kanssaan laulamaan eikä kukaan ainakaan pöydän ääressä uskaltanut tuon peljättävän tappelijan kanssa antautua tekemisiin. Ja juuri tällä kertaa se ei ollut hyvällistä.

Fransin vihaaman vanhuksen isku oli häneen sattunut. Mutta vielä enemmän häntä suututti se nauru, joka kaikui kynnyksellä seisovien joukosta. Hän hyppähti pystyyn istuimeltaan, vapisi kiukusta ja silmät muljottivat päässä.

„Sinä sen roikale, kurja kelvoton! Kyllä minä sulle näytän mikä oikea härkä on — sillä on muutakin kuin naudan lihaa — on sillä sarvetkin!“

Tytöt kirkasivat kun Frans yhdellä loikkauksella hyppäsi pöydän ylitse ja yritti nyrkit sojossa hyökätä vanhan miehen kimppuun.

Tämä oli aikansa huomannut uhkaavan vaaran. Hyvissä ajoissa oli hän paennut tarjoilupöydän taakse. Frans seurasi häntä sinne, mutta ennenkun hän pääsi vanhukseen käsiksi, oli hätääntynyt saanut apua.

Fransin ympärille kokoontuneet eivät juuri olleet parasta väkeä ravintolassa. Kaikki ne pojat, jotka vähänkin pitivät lukua omasta arvostaan, eivät häntä ottaneet huomionsa. He menivät tyttöjensä kanssa tanssiin, maksoivat itse mitä nauttivat ja kun tulivat tarjoiluhuoneeseen, niin he eivät meluavasta joukosta välittäneet enempää kuin tyhjistä ilmasta. Eipä sil-

lä, että he olisivat vähääkään peljänneet Fransia ja hänen kumppaneitaan — eipä suinkaan! — mutta he eivät sallineet häiritä itseään huvitellessaan, eivätkä he tahtoneet olla missään tekemisessä tappelupukarin kanssa. Mutta kun sitä kerran ei voinut välttää, niin — kelpvollista „ottelua“ he eivät väistyneet syrjään.

„Mahtaa sulla olla aikamoinen rohkeus, kun yritet vanhan miehen kimppuun!“ kajahti ääni joukosta ja ison hoikan pojan, „pitkän Joosepin“ käsi tempasi Fransin takaisin juuri sillä silmänräpäyksellä, kun tämä oli saamaisillaan kiinni isä Milpacherin.

Frans kääntyi ympäri kuin ärsytetty sonni. Kun hänellä ei ollut muuta asetta käsillä, niin hän sieppasi viiniruukun, mistä ukko Milpacher tavallisesti täytti pikaarit ja paiskasi sen pitkän Joosepin päätä kohti.

Mutta tämä kyykistyi salaman nopeudella, josta seurasi, että tuo omituinen heitto-ase ei sattunutkaan maaliinsa, vaan lensi kaikkien läsnäolijain päitten yli, oven kautta soittokunnan lavalle asti tanssisaliin ja ilmatatkallaan se tyhjensi sisällyksensä, tuon kalliin Terlaner-viinin, osaksi huilun henkilöpiin, osaksi bassoviulun suureen vatsaan, jonka kylkeä vastaan

se kopsahti.

Soitto seisattui kauhean epäsointuiseen ääneen.

Huilun puhaltaja, lyhyt paksu mies, jonka voimannostukset soittokoneen puhaltamisessa saivat hänen mustan kiiltävän tukkansa suortuvat ikäänkuin liisteröidyiksi hikiselle otsalle, ei vähän peljästynyt, kun hänen soittokoneensa, josta hän juuri tahtoi saada tuntehikkaan fiss-äänen, päästi kurluttavan pahahan parahduksen.

Ja vanhan, rehellisen soittokoneen, joka jo mone-na vuonna oli suorittanut vaatimattomat tehtävänsä, nimittäin bassoviulun, vatsa ei ollut rakennettu sellaisia ryyppyjä vastaanottamaan. Mutta sitä paremmin ne kelpasivat viulun herran ja mestarin vatsaan.

Aluksi kovasti suutuksissaan, tuo pieni kuiva miespahanen, jonka vartalon ympärys ei ollenkaan ollut sopusuhtainen hänen soittokoneensa laajuuteen, veti naamansa autuaallisen onnen hymyyn. Monivuotisesta harjotuksesta tarkkatuntoiseksi opetetun hajuaistinsa avulla hän pian oivalsi minkälaatuisen siunaus ruukusta hänelle vuoti. Asettaen viulun kannessa olevan F-reijän alinomaa janoisille huulilleen, kiiruhti hän oitis johtamaan hyvälle tuoksuvan

Terlaner-viinin viulun vatsasta omaan vatsaansa.

Sill'aikaa kun kelpo musikantti sillä tavoin kaikes-ta häiriöstä vielä nautti hyötyä mehiläisen lailla, joka katkeristakin ruohoista imee mettä, riehui tarjoi-luhuoneessa jo hurja tappelu.

Nyt ei enää ollut kysymys isä Milpacherista. Hän oli jo joutunut unhotuksiin niinkuin Troijan sankari-vainajatkkin sodan lopulla melkein kokonaan olivat unhottaneet kauniin Helenan, joka oli syynä tuo-hon suureen verenvuodatukseseen. Ja katkerammin tuo „miehiä surmaava taistelu“ tuskin lienee silloin-kaan raivonnut.

Mutta yhdessä suhteessa oli kuitenkin huomatta-va erilaisuus. Kahakka „Lohi“-ravintolassa, vaikka se alkoikin niin kiukkuisesti, ei kestänyt kymmentä vuotta, vaan päättyi melkoista lyhyemmässä ajassa.

Lieneekö enempää kuin kymmenen minuuttia ku-lunut siitä, kun isä Milpacher jo uskalsi näyttäytyä ravintolapöytänsä takaa, jonka taakse hän taistelun alkaessa oli piiloutunut, ja nyt hän alakuloisilla sil-mäyksillä katseli hävityksen kauhistusta.

Mutta olihan toki voitto saavutettu ja villi-intiaanientapainen ulvonta ja karjuminen, joka ulkoa kuului sisälle, il-

moitti vaan, että Frischmannin Frans ja hänen kumppaninsa kokivat keuhkojensa voimalla saada kärsimänsä tappio esitetyksi ainakin ulkonaisesti voitoksi. Ja sellaisen voiton johdosta piti toki juhlia. Sillävälän kuin „Lohessa“ haavoitetut — joita ei puuttunut kummallakaan puolella — sitoivat haavojansa, niin Frischmannin Frans hurjan joukkonsa kanssa kulki „Siniseen härkään“.

Sieltä olivat viimeiset vieraat jo aikaa sitte menneet pois. Heidän tyhjennetyt lasinsa olivat vielä pöydillä. Puusta leikatun Vapahtajan kuvan vasemmalla ja oikealla puolella katselivat Itävallan keisarin ja keisarinnan öljypainos-kuvat ikävissään kullatuista kehyksistään tyhjään autioon huoneeseen. Veltosti silmiään räpäytellen tuleenpäin istui rouva Marei rahilla uunin edessä ja odotteli poikaansa kotiin. Uneliaana hän nyökkäili päätään. Ainoastaan silloin tällöin, kun ulkoa kuului askelia ja hän luuli Fransin tulevan, nosti hän päätään ja kuunteli.

Poika oli tämän päivän aamusta alkaen ollut kummallisempi kuin koskaan ennen.

Kauempaa kuin muutaman minuutin, ei poika ollut aamupäivällä malttanut pysyä tuvassa. Jälkeen

puolisen oli hän taas mennyt vastaamatta mitään äidin kysyessä mihin hän meni. Kun hän jälleen tuli takaisin oli hän osottanut vielä kummallisempaa käytöstä. Välistä hän oli iloisesti viheltänyt ja ilman mitään aihetta purskahtanut äänekkäästi nauramaan ja heti sen jälkeen taas vajonnut synkkään miettimiseen ja katsellut eteensä jurosti. Kun oli tullut pimeä, oli hän siepannut hattunsa ja lähtenyt kotoa, „koska hän“ — niinkuin hän itse sanoi, „oli jo kyllästynyt näkemään ravintolan pöydät tyhjinä.“

Ja nyt poika taas oli aavistamatta tuossa. Rouva Marei oli kavahtanut pystyyn iltahämärän unelmoimisestaan. Silmät sirrillään hän kummastellen katsoa töllisteli ympärilleen. Vast'ikään oli tupa ollut ihan tyhjä ja hiljainen, nyt se oli äkkiä tullut täyteen äänekästä meluavaa elämää. Yksin Itävallan keisari ja keisarinna eivät enää katselleet niin ikävissään, vaan niinkuin näytti, melkoisen ystävällisesti ja huvitettuina tuohon seuraan. Kaikki, mikä vast'ikään oli ollut synkkää, oli nyt muuttunut valoisaksi. Rouva Marei oli kokonaan suunniltansa. Niin täynnä hän ei ollut nähnyt „Sinistä härkää“ Kristian vainajan elonpäivistä asti. Iloinen pelästys tavotti hänet. Entä jos

tämä ennustaisi entisten hyvien päivien palajamista.

Mutta eipä hänen ilonsa ollut pitkälinen. Pian hän selvisi pettymyksestään. Ei voinut kauvan olla salassa häneltä, missä tilassa oli hänen poikansa ja se seurue, jota poika toi mukanaan. Heidän meluvasta keskustelustaan hän myös pian sai selville mitä „Lohessa“ oli tapahtunut, ja hänen viimeisetkin rahansions toiveensa katosivat, kun eivät Fransin ystävät, vaan Frans itse tilasi viiniä itselleen ja tovereilleen — „mutta ei semmoista latkittavaa, kuin millä „Lohen“ isäntä oli vähällä myrkyttämäsillään heidät.“

Nuristen hän suostui viiniä tuomaan — sillä mitäpä vastaan hangoittelemisen olisikaan auttanut? — ja „Lohessa“ aljettua juopottelua ruvettiin jatkamaan „Sinisessä härässä.“

Sydänyö oli jo kauvan ohi mennyt kun Frans nousi istuimeltaan ja saattoi oven ulkopuolelle viimeiset juomatoverit. Hän katseli heidän jälkeensä kunnes he olivat kadonneet hänen näkyvistään. Sitten hän horjuvin askelin kääntyi takaisin, palatakseen kotiin.

Silloin talon portin edustalla varjosta tuli esiin ihmishahmo.

Alussa Frans vähän säikähti, mutta rauhottui taas,

tuntiessaan tuon hahmon.

Se oli noin kahdeksantoistavuotias, keskikokoinen hoikkavartaloinen tyttö, jonka kalpeita kasvoja kuu valaisi. Nuo kasvot varmaan olivat kauniit kun hän hymyili. Mutta tällä kertaa oli pimeä, hänen huulensa olivat lujasti kiinni puserretut ja hänen tummat silmänsä katselivat tummain hiuskiharain alta harmistuneina ja suruisesti Fransin kasvoihin

„No vieköön sinut helkkari —! Aikalailla sinä minut säikähytit, Sofia. Mitä sinä kummittelet makuu-aikana pitkin kylän kujaa ihmisiä säikyttelemässä?”

Sofia ei mitään vastannut. Hän tarttui Fransin käteen ja veti hänet ravintolan akkunan valosta pois pimeälle paikalle, jossa hän luuli olevansa varma kuuntelijoilta.

Sofia oli „isätön lapsi“. Kahteen vuoteen saakka tästä ajasta takaperin, oli hän asunut pienessä mökissä, toisessa päässä kylää. Äitiä ja tytärtä kartettiin, äidin lankeemuksen takia, kun hän erään talollisen pojan viekotusten uhrina oli joutunut huonolle tielle.

Eivätkä hekään ihmisistä välittäneet. Rehellisesti ja siivosti he elivät satunnaisista ansioistaan ulkotöissä sekä kokoomalla edelweiss-kukkasia alpeil-

ta ja poimimalla marjoja, joita he sitte myyskentelivät kaupungissa. Eräänä päivänä oli Sofian äiti, etsiessään edelweissia, pudonnut vuorelta alas kuoli-aaksi, ja eräs kylän talollisista, joka hyvin taisi käyttää helppohintaista työvoimaa, oli „kristillisestä rakkaudesta“ ottanut Sofian luoksensa. Helppoja päiviä hänellä siitä alkaen ei enää ollut; mutta vaikka työtä aina oli runsaammin kuin ruokaa, niin olivat kyläkunnan pojat kuitenkin pian hoksanneet, että Sofia päivä päivältä tuli somemmaksi ja että kannatti jo kylän raitillakin katsella hänen jälkeensä.

Siitä asti alkoivat pojat häntä pyydystellä. Kun hän oli isätön tyttö, niin olihan hän muka jokaisen oma, joka vaan häntä himoitsi. Pitihän hänen olla iloinenkin jos hänelle se kunnia suotiin, että hänetkin otettiin huomioon.

Mutta pian huomattiin, että Sofian suhteen oli erehdytty. Hän teki työnsä ääneti, ei käynyt missään tansseissa, ja niille rohkeille, jotka yrittivät häntä lähennellä, hän heti ensi yrityksellä antoi niin tuimat lähtöpassin, että he ja toisetkin jättivät toiste tulematta.

Yksi ainoa ei antanut itseään säikähdyttää, ja kun

hän ei ainoastaan ollut toisia kavalampi, vaan myös tunnottomampi, niin tälle onnistui voittaa tuon pahaa aavistamattoman kokemattoman tytön luottamus.

Toiset pojat menivät tarkotustaan kohti suoraa päätä ja kömpelösti. Tyttöparalle he eivät jättäneet vähääkään epäilystä siitä, että he tahtoivat hänen kanssaan vaan saada hetkellistä ajankulua. Niin tyhmä ei Frans ollut. Kyllä hän tunsin sen rasvan, millä sellaisia hiiriä pyydystetään. Koreat puheet ja kiemailu tässä ei auttanut. Mutta kun tuolle köyhälle tytölle kertoi, että vaan odotteli parempia päiviä, asettaakseen hänelle kultaisen sormuksen sormeen, niin oli helppo pelata tuon nuoren tytön kanssa.

Kyllähän Sofia tiesi, ettei Frans maineeltaan ollut parhaimpia eikä luotettavimpia. Mutta hyvä Jumala, eihän kaikkea ollut uskominen, mitä ihmiset sanoivat. Frans itse vakuutteli aina, että ihmiset tunsivat hänet väärin. Ja missäpä olisi rakastunut sydän, joka mielellään ei uskoisi, mitä teki mieli uskoa todeksi?

Entäs nyt tuon tyttöparan kauhistusta, kun hänelle tänään kerrottiin, että Frans oli kukkavihko hatussa mennyt Ennemoserin taloon. Kuukauden toisensa

jälkeen oli hän kärsivällisesti odottanut, että Fransille „paremmat päivät“ koittaisivat, ja nyt kun ne vihdoinkin olivat tulleet — — —

„Frans, minä en jaksa enää kärsiä epävarmuutta. Sano, onko totta, että sinä tänään olet käynyt Ennemoserin talossa?“ lausui tyttö vapisevin huulin hiljaa.

Frans tuns selvästi joutuneensa epämiellyttävään asemaan. Olihan hän väsynytkin ja halusi päästä levolle.

„No niin, — kyllä se on totta. Mutta sen takia ei tulla käymään keskellä yötä. Onhan huomennakin päivä. Silloin kyllä on aikaa siitä puhua.”

Sofian silmät tulivat kyyneliä täyteen.

„Ei huomenna, Frans! Tänään se on puhuttava. Minä en sitä jaksa kärsiä. Kaiken päivää olen odottanut tilaisuutta tavata sinua, puhellakseni kanssasi. Voi Herra Jumala, kuinka minä olen kärsinyt! Ihan epätoivoon joutuisin, jos se on totta, mitä ihmiset sinusta sanovat, ja jos sinä olet niin kunniantuntosi unhottanut, ettet ajattele velvollisuuttasi!”

„Velvollisuuttaniko? Mitä sinä lörpöttelet velvollisuuksista?“ tiuskasi Frans raa’asti. „Älähän kuvittele mielessäsi, että olisit uskonut minun täyttää totta tar-

kottaneeni kun puhuin naimisista ja häistä noin vaan leikilläni. Minäkö naisin tuollaisen tytön? Isättömän lapsen! Hahhaa! — Mene kotiin, nyt on jo myöhä!”

Hän kääntyi ovelle päin.

Mutta Sofia pidätti hänet.

Tyttö oli hyvin kalpea. Hänen silmistään välähti synkkä katse. „Ei sinun nyt, Frans, tarvitse minulle muistuttaa, että mieheksi itseään sanova on äitiraukaani kohtaan käyttäytynyt niin huonosti kuin — —!”

Tyttö hillitsi kovan sanansa. Ikäänkuin hän olisi katunut kiukustumistaan, antoi hän päänsä vaipua ja alensi äänensä nöyräksi pyynnöksi:

„Frans, mikä on tapahtunut, se on tapahtunut, ja enhän minä sinua siitä soimaa. Mutta pitäähän sinun toki ymmärtää, että mikä on luvattu, se on luvattu, ja että tänään kun sinulle on tullut paremmat päivät ja vaan heittelet ympärillesi setelirahoja, et saa minua hyljätä, Frans, minä olen „Lohen“ edustalla seisonut akkunan takana ja nähnyt kaikki. Ja sitte kun läksitte pois, niin kuulin poikien sanovan, että sinä olet voittanut raha-arpajaisissa. Frans, armahda minua, äläkä hylkää nyt kun paremmat päivät ovat tulleet, joihin luottamaan sinä aina minua kehotit. Minä en jak-

sa kärsiä, että ihmiset minua osottavat sormellaan. Frans, Frans, älä minuun katsele tuolla tavoin. Nyt kun onni on sinulle myötäinen, et toki voi olla niin kurja, että tyttöparalta riistät hänen ainoan rikkautensa, hänen hyvän maineensa. niin teet, Frans, niin ei minulle jää muuta kuin kuolema!”

Tyttö vaikenä kauhistuneena.

Frans oli purskahtanut pahanilkisesti nauramaan.

„Soo, soo, vai sitä tilaisuutta sinä niin kauvan kärkeyt. No eipä voi sanoa, että Sofia olisi tyhmä. Minun rahojani olet vahtaillut. Nyt ehkä jo ajattelet tulevasi talon emännäksi. Mutta niin tyhmä ei Frans ole. Ja mitä sinä löpöttelet hyvästä maineestasi — no en minä siitä välitä. Vaan et saa sanoa, että Frischmannin Frans olisi sinulta mitään ilmaiseksi ottanut. Tuossa on! Sen verran saat Sofia, minkä arvoinen hyvä maineesi on, mutta et penniäkään enempää!”

Hän kaivoi housuntaskujaan ja seuraavana hetkenä lensi rahakolikko Sofian eteen hietikölle.

Tyttöparka oli noussut seisoalle samalla kuin Franskin. Hän vapisi kauhistuksesta ja suuttumuksesta, ja näytti siltä, kuin hän olisi tahtonut pojalle lennättää häväistyssanan vasten silmiä.

Silloin pimeään ikkunan puolisko narisee saranoil-
laan. Rouva Marein laiha pää tulee näkyviin. Pi-
meästäkin näkyy hänen silmänsä säkenöivän. Hän
on kuunnellut koko keskustelun. Mistä Frans on raho-
ja saanut, sitä hän ei tiedä, mutta hänen komeilemi-
sensa on ollut kuin tikku äidin silmän kaiveena. Nyt
vaan puuttuisi, että poika tuhlaisi rikkautensa tuolle
tytölle!

„Frans hoi! mitä sinä siellä teet? Nyt on jo myöhä!“
Frans katsoi tyttöön kiukkuisella silmällä.

„Minä tulen jo äiti!”

Räiskähtäen paukahti ovi lukkoon hänen jälkeen-
sä.

Tyttö jäi seisomaan kuin maahan kiinni kasvanut.
Kasvot tuskasta nääntyneinä hän katsoi oveen päin.

Sen takana kuuluu rouva Marein toruminen. Lyh-
vesti ja äreän vastahakoisessi hänelle kuuluu pojan
ääni vastaavan.

Sofia pusersi lujasti pienen ruskettuneen kätensä
nyrkiksi. Hän tahtoo lähteä pois. Silloin sattuu hänen
katseensa rahakolikkoon hietikolla. Se kiiltää kuun
valossa. Hän nostaa jalkansa potkaistakseen rahaa.

Mutta sitten hän malttaa mielensä. Hän näyttää

äkkiä saaneen ajatuksen päähänsä, sillä hänen kasvoihinsa kuvastuu hurja epätoivoinen päätös. Hän kumartuu nopeasti ja sieppaa rahan maasta. Heti sen jälkeen hän katoaa yön pimeyteen.

Ylt'ympäri on hiljaista ja yksinäistä. Alaspäin laskeutuva kuu paistaa kierosti Kofelin kukkulalle. Tien varrella poppelin lehdet vilkkuvat hopean hohtoisina ja humisevat kuin unelmoiden yötuulella. Jossakin kuuluu torninkello ilmoittavan, että aamuhetket ovat käsissä. Jossakin navetassa kuuluu lehmän kumea ammuminen.

Kuudes luku.

Kerran aikaisemmin nuoruudessaan mahtoi postinkuljettaja-vaimo Vroni olla pulska tyttö. Vaan nyt hän oli vanha kuivettunut akka. Hänen vartalonsa oli kumara ja hänen kellertävän harmaa naamansa oli kurttuinen niinkuin lakastunut omena, joka ennen kypsymistään on pudonnut puusta. Lukemattomat pienet hienot rypyt peittivät hänen kasvonsa niinkuin hämähäkin verkko, ja ikäänkuin kaksi hämähäkkiä, jotka väijyvät saalista, säkenöivät niissä pienet mustat silmät puolittain ryppyisten punottavien silmäluomien peitteessä. Jos Vronin mielessä työskenteli joku henkinen liikutus, niin se liikkui myöskin hänen kasvojensa rypyissä. Ne hyppelivät silloin ylös ja alas niinkuin hämähäkin verkon langat kun joku onneton kärpänen siihen oli takertunut.

Tällä kertaa se mahtoi olla joku varsin erinomaisen iso kärpänen, sillä samalla kun Vronin kertoessa sanat tulvailivat hänen suustaan, niin hänen kasvojensa kurttujen sekasotkukin kilpaili levottomuudessa huulien kanssa.

„Kolme päivää on Sofiaa turhaan etsitty, ja nyt hän on löydetty. Juuri samalla paikalla hän löydettiin, missä hänen äitinsä pari vuotta sitte, etsiessään edelweiss-kukkia, putosi alas vuorelta. Voi Herra Jesus sentään! Vallan kauhea hän oli nähdä, kun hänet köydellä hinattiin ylös vuoren rotkosta. Ja kädessä hänellä oli ollut paperi, johon oli kirjoitettu, että hän oli mennyt kuolemaan häpeän tähden. Frischmannin Frans oli tehnyt hänelle väkivaltaa — älkää panko pahaksi että minä sen sanon — ja hän kuuluu olevan syypää koko onnettomuuteen. Niin, ja olinpa melkein unhottamaisillani, että paperiin oli kääritty myös hopearaha. Sekin oli saatu Fransilta, niin oli tyttö kirjoittanut, ja sen edestä piti luettaman messu hänen kurjan sielunsa puolesta. Mutta paperin ja rahan oli kunnan esimies vanha Jenbacher ottanut huostaansa ja sanovat hänen naamansa silloin muuttuneen varsin kummallisen näköiseksi. Eipä ollut sielumessu enenkään hyödyttänyt itsemurhaajaa. Nyt hänen täytyy korventua helvetin tullessa, ja kristillistä hautaus-ta hän ei myöskään saa.“

Vroni vaikeni hetkiseksi, vetääkseen hengityksen, ennenkun hän vakuuttaen päätti juttunsa:

„Ihan niin on tapahtunut niinkuin minä olen kertonut. Minä kuulin sen Hannekselta hänen omasta suustaan; hän oli ensiksi nähnyt ruumiin, kun hän kiipesi alas hakemaan vuohta, joka oli kavunnut liiaksi alas.“

„Voi Sofia parkaa!“

Se oli Lisbet joka lausui nämä sääliväiset sanat. Hän avusti äitiänsä kun tämä purki esille tavaroita, joita postivaimo oli kuljettanut laukussaan.

Iso kärpänen lienee varmaankin tällä kertaa onnistunut pääsemään vapaaksi, sillä kurttuverkko Vronin kasvoilla seisattui äkkiä liikkumattomaksi. Eipä sentään. Jo seuraavassa silmänräpäyksessä oli Vroni voittanut ensimmäisen kummastuksensa ja hämähäkin verkossa oli entistä vilkkaampi liike.

„Kuulinko minä oikein — neiti Lisbet lausuu säälin tunteitakin vielä noin kevytmielisen henkilön takia.“

„Vroni, Vroni“, kuului nyt rouva Resin varottava ääni lausuvan, „kuinka sinä voitkaan puhua noin epäkristillisesti! Etkös itse sitä ennen sanonut, ettei Sofia omasta tahdostaan — — —?“

„Ei tietystikään omasta tahdostaan!“ keskeytti hä-

nen puheensa Vroni harmistuneena. „Kyllä tuo juttu tunnetaan — ei omasta tahdostaan. Olenhan minäkin ennen ollut nuori ja soma — tietysti siitä on pitkä aika kulunut, eikä nyt enää katsella Vronin kasvoihin — ja minä olen kuitenkin tähän asti säilyttänyt kunniaseppeleeni. Eikä olekkaan kenenkään miehen mieleen tullut ryhtyä naimiskauppoihin Vronin kanssa. Ja minkä vuoksi on hän rahan vastaanottanut Fransilta? Häh? Mutta tietysti niin asiat menevät miten ne pannaan menemään, eikä omena kauvas putoa puusta. Sen mukaan asiat käyvät, mimmoinen on ihmisellä luonto. Millainen on äiti, sellainen on tyttärikin!”

„Sinun pitäisi häpeemään, Vroni!” Lisbetin ääni värisi suuttumuksesta. „Ikäänkuin sinä et tietäisi, että Sofia aina oli siivo ja kelpo tyttö kun sitä vastoin Frans — — Ja onko kristillistä, että kuolleesta puhuu pahaa jälkeinpäin? Ja sitte — vaikka se ei oikeuden edessä olisikaan pätevää, minä arvelen, että meidän ei pidä kieltäytyä uskomasta kuolemaisillaan olevan ihmisen viimeisiä sanoja.“

Hän kääntyi pois, ettei näyttäisi tuolle akalle kyyneliä, jotka kiilsivät hänen silmissään.

Kun Vroni näki, mitä hän puheellaan oli saanut aikaan, tuli hänen mielensä surulliseksi. Hän oli pohjaltaan hyväsydäminen ja vaikka hän paljo lörpötteli ja oli ajattelematon, niin ei hän sentään ollut ilkeäsi-suinen. enhän minä niin pahaa tarkottanut, neiti Lisbet“, virkkoi hän hiljemmin. „Ei teidän sen vuoksi pitäisi Vronista ajatella pahaa. Minä olen vaan jutellut jälestä samaa mitä muut ovat jutelleet. Älkää panko pahaksenne.”

Hän joi kahvia, jota rouva Resi oli hänelle tarjonnut, pyyhki suunsa ja lausui: „Kost’ Jumala!” pani laukun selkäänsä ja lähti talosta kulettamaan edelleen pakettejaan ja uutisiaan talosta taloon.

Hän ei vielä ollut kauvan poissa, kun Ennemoser tuli huoneeseen. Hänkin oli kylässä kuullut tuosta onnettomuudesta. Kyyneleet, jotka hän näki Lisbetin silmissä, koskivat häneen, ja kuullessaan miten sääli-mättömästi Vroni oli puhunut onnettomasta Sofiasta, veti hän suunsa katkeran näköiseksi.

„Toinen ihminen on toisensa kaltainen. Pelkästä kristillisyydestä he menettelevät pahemmin kuin pakanat!”

„Alois, älähän toki tee syntiä meidän pyhää uskon-

toamme vastaan!“ varotteli rouva Resi.

Ennemoser naurahti katkerasti.

„Meidän pyhää uskontoamme vastaan! Niin sinä lörpöttelet kuin ymmärrät. Kristillisyyks, se on kyllä oikein, ja hyvä, mutta kristityt eivät vaan minua oikein miellytä. Mutta tietysti, ovatko he oikeita kristittyjä? Vapahtaja antoi anteeksi avioliiton rikkoneelle naiselle, mutta nämä arvelevat, etteivät voi antaa anteeksi onnettomalle ihmislapselle hänen syntiänsä, kun hän hädissään ja sydämentuskissaan menee kuolemaan! Ja eikö Vapahtaja ole sanonut: „joka teistä on ilman syntiä, heittäköön ensimmäisenä kiven hänen päällensä!“ — No, enhän minä tiedä, ovatko he synnittömiä nuo nuoret ja vanhat tuomarit kyläkunnassa, ja — no jaa, vaikka olisikin kunniallista tapaa vastaan — ja vielä hengellinenkin herra, joka häneltä kieltää kristilliset hautajaiset, ja lepopaikan siunatussa maassa!“

Hän oli omilla puheillaan kiihdyttänyt itsensä yhä enemmän kiihtyneeksi. Pitkillä askelilla hän marssi edestakaisin huoneessa. Hänen silmänsä säkenöivät.

„Ja sillävälän he itse ovat suurimmat syntiset. Vai eivätkö ole? Kenen syyksi on Sofian kuolema luetta-

va? Fransinko? Hän tosin on retkale, mutta hänestä nähden voisi tyttöparka vieläkin elää ja iloita elämästään, jollei levottomuus kylän ihmisten lemmitömiä puheiden tähden olisi häntä ajanut kuolemaan. Nämä ovat murhaajat, joiden vuoksi Sofia meni perikatoon, ja heiltä vielä Herra Jumala viimeisellä tuomiolla vaatii hänen sielunsa. Kyllä silloin vintutaan armoa, vaikka eivät itse ole armoa osottaneet toisia kohtaan. Mutta silloinpa Herra Jumala ei pidä lukua heidän rukoilemisistaan, sillä mitä kristillisyyttä se on kun ihmiset tekevät hyvää ei sen takia, että he pelkäisivät Jumalaa, vaan kun he pelkäävät paholaista?!“

Resi rouva teki ristinmerkin. Mutta Ennemoser jatkoi puhettaan yhä kiihkeämmillä liikkeillä.

„Kaikissa tapauksissa on se vaan hyvä, että Jumalalla taivaassa on enemmän armahtavaisuutta kuin ihmisillä maan päällä, ja ettei hän tuomitse sen mukaan kuin on kirjotettu, vaan sen mukaan miten on ollut aikomus. Mailmassa tuskin enää jaksaa kestää kaiken sen vuoksi mikä on kielletty. Nyt jos Herramme Jesus Kristus tänä päivänä tulisi maan päälle, niin hänkään ei voisi olla ja tehdä niinkuin tahtoisi. Mil-

loin häntä olisi hätyyttämässä poliisi, milloin pappi. Tietysti en puhu mitään lakia vastaan, en tosiaankaan, sillä lait täytyy olla pahantekijöitä vastaan, mutta kun niitä käytetään ihan kuin jotakin hintaluetteloa, kun hyviäkin rangaistaan, eikä ajatella sitä että toiselle voi olla luvallista mikä toiselle on synti. Sitä minä ajattelen ja että ihmisten ollessa ymmärtämättömiä ei tiedetä sitä, että rakas taivaallinen Jumala on itse antanut meille tuomarin, joka meidät vapauttaa taikka tuomitsee, ja se on meidän omatuntomme. ja niinkauvan kun minä omantuntoni edessä en moiti itseäni, niin minä ihmistenkin edessä tunnen itseni syyttömäksi ja ylenkatson heidän lakipykäliänsä!”

Hänen kasvoihinsa kuvastui uhmaava suuttumus.

Odottamatta vastausta rouvaltaan tai tyttäreltään sieppasi hän hattunsa ja meni ulos tuvasta niin että askeleet paukkuivat.

Lisbet katseli isänsä jälkeen kun tämä astui pihan poikki.

Tytär olisi voinut iloita isän itsetietoisesta voimasta ja jalosta suuttumuksesta, joka hänen ajatuksensa mukaan oli ilmaantunut hänen sanoistaan. Mut-

ta hänen sydäntään ahdisti, ja varsinkin tuo tava-
ton kiivaus tuossa miehessä, joka ennen aina oli ollut
niin maltillinen, ja jonka kiivauden tytär oli vasta vii-
me päivinä, useammin kuin tällä kertaa, huomannut,
täytti hänen mielensä epämääräisellä levottomuudel-
la.

Rouva Resi ymmärsi häntä paremmin. Ennemoser
tosin ollut millään tavoin hänellekään tehnyt selkoa
siitä, mitä hän oli jutellut Frischmannin Fransin kans-
sa, mutta vaikka hän sen johdosta ei voinut täydes-
sä laajuudessaan arvata miehensä vihostumispuus-
kien merkitystä, niin hän kumminkin aavisti entisyy-
den uudistumista. Vaivalla tukehuttaen huokauksen,
pyyhkäsi hän silmästänsä kyyneleen. Hän sen teki sa-
laa, ettei Lisbet sitä huomaisi. Ne synkät varjot, jot-
ka häntä vaivasivat ja yöllä usein karkottivat unen-
kin hänen silmistään, eivät toki saaneet häiritä hänen
lapsensa morsius-onnea.

Ja miksipä rouva Resi olisi turhanpäiten tehnyt
lapsensa levottomaksi? Eihän hän kuitenkaan voinut
kellekään sanoa mikä hänen sydäntään niin kovas-
ti vaivasi. Hän ei voinut siitä jutella edes miehen-
sä kanssa. Jo muutamia päiviä takaperin pelkäsi hän

miehensä katseita. Jo monta kertaa oli hän avannut suunsa kysyäkseen keskustelusta tuon vieraan kanssa, mutta kun mies oli katsonut häneen tuolla alakuloisella sisäänpäin kääntyneellä tuskallisesti rukoi-levalla katseella, joka näytti lausuvan: „Älä kysele minulta, sillä kysymyksilläsi sinä minulle tuotat tuskaa!“ niin hän ei olisi kyennyt lausumaan kuuluviin kysymystään, vaikka hänelle olisi oitis pantu tuhan-
nen guldenia pöydälle.

Mutta se ei ollut yksin mikä rouvalta rauhan riisti.

Raskaammin kuin vaikeneminen miehensä edessä painoi häntä salassa pitäminen maailman edessä. Eihän tämä salaisuus ollut eilispäiväinen eikä tämänpäiväinen, vaan aikaisemmin oli kaikki ollut toisin. Nyt se oli taas valveutunut. Ei sitä ollut herättänyt tuon poistuneen miehen palajaminen — olihan hän sanonut pois lähtevänsä, palajamatta koskaan enää — vaan onni, tuo uusi ylenmääräinen onni, koska se johti hänen katseensa ei ainoastaan tulevaisuuteen vaan myös menneisyyteen. Ja silloin hän vapisi samoin kuin rakennusmestari, joka aikoo rakentaa uuden kerroksen talonsa päälle, vapisee ajatellessaan, että koko rakennus voisi romahtaa kasaan, kun se on

rakennettu häälyvälle perustalle.

Ja oliko häälyvämpää perustusta kuin valhe?

Entä kun täytyi kuljettaa tätä kaikkea mukansa ilman että sitä taisi uskoa kenellekään! Hän pelkäsi, että salaisuus voitiin lukea hänen otsaltaan ja hän olisi kumminkin tahtonut sen huutaa jokaiselle vasten silmiä. Sillä salainen syyllisyys on kuin mätähaava ja lyö märille kuin salainen ajettuma, kunnes se tulee tunnetuksi ja sovitetuksi, taikka annetaan anteeksi.

Ja niin hän siis kärsi valittamatta ja ääneti, koska ihmisten säännöt tuomitsivat sen synniksi ja rikokseksi, mikä hänelle oli tullut puhtaimman onnen lähteeksi. —

Kun tuli ilta, niin Sofia haudattiin hautausmaan aidan viereen. Hautausmaalla oli saapuvilla ainoastaan muutamia uteliaita sekä Lisbet.

Kun haudankaivaja oli tehtävänsä tehnyt ja uteliaat menneet matkoihinsa, istutti Lisbet muutamia kukkaruukkuja äsken tehdylle hautakummulle.

„Sofia parka!“ ajatteli hän. „Mutta vaikka ihmiset sinut hautaavat siunaamattomaan maahan, eikä pappi lausu siunausta hautasi ääressä, niin rakas Jumala kuitenkin antaa kukkien kasvaa haudallasi; Hänen

aurinkonsa paistaa niihinkin, ja linnutkin visertävät heleät viserryksensä yhtä hyvin sinun kuin kenenkään muun haudalla.“ — —

Seuraavana sunnuntaina kun ihmiset palasivat kirkosta, kulki taas uutinen suusta suuhun. Velkamiehet ahdistivat Härkälän taloa. Sofian juttu oli kumminkin vahingoittanut kylässä Fransia. Häntä kartettiin vielä enemmän kuin ennen; kaikkialla hän koh-tasi vaan synkkiä katseita, ja nekin uudet ystävät, jotka hän „Lohessa“ oli saanut, väistyivät hämillänsä hänen tieltään. Tämä seikka oli yleensä tunnettu, ja sen vuoksi ei oikeastaan kukaan pitänyt kummallisena-kaan mitä rouva Marei Frischmann itse tahallansa levitti kaikkien tiedoksi: nimittäin että hänen Fransinsa oli kyllästynyt siitä, että ihmiset katsoivat häneen kierosti tuon turmioon syösseen ihmisen, Sofian tähden. Varsinkin nyt kun hän raha-arpajaisissa oli voittanut suuren rahasumman. Jo huomispäivänä hän aikoi lähteä suuren meren taakse ja äiti aikoi seurata jäljessä, kun hän ensin oli saanut Härkälän talon myydyksi ja päässyt selville velkamiesten kanssa raha-asioista. Meren takana Frans muka aikoi ostaa maatalon, tai alkaa jotain liikettä.

Uutinen levisi myöskin Ennemoserin taloon.

Ennemoser kuunteli tarkasti tuota juttua ja vaikka hän viime aikoina näytti kokonaan unohtaneen kaiken naurun, oli monen päivän kuluttua ensi kerran taas iloinen ja hyvällä tuulella.

Kuitenkin hänelle jäi käsittämättömäksi arvotukseksi, mikä Fransin oli saanut taivutetuksi tekemään tuollaisen odottamattoman päätöksen.

Jälkeen puolen päivän tuli Bernhard Spengerer käymään morsiamensa kotona. Hän tuli aikaisemmin kuin oli odotettu, mutta hänen tulonsa ei siltä ollut sopimaton.

Aamulla hän oli saanut isältänsä sähkösanoman. Vanha herra oli tähän saakka lykännyt matkansa päivästä päivään. Nyt hän ilmoitti, että hän viimeinkin oli lähtenyt matkalle ja toivoi saapuvansa Bernhardin luo ennen iltaa. Sen vuoksi Bernhard olikin tullut aikaisemmin kuin oli luvannut, kun hänen nyt piti aikaisemmin takaisinkin palajamaan, mennäkseen hevosella junalle, isäänsä vastaanottamaan.

Bernhardin tiedonanto enensi vielä yleistä ilomieltä, samoin kuin hänen läsnäolonsa ylipäänsä sai kaikki synkät varjot häviämään. Rouva Resiinkin

tarttui vallitseva hilpeä mieliala, kun tuntia myöhemmin istuttiin lehtimajassa, ja kahvi valkoseksi katetulla pöydällä höyrysi kilpaa Bernhardin sikarin ja Ennemoserin piipunnysän kanssa.

Äkkiä rouva Resi tuli levottomaksi ja hajamieliseksi.

„En tiedä mikä minun rintaani niin kovin ahdistaa“, sanoi hän viimein, useita kertoja katseltuaan ulos. „Taitaa olla sen vuoksi kun tänään on niin yksinäistä ja hiljaista — niin ihan toisellaista kuin muina sunnuntaipäivinä. Ei näy yhtään ihmistä ja ylipäänsä missä muutoin samaan aikaan tuolla ylempänä kylässä tavallisesti pitävät iloansa keilanheittämisellä ja tanssimusiikilla. Minusta tuntuu ihan kuin olisi joku onnettomuus ilmassa.“

Myöskin Ennemoserin huomio oli kiintynyt tuohon syvään hiljaisuuteen. Kylästä Ennemoserin taloon kulkeva tie, jossa pojat ja tytöt muina sunnuntaipäivinä tavallisesti kuljeskelivat pitkissä riveissä, oli nyt aivan tyhjä ja autio.

Mutta Ennemoser ei pitemmin ajatellut mikä siihen oli syynä.

Vielä vähemmin rakastavainen pari siitä piti lu-

kua. Rouva Resinkin huomautusta tämän johdosta olivat he kuunnelleet vaan puolella korvalla.

Lisbet oli sulhoansa salaa nykäissyt hihasta. „Minua pelottaa“, virkkoi hän. „Entä jos minä huomennä en miellyttäisikään vanhaa herraa?“

Bernhard naurahti.

„Minä nain sinut kuitenkin!“

Sillä välin olivat vanhemmat lähteneet pois lehtimajasta. Hitaasti he käyskentelivät nuorten kanssa pitkin puutarhan käytäviä.

Äkkiä Ennemoser pysähtyi. Tietä pitkin, joka kulki talon ohitse, lähestyi kylästä päin muutamia poikia. Ennemoser tunsu heidät. He olivat naapurikylästä ja olivat kaiketi kotimatalla. Heidän kasvojensa liikkeestä ja heidän liikuntojensa vilkkaudesta päätäen oli jokin erinomainen tapaus heitä liikuttanut.

Ennemoser meni aidan viereen ja huusi pojille:

„Hoi Andres, Hannes! Mikä nyt on kylässä tapahtunut, kun ei näy yhtään ihmissieluakaan?“

Pojat säpsähtivät. Kun he sitte tunsivat Ennemoserin, nykäsivät he takkejaan ja tulivat aidan luo. Myöskin rouva Resi, Bernhard ja Lisbet olivat uteliaina tulleet lähemmäksi.

„No ettekö sitä vielä tiedä, Ennemoser?“ kysäsi Andres ylpeänä, kun hän ensiksi sai kertoa tuon uutisen. „Jo tuntikausia ei koko kylässä muusta puhuta. Tuolla metsässä on löydetty kuollut ihmisen ruumis. Toblachin pikku Marei, Bärbel ja jotkut muut lapset kylästä ovat marjain poimintamatkalla sen ensiksi nähneet. Se oli peitetty maahan ja ainoastaan käsi oli ollut näkyvissä lehtien seasta, joilla se oli peitetty. Luultavasti ovat ketut sitä olleet kaivamassa. No siitä ovat lapset nostaneet melun ja kunnan esimies Jenbacher on lähtenyt sinne ja hänen mukanaan koko kylän väki. Me näimme vainajan, kun ruumis vietiin ruiskuhuoneeseen. Se oli vallan kauhea nähdä. Se oli vanha mies, jolla oli tavaton, suuri parta, ja ihmiset sanovat, että hän on sama, joka pari viikkoa sitte oli nähty näillä tienoilla, ja pyssyllä oli häntä ammuttu edestäpäin rintaan.“

„Jeesus Maaria!“

Resi rouva se oli suustaan päästänyt tämän huudahduksen ja vavisten koko ruumiissaan hän kauheimman peljästyksen ilmeet kasvoissaan, katsoi tuijottaen mieheensä.

Tämänkin kasvot olivat käyneet kuolon kalpeik-

si. Mutta kun hän huomasi vaimonsa katseen, jossa hän luuli huomaavansa peljästyneen kysymyksen ja äänettömän syytöksen, niin hän veti silmäkulmansa ryppyyn ja hänen silmänsä välähtivät vihaisina.

„No entäs sitte — mitä tiedätte enemmän?“ jatkoi hän tyyllä äänellä pojille.

Toinen poika jatkoi puhetta.

„Sitte lähti santarmi hevosella ja rattailla kaupunkiin. Sieltä hän palasi puoli tuntia takaperin tuoden mukanaan tuomioistuimen jäsen-herroja.“

Mitä muuta poika vielä kertoi, sitä Ennemoser tuskin kuuli. Häneen tuli ikäänkuin jäykistys; suussa tuntui kuin katkera metalli-maku ja korvissa humisi tahtiin. Rouvaansakaan hän ei ottanut huomioon, miten tämä voihki ja väänteli käsiään; ja pojat eivät voineet käsittää kuinka emäntään niin läheisesti koski vento vieraan ihmisen murha.

Vähemmin Bernhard Spengerer kummasteli Lisbetiä. Tiesihän hän, että tällä oli hellätuntoinen sääliväinen sydän. Sen syyksi sulho arvasi, että tytön kasvot kauhistuksesta jäykistyivät, ja että silmissä näkyi kyyneliä.

Ennemoser selvisi tyrmistyksestään vasta sitte

kun pojat olivat lopettaneet kertomuksensa ja lausuen: „Jumalan haltuun!“ jatkoivat matkaansa, levittääk-sensä uutista niin pian kuin suinkin kotikylässään.

Ja nyt häneen tuli eloisuutta. Koko hänen ruumiis-saan kävi kuin nytkähdys ja hänen kasvonsa piirteet kirkastuivat sileiksi taas.

„Anna mulle hattuni, Liisaseni! — Pitääpä toki itse käydä katsomassa! — Tahdotteko, Bernhard, tulla mukaan!“

Lisbet toi mitä isä oli pyytänyt, ja molemmat miehet astuivat portille.

Siellä Ennemoser vielä kerran kääntyi ympäri.

„Hyvästi nyt! Kyllä me pian palajamme takaisin. Älkää sillä välin olko suotta levottomat ja — — —!“

Hän käänsi rouva Resiin paljo merkitsevän katseen ja lähti menemään Bernhard Spengererin kanssa.

Resi rouva oli ymmärtänyt miehensä silmäyksen. Se sanoi hänelle, ettei hän antaisi itseään viekotella varomattomuuteen, vaan pysyä Lisbetiä kohtaan puhumatta asiasta mitään. Sillä ei vielä mikään ollut hukassa.

Vanha Jenbacher, kunnan esimies, tunsikin kyllä vas-

tuunalaisuuden virastaan. Hän ei ollut sallinut kenenkään kajota murhatun ruumiiseen paitsi niitä miehiä, jotka olivat sen kaivaneet esille ja kantaneet ruumiin paareilla ruiskuhuoneeseen. Tämän oven oli hän sitte lukinnut ja ottanut mukaansa avaimen, kunnes oikeuskomisioonin herrat olivat saapuneet kaupungista.

Ruiskuvajan edustalla tunkeili kyläläisiä. Ei kukaan heistä ajatellutkaan mennä tanssimaan tai keilaa heittämään, ja vaikkei ollutkaan mitään muuta nähtävää kuin ruskeaksi maalattu ladon ovi, niin he eivät hievahtaneetkaan paikoiltaan.

Ikäänkuin magneetin vetäminä katsoivat kaikki ovea, jonka sisäpuolella kauhea katsottava oli näky-mättömissä, ja ne jotka eivät olleet saapuvilla silloin kuin murhatun ruumis vietiin sinne, kuulustelivat toisilta yhä uudelleen kamalia yksityiskohtia myöten, miten ruumis oli maasta kaivettu, ja miten hirveä se oli ollut nähdä.

Myöskin tunkeiltiin Vronin ympärillä. Hän oli ainoa, joka vainajan eläessä oli, ei ainoastaan nähnyt hänet, — sillä nythän arveli melkein jokainen näh-neensä hänet — mutta myöskin puhellut hänen kans-

saan. Sata ja vieläkin sata kertaa sai hän uudelleen kertoa miten muukalainen häneltä oli kyselty kylän asukkaista, mutta erittäinkin tarkasti Ennemoserista, ja samalla miten tuimasti ukko oli silmiään muljautellut. Ennemoserin paimenpoika Hiesel ei ollut saapuvilla, sillä hän oli lehmäin luona tunturilla, ja Fransilla, joka arasti vilkkuillen ympärillensä hääräili uteliasten joukossa, mahtoi olla omat erikoiset syynsä, minkä vuoksi hän tarkoin piti suunsa kiinni kohtauksesta muukalaisen kanssa.

Tietysti ei ihmisjoukko tyytynyt pelkkään kuuntelemiseen. Kuka tuo murhattu henkilö luultavasti oli, siitä lausuttiin arveluja yhtä vilkkaasti kuin siitäkin kuka hänet mahtoi murhata.

Kukahen se vainaja saattoi olla, ja kuka hänet oli tappanut? Tämän kylän asukkaista — siitä olivat kaikki yksimielisiä — ei toki missään tapauksessa kukaan liene ollut murhaaja.

Vihdoinkin tulivat oikeusherrat. Avain narisi lukossa ja ruiskuhuoneen ovi avautui, ja vanhan Jenbacherin johdolla herrat astuivat sisään.

Keskustelun hälinä taukosi.

Odotuksen äänettömyys ylen ympärillä.

Kaukana taampana seisovaiset kurottivat kaulojansa, voidaksensa ainakin vilkaisemalla katsahtaa ruiskuhuoneen sisäpuolella vallitsevaan salaperäiseen puolipimeyteen, ja jos mahdollista, nähdäkseen edes hiukan tuota kuollutta, ja eturivissä seisovaiset yrittivät tunkeutumaan virkamiesten jälkeen, kun he katosivat ladon perälle.

Mutta santarmi pidätti heitä. Vaikka hän muutoin olikin hyväluontoinen mies, niin tänään ei ollut hyvä ruveta hänen kanssaan sormikoukkusille. Hänen pyöreät poskensa punottivat ja tuon tuostakin hän pyyhki hikeä kuumalta otsaltaan.

Sisäpuolella herrat asettuivat niin mukavasti kuin taisivat. Kun pienten akkunaruutujen kautta, joiden edessä oli luukut, tuli kovin vähän valoa, niin sytytettiin sisällä lyhtyjä valaisemaan.

Vaalean kellertävässä valossa, joka niistä levisi, näkyivät taampana olevien paloruiskujen kädensijat, letkut ja koukkuiset metalliosat ikäänkuin pelättävien hirviöiden ojennetut raajat.

Yleinen syyttäjä oli asettunut tutkintotuomarin viereen. Heidän seurassaan oli myös oikeuden sihtööri ja joitakuita rikoksien tutkijavirkamiehiä.

Ennenkun tutkintotuomari, vähäinen vanha herra, jolla oli harmaa parta ja ystävällisen näköiset kasvot, sekä kultasankaiset silmälasit, alkoi virkatoimituksen, muistutti hän läsnäolevia mitä huolellisimmin olemaan mitään puhumatta kenellekään siitä, mitä tutkimisessä mahdollisesti tulisi ilmi.

Yleinen syyttäjä oli tyytymättömän näköinen laiha, keski-ikäinen herra. Hänellä oli harmahkot kulmikkaat kasvot. Ankarat harmaat silmät suorastaan piiloutuivat turpeitten monirypyisten silmäluomien taakse. Huonosti hoidetut viikset, joiden väristä päätäten jäi epätietoiseksi oliko hänellä vaalea vai harmaa parta, roikkui suun vasemmalla ja oikealla puolella ohuista huulista. Mörisevällä äänellä hän käski avaamaan akkunaluukut, joka huonetta täyttävään ilmaan nähden varmaan olikin perin tarpeellista.

Vasta sitte, kun tämä oli tehty, käännettiin pajukoriin päin, missä ruumis oli vajan nurkassa.

Ainoa ääni mikä kuultiin, oli oikeusvirkamiesten ähkiminen kun he käänsivät kuolleen ruumista, pajukorin räätiseminen, ja silloin tällöin puoleksi tukahtettu inhoa ilmaiseva huudahdus.

Ensiksi oli kysymyksessä saada selko siitä, kuka

tuo kuollut oli.

Siitä ei ollut suurta vaivaa, kun hänen vaatteitaan tarkastettaessa löydettiin lompakko. Siinä oli, paitsi kahdessa nipussa sadan dollarin seteleitä, melkoisen suuri summa rahaa, myöskin amerikalainen passi, johon oli kirjoitettu nimi „Anton Oberhofer, New-Yorkista, Brooklyn. U. S. A.“ Myöskin rahakukkaro löydettiin vainajalla, mutta se oli tyhjä, ja liivien taskussa oli nähtävästi hopeisissa vitjoissa samallainen taskukello.

Tähän asti oli vanha Jenbacher pysynyt tykkänään passiivisena. Hän tunsu itsensä tavallansa loukatuksi, sillä yleinen syyttäjä oli heti paikkakunnalle saapumisen jälkeen antanut kunnallisesimiehelle epäystävällisen moitteen, kun ei ruumista lain määräysten mukaan oltu jätetty löytöpaikalle kunnes oikeuskomisio oli saapunut, jota virhettä Jenbacher puolusteli sillä, ettei hänellä ollut tarpeellisia käskyläisiä, jotka olisivat sulkeneet löytöpaikan ja suojelleet sitä kylän asukasten uteliaisuudelta.

Mutta nyt kun vainajan persoona oli saatu tietoon, niin vanhus kokonaan muuttui. Hänen kasvojensa liikkeet tulivat vilkkaammiksi, hänen harmaat

silmänsä vätähtelivät ja koko hänen olemuksestaan näkyi tavaton liikutus.

Tutkintotuomari, joka seiso i häntä lähinnä, huomasi sen ensiksi.

„Onko Teillä Jenbacher, jotain huomautettavaa?” kysyi hän. „Onko Teillä mahdollisesti jotain lisätietoa annettavaa vainajasta?”

Ukko rykäsi. Hänen mielenliikutuksensa näkyi ilmeisesti lisääntyvän.

„Vainajasta en voi tietoja antaa, mutta” — hän pyyhkäsi sileäksi ajeltua poskeansa — „hänestä, joka on murhan tehnyt!”

Sen sanottuaan hän uutterasti etsiskeli takkinsa taskuista ja löysi viimein, ja antoi hämmästyneelle tutkintotuomarille rutistetun paperin ja rahakolikon.

Ulkona ladon edustalla ihmisjoukko rikoksentutkijakunnan tultua ei ollut vähentynyt, vaan pikemmin lisääntynyt. Enemmän kiihkeässä mielentilassa oli postinkuljettaja Vroni. Hän odotteli joka hetki, että ladon ovi avattaisiin, ja että hän kutsuttaisiin sisälle antamaan todistustansa. Hän ei ollut milloinkaan eläessään ollut mielestään niin tärkeä henkilö kuin nyt.

Ja nyt tosiaankin avautui ladon ovi.

Vanha Jenbacher astui ulos. Mutta eipä hän kysynytäkään Vronia, vaikka tältä oli hengitys pakahtumaisillaan. Jenbacher vaan lausui puoliääneen pari sanaa santarmille, joka heti etsien katseli ympärillensä ihmisjoukkoon.

„Frans Frischmann!“ huusi hän lujalla äänellä.
„Onko Frans Frischmann täällä?“

Syntyi äänetön hiljaisuus. Salaman nopeudella kääntyivät päät ympäri. Jokainen katseli sitä paikkaa, missä hän vastikään oli Fransin nähnyt.

Sillä Frans oli saapuvilla. Hiipien ryhmästä toiseen ja korviansa höröstellen oli hän kaikkialla kuunnellut, mitä tapauksesta kussakin paikassa puhuttiin.

Mutta tällä kertaa hänellä ei ollut kiirutta ilmoittautumaan. Valkoiseksi kuin palttina oli hän tullut kasvoiltaan, kun hän kuuli santarmin mainitsevan nimeänsä. Levottomana hän kyykistyi toisten taakse. Näyttipä melkein hänellä olevan halu kätkeytyä tai salaa hiipiä tiehensä. Mutta sitä hän ei voinut tehdä.

Viisi tai kymmenkunta ääntä vastasi hänen puolestaan, ja sillä tavoin ei hänelle jäänyt varaa valita, vaan hänen täytyi, vaikkapa uhkamielisesti tius-

katon: „No mitä nyt?” kuitenkin epävakavin askelin seurata vanhaa Jenbacheria ruiskuhuoneeseen.

Vaikka luukut olivatkin avatut, oli ilma siellä tullut sietämättömäksi. Tutkintotuomarin suostumuksella oli sentähden yleinen syyttäjä käskenyt jättää oven auki sittekun Frans oli Jenbacherin mukana tullut sisään. Asiain tila oli jo merkitty paperille, ja etteivät uteliaat tulisi liiaksi lähelle ovea, piti siitä santarmi huolen.

Fransin piti ensin tehdä selko omasta persoonastaan.

„Oletteko ollut tuttava Sofia Veinberger nimisen tytön kanssa?” kysyi sitte tutkintotuomari, joka samoin kuin yleinen syyttäjäkään, ei hellittänyt tarkoin katselemasta häneen.

Frans katsahti heihin kummastuneena. Sitä asiaa tutkimaan herrat varmaankaan eivät olleet tänne saapuneet. Mitä hänen lemmenseikkailunsa koski muukalaisen murhajuttuun? Mieliala helpottuneena Frans myönsi Sofian tunteneensa.

„Tyttö on kuollut. Kun Te viimeisen kerran olitte hänen seurassaan, annoittehan hänelle rahaa?”

Frans ihmetteli vielä enemmän. Mutta samalla al-

koi hänestä tuntua yhä kiusallisemmalta.

„Kyllä se on totta“, oli hänen pakko myöntäen vastata melkoisen matalalla äänellä.

„Paljonko Te tytölle annoitte?”

„Lienee sitä ollut guldenin verran. Ehkäpä enemmänkin. En minä sitä niin tarkoin katsonut.“

„Te olette samana iltana ylipäänsä tuhlanneet paljon rahaa, tarkemmin katsomatta kuinka paljon. Mistä olitte saanut rahaa niin runsaasti?”

Fransin silmät karttoivat katsomasta tutkintotuomarin silmiin.

„No — tietäähän sen koko kyläkunta. Minähän olen voittanut raha-arpajaisissa.“

Vanhan herran silmät säkenöivät vihaisesti kultasankaisten silmälasien takaa.

„Luuletteko voivanne meillekin kertoa keksittyjä valhetarinoita? Mitä nyt sanotte, ei ole totta, Frans Frischmann. Jenbacheria ovat Teidän suuret rahan-tuhlauksenne kummastuttaneet. Hän on kuulustellut asiata ja saanut tietää, että Te ylipäänsä ette ole ostaneet arpojakaan raha-arpajaisiin.“

Frans katsoi synkästi maahan.

„No — onhan mullakin ammattini, ja ainahan sitä

tulee säästöjäkin tehneeksi — ja —”

Tutkintotuomari keskeytti hänen puheensa.

„Mitäpä Teitä hyödyttää tuollaiset kiertelevät puheet? Antakaa kunnia totuudelle! Tuon miehen tuolla“ — ja hän osotti pajukoriin päin — „olette Te murhannut, ja häneltä ryöstänyt rahat!“

Fransin kasvot kävivät vielä entistään kalpeammiksi.

„No, ettekö nyt mieluummin suorastaan tunnustata?“ kehotti tutkintotuomari, joka oli pikaisesti vaihtanut silmäyksiä yleisen syyttäjän kanssa.

Nämä sanat saivat Fransin taas järkiinsä. Hän muuttui äkkiä ihan toisennäköiseksi.

Hän keikautti päätänsä niskaan päin.

„Tunnustaako? Minulla ei ole mitään tunnustettavaa. En tiedä mitään koko murhasta. Jos minä sen olisin tehnyt, niin se on mullekin todistettava!“

Tutkintotuomari rypisti silmäkulmiansa.

„Te ette siis pidä parempana katuvalalla tunnustuksella parantaa asemaanne, vaan hellittämättä väitätte yhä perättömäksi asian? No siis todistamme Teille, ettei kukaan muu ole voinut sitä murhaa tehdä!“

Hän näytti Fransille rahakolikon, jonka hän sitä

ennen oli saanut Jenbacherilta samalla kun tuon rypistetyin paperipalasen.

„Tämä rahakolikko“, jatkoi hän edelleen, „on sama, joka löydettiin kuolleen Sofia Veinbergerin kourassa, siis sama, jonka Te hänelle olitte antanut. Te sanoitte äsken, että ette ollut sitä rahaa katsonut, — katselkaapa sitä nyt: se on amerikalainen puolen dollarin hopearaha ja“ — hänen kätensä osotti taas pajukoriin päin — „tuo kuollut on amerikalainen!“

Allistyneenä ja silmät riipin raapin päässä, katsoa mulkoili Frans tuota rahakolikkoa, jonka kautta onneton Sofia vielä kuoltuaankin oli tullut syyttäjäksi häntä vastaan. Koneentapaisesti hän käänteli ja hypisteli hattuaan sormissaan.

Mutta sitte kun hän oli tajunnut asiain tilan, välähtivät hänen maahan luodut silmänsä. Vihaisilla pahankielisillä katseilla hän taas säihkyvin silmin katsoi tutkintotuomariin.

„Koska nyt kaikki on samantekevä, niin mieluummin puhun kaikki puhtaaksi. Saattaa kyllä olla tuo sama raha, jonka minä annoin Sofialle. Mutta en minä silti ole muukalaista tappanut. Rahan on minulle toi-

nen antanut — no ehkäpä hän, arvelen ma, on murhankin tehnyt.“

„Mitä lörpöttelette? Näyttääpä siltä, kuin tahtoisitte meille syöttää uuden valheen puhuaksenne itsenne puhtaaksi. Jos sen asian laita on samallinen kuin tuo arpajaisjuttu, niin säästäkää pikemmin vaivanne!“

Mutta Frischmannin Frans ei antanut näiden yleisen syyttäjän sanojen saattaa itseään hämilleen.

„Valhe ei tule kysymykseenkään. En tosiaankaan ole voittanut mitään arpajaisvoittoa. Minä vaan en tahtonut sanoa, että tuon paljon rahan olen saanut Ennemoserilta. Hän sen antoi minulle, etten minä antaisi ilmi mitä hänellä oli tekemistä amerikalaisen kanssa metsässä, Pyhän Martin kuvan tykönä, ja jonka keskustelun minä kuulin. Niin, se on totta, ja rakas taivaallinen Jumala älköön minua viimeisellä hetkelläni auttako, jos tämä on valhetta!“

Hän oli puhunut niin varmalla äänellä, että virkamiehet hämmästyivät. Neuvottomina he katsoivat toinen toisiinsa.

„Kuka tämä Ennemoser on?“ kysyi viimein tutkintotuomari Jenbacherilta. „Eikö häntä voi kutsua saa-

puville!“

Ukko Jenbacher oli tyynesti vaan naurahtanut.

„Suokaa anteeksi hyvät herrat, Frans ei varmaan-
kaan tiedä mitä hän puhuu. Ennemoser on jo pari-
kymmentä vuotta ollut rikkain ja arvokkain mies ko-
ko seurakunnassa.“

„Kyllä monikin liikkuu ylen ympäri, josta ei pääl-
täpäin näe mitä hän on syönyt“, väitti poika nuristen.
„Mutta jollei minua tahdota uskoa — niin tuossahan
Ennemoser on! Kysykööt herrat häneltä itseltään!“

Uhmaten katsoi hän Ennemoseria vastaan, jonka
kookas vartalo tosiaankin oli näkyvissä kynnyksen
edustalla, ja pilkallinen hymy veti kiertoon pojan naa-
man, kun hän huomasi Ennemoserin sivulla vihatun
kilpakosijansa Bernhard Spengererin.

Fransin mielestä tämä oli tullut oikeaan aikaan.
Olkoon vaan saapuvilla sillon kun pommi räjähti.

Ennemoser oli tavallista kalpeampi. Huomates-
saan Fransin hän säpsähti hieman, mutta malttoi oitis
mielensä ja tyyntyi.

Oikeusherrat vastasivat ääneti hänen ja Bernhar-
din tervehdykseen.

„Olimme juuri aikeissa lähettää Teitä kutsumaan,

Ennemoser“, sanoi sitte tutkintotuomari. „Astukaa lähemmäksi tuota koria ja sanokaa meille, tunnetteko tuon kuolleen?”

Jo näiden sanojen aikana oli Ennemoser astunut korin luo. Mutta tuota kauheata näkyä, tuon vainajan hirvittävästi muuttuneita kasvoja ja siinä olevia jäykkiä kiillottomia silmiä hän ei kauvemmin kestänyt katsella. Kauhistuksella hän kääntyi pois, ja yleisen syyttäjän tarkasti tähystelevien silmäysten häntä seuratessa hän palasi Bernhard Spengererin sivulle.

„Alois Ennemoser“, jatkoi tutkintotuomari, sitte kun tämä oli antanut myöntävän vastauksen uudistettuun kysymykseen tunsiko hän tuon kuolleen, „niistä seikoista päättäen miten vainaja löydettiin, ei voi olla epäilystäkään siitä, ettei hän olisi kuollut väkivaltaisella kuolemalla. Siihen asti kunnes Te tänne tulitte, oli epäluulonalaisena tuon vainajan murhasta tämä mies tässä“ — hän osotti Fransia — „varsinkin kun hän viime aikoina suurempien rahasummien tuhlaamisella oli tehnyt itsensä epäiltäväksi kun hän ei voinut todistaa oikealla tavalla ne rahat saaneensa. Nyt on hän lausunut sen väitteen, että hän on saanut ne rahat Teiltä palkkioksi vaitiolostaan, jotta hän

pitäisi salassa eräitä kuulemiansa seikkoja, jotka mu-
ka ovat tapahtuneet Teidän ja tuon vainajan välillä.
Kuinka tämän asian laita on?”

Bernhard Spengereriä oli jo matkalla ruiskuhuo-
neen luo kummastuttanut Ennemoserin äänetön le-
voton olemus. Kun hän nyt huomasi sen jäykän kat-
seen, millä vanhus hänen sivullansa katsoa tuijotti
tyhjään avaruuteen, ikäänkuin hän ei olisi kuullut
mitään, niin hän säikähti kovasti. Hänessä heräsi aa-
vistus siitä, että nyt oli tulossa joku ratkaiseva onnet-
tomuus.

„Kaikkivaltias Jumala, mikä Teitä vaivaa, isä?” än-
kytti hän hätääntyneenä. „Rauhottukaa toki! Sanokaa
ettei se ole totta!”

Silloin Ennemoser selvisi tyrmistyksestään. Hä-
nen silmistään näkyi ikäänkuin kidutetun eläimen
katse.

„Minä — en voi sitä sanoa — koska — koska — se
on totta!”

Syvä kiusallisen tukala äänettömyys seurasi, jota
ei kukaan uskaltanut keskeyttää.

Frans katseli ympärillensä pilkallisella voitonrie-
mulla.

Ja tässä äänettömyydessä, jonka aikana kuuli selvästi Ennemoserin raskaan hengityksen, kaikui terävästi ja vihloen yleisen syyttäjän ääni lausuvan:

„Siis kuitenkin! sillä tavoin Frischmannia vastaan ilmestyneeltä epäluulolta on tärkein perustekohta poistettu. Mutta nyt olisi sitä tärkeämpi saada tietää minkälaisissa suhteissa Te olitte vainajaan, ja mistä syystä Te panitte niin suuren arvon siihen, että se pysyi salassa ihmisiltä.“

Hän oli nyt äkkiä muuttunut ihan toisellaiseksi kuin tähän asti.

Asia alkoi nyt vilkkaasti vetämään puoleensa hänen huomiotaan.

Monivuotisessa virkatoimessaan hän tälläkin kertaa, joka ei ollut ensimmäinen, tuli kokemaan sen, että rikoksen ilmisaaminen paljasti toisen, aikoja sitte unohdukseen vaipuneen rikoksen. Mutta se mikä tämän tapauksen teki erittäin huomattavaksi, oli syyllisen persoona, tuon miehen, joka, kuten Jenbacher sanoi, parikymmentä vuotta oli nauttinut kunnioitetavan kelpo miehen mainetta.

Ja mikä kunnia hänelle, jos tämä hetki, jolloin murha tuli oikeuden tietoon, myös saattaisi ilmi mur-

haajan ja hänen kaksinkertaisen rikoksensa!

Yleisen syyttäjän suljettu ryppyinen naama näytti metsästäjän hillityn liikutuksen, kun tämä pelkää liian aikaisella vilkkaammalla liikkeellä varottavansa ja karkottavansa otuksen, jota pyydystämässä hän on.

Mutta hänen varovaisuutensa tällä kertaa oli tarpeeton. Myöskin Ennemoserin käytös ja ryhti oli muuttunut.

Hän oli taistellut itseänsä vastaan lyhyen, mutta ankaran taistelun. Hänen kasvonsa tosin olivat vielä kalpeat, mutta niissä näkyi synkkä uhmaava voima.

Hän oli kääntynyt avoimeen oveen päin. Sinne olivat kylän asukkaat tunkeutuneet taajaan joukkoon, niin että he selvästi kuulivat joka sanan minkä hän nyt lujalla, kauvas kuuluvalla, melkein juhlallisella äänellä lausui.

„Niin, kyllä se on totta, että minä olen antanut rahaa Fransille, ettei hän minua antaisi ilmi, enkä minä sitä kiellä, että se oli synti ja rikos, joka tapahtui vainajan ja minun kesken — synti ja rikos ihmisten lakeja vastaan. Mutta kaikkivaltias Jumala tietää, etten ole voinut toimia muulla tavalla kuin olen tehnyt, ja

jos nyt tällä hetkellä hävitän kaiken onneni ja kaikki mitä vaivaloisessa ja työläessä elämässäni olen Hänen avullansa hankkinut, — niin älköön Hänen vihansa minua tuomitko, vaan ihmisten järjettömyyttä, jotka eivät tiedä mitä tekevät kun he ryhtyvät toimillansa hutiloimaan sekautumalla Hänen viisautensa tekoihin!”

Ja sitte Ennemoser kertoi juurta jaksain:

Enemmän kuin kaksikymmentä vuotta on kulunut siitä kuin hän ensi kerran näki tuon korissa olevan vainajan. Toni Oberhofer ei tosin ollut juuri muhkein poika vuoristokylässä tuolla ylhäällä Innsbruckin tienoilla, mutta hän oli Oberhoferin talon ainoa poika. Ja Oberhofer oli rikas, sangen rikas.

Resi ei tosiaankaan ollut liioin ihastunut vanhan Oberhoferin rikkauteen ja hänen poikaansa, hurjapäiseen Toniin, vielä vähemmin mieltynyt. Häntä miellytti paljo enemmän Alois, joka isäntärenkinä palveli hänen isänsä talossa, ja kun vanha Oberhofer tuli Resin isän luo pyytämään Resiä vaimoksi pojallensa, silloin Resi sen sanoi suoraan, ettei hän tahtonut mennä vaimoksi kenellekään muulle kuin Aloisille.

Se oli vanha juttu. Resin isä ajoi vihoissaan Alois-

sin pois koko talosta, ja ahdisteli sitte tyttöparkaa niin kauvan uhkauksilla ja pyynnöillä kunnes Resi vihdoin myöntyi ja otti miehekseen hurjaluontoisen Tonin.

Vähää ennen häitä oli Alois nuorittanut matkareppunsa, ja hän oli peljännyt sydämensä murheesta pakahtuvan lähtiessään pois avaraan mailmaan.

Hän oli saanut työansiota Bozenin tienoilla. Eräs ijakäs vanhapoika Kurzpichler oli pian mieltynyt ja oppinut antamaan arvoa kuuliaiselle ja uutteralle rengillensä, ja kun vanhus kuoli, niin Alois muutamasta tuhannesta guldenista sai talon perillisiltä, ja sen summan oli hän saanut periä eräältä vanhalta sukulaiselta.

Taivaan siunaus seurasi hänen toimiansa, sillä muutaman vuoden kuluessa Alois oli kartuttanut omaisuutensa kolminkertaisesti.

Mutta vaikka häneltä ei nyt mitään puuttunut, niin Resiä hän ei voinut unohtaa. Joka päivä poltti haava hänen sydämessään yhä enemmän, ja kun hän ei enää jaksanut sitä kestää, silloin hän matkusti takaisin pohjoiseen, nähdäksensä mitä hänen nuoruutensa aikuisesta armaasta tytöstä oli tullut.

Resin asiat olivat kyllä huonosti. Hänen isänsä oli kuollut; mies oli hävittänyt kaiken omaisuuden, ja pieksi Resiä joka päivä kun hän oli juovuksissa.

Mutta kaunis Resi kumminkin oli, vaikka hänellä olikin tummat renkaat silmäin ympärillä, ja vaikka hänen poskensa olivat tulleet kalpeiksi ja kapeammiksi.

Ja vanha rakkaus oli taas voimakkaasti leimahtanut kumpaisenkin sydämessä.

Ei Tonillakaan olisi ollut mitään sitä vastaan jos Resi ja Alois olisi yhtyyt pariskunnaksi, kunhan vaan hänelle olisi annettu sen verran varoja, että hän joka päivä olisi voinut päästä päihinsä. Sillä niinkään paljoa ei enää ollut hänellä jälellä, koska Oberhofin talo aikoja sitte oli myöty, ja Toni sekä Resi kärsivät kurjuutta päiväpalkkalaisina.

Mutta vaikka Toni olisi tahtonutkin — niin lait ja kirkolliset asetukset olivat vastaan. Mikä on vihitty, se on vihitty ja toiseen yhdistetty kuoloon asti.

Ainoastaan kuolema voi erottaa.

Ja rakkaus oli palava — eikä vähemmin polttanut jano Tonin kurkussa.

Ja silloin tuli koettelemuksen hetki.

„Ainoastaan kuolema voi erottaa!“ kuiskasi Toni eräänä päivänä Aloisille. „Anna minulle tuhannen guldenia, että voin alkaa uutta elämää, niin minä lähdän valtameren taakse. Resi silloin on vapaa, sillä minä toimitan asian niin, että ihmiset luulevat minun hukkuneen Inn-jokeen, eikä kukaan minusta kuule enää koskaan!“

Resi vapaaksi! — Kiusaaja voitti.

Seuraavana päivänä löydettiin pauhaavan veden rannalla Tonin hattu ja vähän matkan päässä alempana laaksossa hänen sarkatakkinsa. Ruumiin lienevät kovan virran pyörteet vieneet mukaansa, eikä kukaan viitsinyt sitä etsiskellä.

„Mitäpä siitä retkaleesta viitsisi pitää lukua?“ sanoivat ihmiset. „Luultavasti hän juopuneena on syönyt jokeen. Resi voi suorastaan olla iloissaan kun hän kerran on siitä juopporatista päässyt eroon.“

Ja Resi olikin siitä iloissaan. Hän lähti Aloisin kanssa etelään päin ja meni hänelle vaimoksi. Miksipä eivät he olisi menneet yhteen, koska he jo kauvan olivat rakastaneet toisiaan ja rakkautensa vuoksi jo olivat kärsineet niin paljon?

Ja taivaan siunaus seurasi heitä, sillä se ei ainoas-

taan lahjottanut heille tytärtä Lisbetiä, vaan täytti myös heidän varastohuoneensa. Vuosikaudet yhtämittaa oli onnen päivänpaiste loistanut Ennemoserin taloon ja se oli ihan viimeisiin aikoihin asti antanut loistettaan, niinkuin ei menestyksestä loppua tulisi-kaan.

Totuuden, miten Tonin asianlaita oikeastaan oli, oli Resi saanut tietää vasta silloin kun pikku Lisbet jo oli muutaman vuoden vanha. Alois oli eräänä heikkouden hetkenä hänelle ilmaissut salaisuuden.

Alussa se oli Resille antanut ankaran kolahduksen ja hän oli itkenyt katkeria kyyneliä avioliittonsa synnillisyyden tähden. Mutta sittemmin oli hän Aloisille antanut anteeksi. Eikö hän ollut toiminut niin rakkaudesta, ja eikö heidän lapsensa menestys ja täydet aitat todistaneet, että Jumala ei sitä lukenut heille synniksi, mitä he sydämen tuskassa olivat tehneet? Ja oliko heillä tilaisuus muuta tehdäkään kuin mukautua kohtaloonsa? Vai olisiko lapsen isän pitänyt hyljätä hänet? Vähitellen oli luottamus tulevaisuuteen ja rauha tullut äidin sydämeen. Siitä lähtien kumpikaan tuskin enää ajatteli Tonia. Olihan menneisyys kuollut, haudattu, ja monet pitkät vuodet läpeensä oli ikään-

kuin hiljainen suostumus heidän kesken vallinnut ettei hänen nimensä koskaan tullut heidän huulillensa.

Ja nyt oli kadonnut kuitenkin jälleen uudestaan tullut näkyviin. Ennemoser oli tuntenut kylmät väristykset ruumiissaan kun hän oli avannut ja lukenut Tonin Resille lähettämän kirjeen, tuon samaisen kirjeen, jonka hän oli ottanut Hieseliltä. Siinä oli kirjoitettuna mustaa valkosen päälle. Toni vaati, että sopimus, joka oli tehty heidän kesken, olisi pidettävä nol-lan ja tyhjän arvoisena. Amerikassa hän ei ollut sortunut, vaan oli oppinut työtä tekemään, ja oli hankkinut omaisuutta. Mutta hän oli tuntenut yksinäisyyden ikävää, eikä unohtanut nurjaa mieltään Aloisia vastaan, jota hän piti onnensa ryöstäjänä. Ja sen vuoksi hän kirjeessä oli uhannut saattavansa Resin ja Aloisin ja vaikkapa itsensäkin vankilaan, jollei Resi noudattaisi velvollisuuttaan häntä kohtaan laillisesti vihitty-nä aviovaimona ja heti paikalla seuraisi häntä salaisesti uuteen kotiin.

Sellainen oli ollut sisällys kirjeessä, ja että Toni kello 9 aikaan illalla odotteli Resiä P. Martin kuvan luona metsässä, ja että Resin piti tuoda tavaramytyssä mukanaan matkaa varten tarpeellisimmat kapineet. Jol-

lei Resi tulisi tai jos hän ilmottaisi Aloisille tai jollekin toiselle kirjeen sisällyksen, niin — vakuutti Toni kauheilla kirouksilla ja vannomisilla — kuolema ja turmio olisi tuleva Resin ja koko talon osaksi.

Kirje oli vaipunut Ennemoserin kädestä. Kylmä tuskanhiki oli noussut hänen otsalleen kun hän nyt oli miettinyt mitä olisi voinut tapahtua, jos kirje olisi oikein joutunut Resin käsiin. Mutta tälläkin tavoin oli asia kyllä huonolla tolalla. Menneisyys ei ollutkaan kuollut. Aivan kuin pahanilkinen lainan antaja, joka vuosikaudet läpeensä vartioiden tähystelee ainoastaan sopivaa hetkeä, ilmestyi se nyt hänen eteensä pilkallisesti irvistellen ja näytti hänen silmiensä edessä velkakirjaa, joka aikoja päiviä oli luultu unohtuneeksi. Kauvan oli hän itseksensä taistellut sisällistä taistelua, tehnyt suunnitteluja ja hylännyt ne taas, poistaaksensa kauhean onnettomuuden omaistensa päätä uhkaamasta. Sillä jollei hänen onnistunut saada puheilla Toni taivutetuksi, niin häviäisi kaikki mitä hän vuosikausia kestäneellä vaivaloisella työllä oli rakentanut kokoon.

Sen hän oli tuona hirveänä hetkenä selvästi nähnyt — ja kun sitte oli tullut pimeämpi — ei ainoastaan

ulkona vaan myöskin hänen sydämessään — kun onnettomuutta tuottava tunti oli tullut, silloin hän oli tarttunut pyssyyn, oli lähtenyt ulos ja — —

Käheä, puolittain tukahutettu parahdus keskeytti Ennemoserin, kun hän kertomuksessaan oli tullut tähän kohtaan.

Resi sen kirkasi. Hänen kalpeat hätääntyneet kasvonsa tulivat juuri näkyviin ihmisjoukossa Lisbetin peljästyneitten kasvojen vieressä. Hädissään hän ei kotona enää jaksanut pysyä, varsinkaan kun hänen miehensä äänetön käsky sulki häneltä suun, ja niin hänkin tyttären kanssa lähti liikkeelle.

Hän oli saapuville tullut näkemään koko kauhistuksen. Sillä pelkkä se seikka, että hänen miehensä oli se, joka nyt puheli oikeusherroille, sai hänet siitä varmaksi, että onnettomuus tällä hetkellä purkautui hänen itsensä ja hänen perheensä ylitse.

Mutta Resiä ei pakottanut hätähuutoa suustaan päästämään hänelle tunnettu yhteinen syyllisyys. Hyvä Jumala, olipa hän melkein iloissaan siitä, että hän viimeinkin uskalsi heittää pois päältänsä tuon niin kauvan kestetyn rasituksen, joka salaisuuden mukana häntäkin oli painanut! Mutta hän tunsii miehensä

tulisesti kiukustuvan luonteen.

Herra Jumala sentään jos hänen miehensä olisi — jos tämän kiukustuminen olisi hänet vietellyt —! Hän muisti kauhistuksella samana iltana kuulleensa pysyn paukahduksen ja miten hänen miehensä sitte palasi kotiin kasvot kalpeina ja kuinka mies hänen kysymyksiinsä vastasi ainoastaan, ettei hänen pitänyt enää peljätä mitään, sillä Toni oli lähtenyt pois — eikä palajaisi milloinkaan!

Resi katsahti arasti koria kohden ladon perällä ja uudestaan päästään suustaan hätäisen huudahduksen hän heittäytyi puolisonsa rintaa vastaan.

Tämä oli säilyttänyt tähän saakka levollisen mielen ja maltillisuutensa. Mutta kun hän nyt katsahti alas ja näki vaimonsa itkeä nyyhkivän hänen rintaan-
sa vastassa, niin hän painoi päänsä syvälle alas ja hän koki salata kyyneleensä, jotka hillittömästi valuivat hänen päivettyneitä poskiansa myöten partaan.

Ympärillä oltiin hiljaa. Ei kukaan, eivät edes oikeuden jäsenet rohjenneet häiritä tätä puolison surun yksinkertaista ilmausta. Kyläkunnan asukkaat, nekin jotka äsken olivat lausuneet paheksumisensa avioliiton pyhyiden häpäisemisestä, katselivat nyt,

täynnä sääliväisyyttä, puolisoihin ja Lisbetiin.

Hän itki äänettömässä murheessa Bernhardin sivulla. Vaikka sulhasen mieli olikin masentunut, niin ei hän sekuntiakaan epäröinyt sitä, missä hänen paikansa olisi tällä hetkellä. Astuen Lisbetin luokse oli hän käsivarrellaan ympäröinyt tytön, ikäänkuin suojellakseen häntä uhkaavalta vaaralta.

Yleisen syyttäjän kärsimätön ääni keskeytti viimein äänettömyyden.

„No niin, kyllähän tämä on surullista, mutta — tällä tavalla emme pitkälle pääse. Ennemoser, Te olette mies — olkaa myös järkevä! Sanokaa vaimollenne, että hän rauhottuisi ja kertokaa sitte edelleen mitä tapahtui metsässä Teidän ja vainajan välillä.“

Ennemoser kumartui ankarasti itkevän vaimonsa puoleen.

„Mene nyt pois, eukkoseni”, sanoi hän, ja hänen äänensä kaikui käheältä tukahutettujen kyynelten tähden, „ole nyt järkevä — älä tee tätä minulle vielä vaikeammaksi — ja —“ hänen kätensä osotti kuolleen päin — „älä itkullasi häiritse tuota hänen ikuisessa levossaan.“

Rouva Resi huokaili nyt vielä raskaammin. Mutta

sitte hän vaivaloisesti malttoi mielensä. Hän kuivasi kyyneleensä, ja hitaasti, uupunein askelin hän vetäysi takasin Lisbetin sivulle.

Tästä alkaen hänen silmänsä tuskallisesti tähystelivät miehen huulia, ja näyttikin siltä kuin Ennemoser olisi puhunut ainoastaan vaimollensa, ikäänkuin hänen mielestään ei olisi ollenkaan ollut noita ihmisiä, jotka kuumeentapaisessa jännityksessä kuuntelivat hänen sanojaan.

„Kun minä olin kulkenut ylös Martin kuvan luokse, niin Toni oli jo siellä. En minä olisi häntä enää tuntenut, jollen olisi tiennyt että hän se oli, niin sairaalta ja ennen aikojaan vanhentuneelta hän näytti. Ystävällinen meidän kohtaukseemme ei juuri ollut. „Hyvää päivää, Toni“, sanoin minä; „olethan sinä taas täällä terveenä. Miltäs nyt elämä näyttää?“ „Päivää, senkin paholainen!“ tiuskasi hän vastaukseksi, ja tahtoi, että minun olisi pitänyt lähettää Resi, niinkuin hän oli kirjeessään vaatinut, enkä itse olisi sinne mennyt. Kuitenkin hänen sanoistaan kävi ilmi, ettei hän vihaltaan tarkottanut ihan täyttä totta, ja kuta enemmän hän puhuessaan kiivastui, sen levollisemmaksi minä tulin.

„Näeppäs, Toni“, sanoin minä viimein hänelle, kun hän ei ollenkaan hellittänyt puhumasta, „kun minä Hieseliltä otin kirjeen, jonka sinä olit kirjottanut Resille, niin minua oikein kauhistutti ja minä kiitin Jumalaa, ettei kirje tullut perille oikealle henkilölle. Mutta sitte minua myöskin ilahutti, ettet sinä siellä Amerikassa ollut joutunut perikatoon, vaan että se raha, jonka minä silloin annoin sulle, on tuottanut sinulle siunausta ja että sinusta on tullut kelpo ihminen. Mutta mitä sinä nyt teet, se ei ole oikein rehellistä, sillä olihan se rehellinen sopimus, jonka me teimme, ja sehän on vastoin sopimustamme kun sinä nyt, hankittuasi varallisuutta, vaadit Resiä takaisin.“

„No kun sitte Toni kuuli, ettei Resi tiennyt mitään hänen lähettämästään kirjeestä, silloin hän rupesi kuuntelemaan ja näytti ihan toisellaista naamaa. Mutta sitte hän taas rupesi itsepäisesti vastakynttä vetämään ja arveli, että kaikkityyni oli petosta mitä oli suostuttu ja hän oli kerta kaikkiansa pannut päähänsä, että Resin piti lähteä hänen mukaansa.

Silloin minä rupesin rukoilemaan ja sanoin hänelle, että jollei hän nyt ollenkaan armahtaisi minua eikä Resiä, niin pitihän hänen toki armahtaa minun tytär-

parkaani. Minun ei ollut helppo puhua kauniisti Tonille, mutta kun sitte olin puhellut enemmän ja jutellut hänelle tyttärestämme ja siitä onnettomuudesta, johon Toni hänet syöksisi, niin Toni rupesi hiljaisemmaksi. Ja kun minä lakkasin puhumasta, niin hänen silmiinsä tuli kyyneleet. Ja hän sanoi jo tytön tuntevansa. Pari tuntia takaperin oli hän tyttöä auttanut kun eräs kelvoton lurjus — Ennemoserin katse tunki Frischmannin Fransin kasvoihin — yritti tekemään tytölle väkivaltaa.

Tietysti minä ankarasti säikähdin sen kuullessani. Mutta silloin minä sanoin että senkin vaivan hän olisi voinut itseltään säästää, sillä olihan samantekevä, joutuiko tyttäreni häpeään toisella tai toisella tavalla. Sillä Resi häntä nyt ei milloinkaan seuraisi, ja jos Toni nyt menisi ilmiantamaan meidät, niin Lisbet ei sellaista onnettomuutta jaksaisi elävänä kestää.

Silloin Toni tuli liikutetuksi ja ojensi mulle kätensä ja sanoi minulle: „Alois“, sanoi hän, „älköön Jumala minua viimeisellä hetkelläni auttako jos minä tarkotin täyttää totta sillä, mitä äsken sanoin. Onhan se totta, että sydämeni oli täynnä vihaa, kateutta ja karvasta mielialaa, kun minä ulkomailta tulin takai-

sin ja kuulin miten hyvin Teidän on käynyt ja kuinka Te elätte hyvässä sovinnossa, sillä välin kun minä ——. No näethän mitä yksinäisyys, monet vuodet ja sairaus ovat minusta tehneet. Koko mailmalle olen ollut äkeissäni ja sinulle sekä Resille enimmäen kaikista.

Kun minä sitte näin sinun tyttösi, ja miten avutonna hän katsoi minuun lempeillä silmillään, niin tiedätkös, Alois, silloin minusta tuntui kuin olisin nähnyt edessäni Resin sellaisena kuin hän oli vielä nuorena, ja ikäänkuin se aika jälleen olisi elävänä ollut edessäni, jolloin minä olin kelvoton halju, enkä kellynt mihinkään muuhun kuin toisia nylkemään ja puukottelemaan. Silloin tuli sydämeni niin kummalliseksi ja minä ajattelin, että kyllä kai se oli rakas taivaallinen Jumala, joka johti tämän enkelin tielleni ollessani synkissä mietteissäni. Ja vaikka olisin nyt tahtonutkin olla vihoissani — niin en enää sitä voisi.“

„Sen jälkeen“, lisäsi hän vielä, „kun minä tulin, eikä Resi, oli viha hänessä vielä kerran kuohahtanut kun hän arveli, että se oli Resin epäsuosiota. Mutta nyt hän tiesi, että asianlaita oli toisin, ja nyt hänen mielessään ei enää ollut häiritä meitä onnessamme.“

Ennemoser veti syvään henkeä. Hän ei huomannut

nut, että yleisen syyttäjän kasvot osottivat yhä suurempaa tyytymättömyyttä.

„Kun Toni oli puhunut sillä tavoin“, jatkoi Ennemoser kertomustaan, „niin minulta väheni raskas paino sydämeltäni. Minä olin vähällä pusertaa hänen kätensä mäsäksi, ja sen jälkeen me juttelimme keskenämme niinkuin kaksi hyvää ystävää.“

„Minun piti kertoa hänelle, kuinka monien vuosien kuluessa meille oli käynyt, ja varsinkin Lisbetistä.“

„Mutta kun minä sitte kutsuin häntä luokseni, että hän kanssani tulisi alas kylään ja lepäisi minun talossani, niin hän kieltäytyi. Resillä oli muutoinkin ollut hänestä elämässään kylliksi paljon kärsimistä ja hän ei tahtonut nyt enää näyttäytymälläkään Resiä pelottaa. Päinvastoin olisi hänelle mieleen, jos Resi ei olleenkaan saisi tietääkään, että hän oli täällä käynyt, ja käden lyönnillä piti minun luvata hänelle olla siitä puhumatta.

Sitte minä häneltä kysyin lopuksi, eikö hänellä ollut rahan puute ja enkö minä voisi häntä auttaa rahalla.

Silloin hän päästi ison naurun ja löi takkinsa rin-

tapieleen.

„Tämän sisäpuolella on enempi kuin monen miehen koko omaisuus”, sanoi hän. „Sen sanon suoraan, että Toni Oberhofer, niinkuin hän nyt seisoo edessäsi, on upporikas mies. Ennenkun läksin matkalle valtameren poikki, möin omaisuuteni siellä hyvästä hinnasta ostaakseni kotoseudulla toisen talon, jos vaan Resi olisi tullut minua noutamaan.“ Hän lisäsi sitte: „no siitä ei nyt näytä tulevan mitään, koko tuumasta. Kylläkai on niin sallittu, että minun pitää sulkea silmäni vieraalla maalla, kaukana kotoseudusta.“

„Niin, olin jo vähällä unohtaa“, virkkoi Ennemoser, ikäänkuin äkkiä jälleen asian muistaen, „että minun täytyi häneltä ottaa takaisin ne tuhannen guldenia, jotka minä silloin olin hänelle antanut. Hän sanoi että ne olivat syntirahoja, ja että ne ihan polttivat hänen sieluansa.“

Yleinen syyttäjä oli kuunnellut entistä tarkemmin.

„No eikö Teitä asia ollenkaan arveluttanut?” kysyi hän rypistäen silmäluomiaan. „Otitteko vastaan ne rahat?”

Ennemoser katsoi tyynesti yleistä syyttäjää kasvoihin.

„Kyllähän minä ne vastaanotin häneltä, mutta seuraavana päivänä sunnuntai-jumalanpalveluksen jälkeen minä ne rahat annoin seurakunnan pastorille, lahjaksi kirkon kassaan.“

„Te ajattelitte siillä keinoin jotenkuten sovittavanne entisen rikoksenne kirkkoa vastaan. Onpa vahinko, ettemme heti voi kuulla arvoisan kirkkoherran todistusta tästä kohdasta, koska hän on lähtenyt vuoriston toiselle puolelle, ystävällisesti tervehtimään erästä virkatoveriansa. Mutta kertokaa vaan eteenpäin!”

„Ei minulla olekkaan paljoa enempiä kerrottavaa. Vielä kerran löimme toisillemme kättä, ja sitte Toni lähti pois. „Jää Herran haltuun, Alois!” sanoi hän mulle. „Minä lähden takaisin sinne mistä olen tullutkin. Vielä tällä hetkellä lähden matkoihini ja lupaan sinulle, ettet sinä tästälähin varmaankaan kuule minusta mitään, — et sinä, eikä kukaan toinenkaan!”

Syntyi lyhyt raskas äänettömyys. Ennemöserin synkkä katse kääntyi koriin päin huoneen nurkassa.

„Huonosti Toni parka piti puheensa“, lopetti hän sitte. „Mutta tällä kertaa on kaiketi hyvä Jumala niin tahtonut. Kun minä läksin pois ja kuljin alas kylään, kuulin minä kyllä pyssyn laukauksen. Minä arvelin

jonkun salametsästäjän ampuneen. En osannut aavistaakaan, että tällä tavoin näkisin jälleen Tonin.”

Hän painoi alas päänsä ja vaiken. Myöskin ympärillä seisovaiset olivat vaiti. Rouva Resi piti esiliinaa silmiensä edessä ja itki katkerasti.

„No, entäs sitte?”

„Ei mulla ole enempää lisättävää“, vastasi Ennemoser yleisen syyttäjän terävään kysymykseen. „Seuraavana päivänä tuli sitte Frans ja sanoi minulle kuunnelleensa koko keskustelun. Silloin minä Fransille —“

„Sen me jo tiedämme. Te annoitte rahaa Frischmannille, että hän pitäisi suunsa kiinni, ja niiden rahojen joukossa oli myös se puolen dollarin hopearahha, jonka Te varmaankin muiden rahojen seassa edellisenä iltana saitte Oberhoferilta, — se seikka on sitä kummallisempi, kun Te kumminkin sanotte kaiken rahan antaneenne sitä ennen arvoisalle herra pastorille.“

Se äänenpaino, jolla yleinen syyttäjä oli lausunut sanan „kaiken“, saattoi Ennemoserin ällistymään. Hän katseli yleistä syyttäjää kysyväisesti ja asiata tajuamatta.

„Minä en tiedä — —“ sanoi hän, katsellen epävarmasti toisesta toiseen, — „eiväthän herrat toki tarkoittane että — —?“

Yleinen syyttäjä, joka oli innokkaasti tehnyt muistiinpanoja paperille ja oli ottanut koko kuulustelun johdon käsiinsä, teki levottoman liikkeen.

„Meidän arvelumme saatte kyllä pian kuulla. Sitä ennen täytyy minun pyytää Teitä vielä vastamaan muutamiin kysymyksiin. Ensiksi tahtoisin tietää minkätähden Te tuohon keskusteluun otitte pysynne mukaan?“

Nyt syntyi sellainen hiljaisuus, että olisi kuullut lehden maahan putoamisen.

Ennemoser katsoi tarkasti yleistä syyttäjää silmiin kalpeana ja järkähtämättä.

„Minkäkö tähden? Johan minä sanoin että olin aikeissa ampua jonkun metsäotuksen. Pitihän minulla vaimoni ja tyttäreni vuoksi olla joku tekosyy, lähtiesäni niin myöhään kotoa pois.“

Yleinen syyttäjä nipisti silmänsä umpeen.

„Teillä näyttää olevan varsin paljon tekosyitä. Mutta lopettakaamme jo.“ — Hän suuntasi paksujen silmäluomien takaa vastapäätä seisovan kasvoihin

katseen, joka oli ankaran kova kuin teräs. „Ennemoser, ettekö mieluummin tahdo nopeasti tunnustamalla parantaa asianne tilaa? Ettekö myönnä, että Te salataksenne entisen rikoksen teitte uuden rikoksen?”

Ratkaiseva sana oli lausuttu. Salaisella kauhistuksella kyläläiset väistyivät syrjään miehestä, jota vastaan tuomarin pöydän äärestä nyt juuri oli lausuttu niin hirveä syytös.

Rouva Resi voihki ja väänteli äänettömässä tuskassa käsiänsä.

Myöskin Ennemoserin kasvoilta oli viimeinenkin veren pisara väistynyt, mutta hänen silmissään salamoivat vähemmän peljästyksen kuin suuttumuksen.

„Herra — herra — — tämä sitte merkitsisi että — —“

Hänen katseensa harhailivat neuvottomina kuin lapsen, tähystellen ympärillä seisovia, ja lopuksi hän jäi katsomaan Frischmannin Fransin pahanilkisesti virnisteleviä kasvoja.

Silloin puna kohosi hänen poskilleen.

Vihaisesti tiuskaten hän pusersi nyrkkejensä koon.

„Sinä kelvoton halju, tahdotko väittää minua mur-

haajaksi? Sano suoraan vasten silmiä, oletko sitä nähnyt?"

Näytti siltä kuin hän olisi aikonut hyökätä pojan kimppuun.

Mutta yleisen syyttäjän jääkylmä ääni sai hänet pian malttamaan mielensä.

„Hillitkää itseänne, Ennemoser! Kiukullanne Te vaan pahennatte ennestään huonoa vaikutusta. Ja emmehän muutoin vielä ole Frischmannilta kuulleet mitään siitä mitä hän on kuullut tai nähnyt. Puhukaa, Frischmann!“

Ennemoser seiso i vielä käsi puserrettuna nyrkiksi ja silmät muljottaen. Hänen uhkaavia katseitaan välttären väistyi Frans ehdottomasti askeleen verran takaperin.

„No enhän minä ole nähnyt, että hän olisi sen tehnyt. Enkä ole sitä sanonutkaan. Minä vaan kuulin kuinka Ennemoser ja amerikkalainen keskenään puhelivat kiukkuisina. Kun he sitte aina enemmän riitautuivat, niin minä hiljaisuudessa menin matkoihini. Arvelin, että jos tästä myöhemmin tapahtuu jokin onnettomuus, niin mulla vaan on juoksemisia oikeudessa!“

„Siinä nyt sen kuulette, Ennemoser“, ilkkui yleinen syyttäjä. „Eipä tämä todistus ollenkaan kuulu sellaiselta kuin Frischmann tahtoisi Teitä pahanilkisesti parjata.“

Ulkona olevasta ihmisjoukosta kuului hyväksyvää mutisemista. Siellä täällä oli ääni uhkaava. Vihaiset silmäykset lensivät Ennemoseria vastaan. Yleinen syyttäjä oli nuo yksinkertaiset ihmiset jo saanut uskomään epäilyksenalaisen syyllisyyttä.

Ei kukaan uskaltanut häntä puolustaa. Sellaisesta miehestä, joka kaksikymmentä vuotta läpeensä oli häväissyt pyhää avioliiton sakramenttia, taisi kyllä uskoa, että hän kykeni tähänkin rikokseen!

Lisbet näki ja kuuli vaan vähän siitä, mitä hänen ympärillensä tapahtui. Silmät kyyneliä täynnä hän nojasi Bernhardin olkapäätä vastaan. Eihän tyttö ymmärtänyt mitään siitä, mitä tässä tapahtui. Hänestä tuntui ihan käsittämättömältä, että hänen isäänsä syytettiin kauheimmasta rikoksesta, minkä ihminen voi tehdä ja yleisen syyttäjän ääni kaikui hänen korvaansa kuin pitkän matkan päästä.

Nyt tämä puhui kauvan ja suurella painolla.

Jokainen sana vihloi Lisbetin sielua. Hän olisi tah-

tonut parkua aivan kuin tuntiessaan ruumiillista kipua. Mutta hänen levottomuutensa kiristi umpeen hänen kurkkunsa ja rintansa.

Ankarasti painostetussa puheessa koki yleinen syyttäjä selittää, että ainoastaan kaksi mahdollisuutta voitaisiin ottaa huomioon. Toinen näistä mahdollisuuksista oli, että nyt oli kysymys ryöstömurhasta. Tämä mahdollisuus hänen vakuutuksensa mukaan ei tulisi kysymykseen nykyisessä tapauksessa, koska ryöstömurhaaja tuskin olisi tyytynyt siihen, että oli uhriltansa riistänyt ainoastaan rahakukkaron, kuten nyt oli tapahtunut, mutta jättänyt sitä vastoin koskematta seteleitä pullollaan täynnä olevan lompakon ja taskukellonkin. Ryöstömurhaaja olisi uhrinsa ryöstänyt putipuhtaaksi.

Jällelle jäi siis ainoastaan toinen mahdollisuus: murhan oli tehnyt joku henkilö, jolle oli tärkeä saada kuollut poistetuksi.

„Ja tämä henkilö“ — Lisbet vapisi sen kuullessaan, „olette Te Ennemoser! Tunnustakaa pois, että olette sen tehnyt! Vai luuletteko tosiaan, että me olisimme kyllä typerät uskomaan Teidän tosin liikuttavaa kertomustanne? Ei, Ennemoser! Te ette nyt, ettekä kos-

kaan saa meitä vakuutetuksi, että ihminen, joka on lähtenyt niin pitkälle matkalle, purkaaksensa vuosikausien kuluessa kasvanutta kiukkuansa, pelkän tunteellisuuden vuoksi luopuisi viime tingassa kostotansa. Siitä kaikesta päättäen, mitä olette meille ker-tonut tuosta vainajasta, ei hän ole ollut niin taipuvainen luonteeltaan. Sen tekin tiesitte, ja juuri sen vuoksi, kun sen tiesitte, otitte pyssynkin mukaanne keskustelutilaisuuteen. No senhän tietää, että semmoisessa kapineessa hana helposti laukeaa ja tässä tapauksessa se laukesi, kun Oberhofer ei ollut suostuvainen Teidän esityksiinne. Myöhemmin, kun se oli tapahtunut, Te tyhjensitte hänen rahakukkaronsa — pitihän Herran tähden ainakin näyttää siltä kuin olisi tapahtunut ryöstömurha. Että kukkarossa oli niin paljon rahaa, sitä Te alussa ette itsekään uskonut. Ja vielä vähemmin Te olisitte uskonut, että raha tuli Teidät pettämään.

Lisbetin päätä huimasi. Ikäänkuin sumupilven takaa hän näki isänsä kohottavan kätensä taivasta kohti juhlallisesti vannoen. Ja silloin puhui jälleen yleinen syyttäjä, tällä kertaa lyhyesti ja kiivaasti melkein riidellen ja lisäsi sitte:

„Alois Ennemoser, lain nimessä minä julistan Teidät vangituksi!“

Ikäänkuin viimeisen tuomion pasuunat kaikuivat nämä sanat Lisbetin korviin. Hän näki vielä miten ihmisjoukko peräytyi arasti ja kuinka rikosoikeuden virkailijain kädet raskaasti laskettiin isän olkapäille.

Silloin hän menetti tajuntansa. Voimattomana hän vaipui Bernhardin syliin.

* *

*

Oli harmaa syyspäivä. Kylmänä ja synkkänä lankee sen kalpea valo oikeuden istuntosalin korkeitten ikkunoiden kautta.

Harvoin vaan pilkistää auringonsäde pikimältään raskaiden harmaiden pilvien raosta, välkähtää leveään taulunkehykseen ison Kristuksen kuvan ympärillä oikeuden puheenjohtajan paikan yläpuolella ja saa taulun jälestäpäin tummentuneet värit kirkkaammin loistamaan.

Auringonsäde pilkistää myöskin puisen aitauksen takana syytettyjen penkillä istuvan miehen harmaantuneeseen päähän. Hän on Ennemoser.

Muutaman kuukauden kuluessa hän on kovasti

vanhentunut. Hänen kasvonsa ovat murheen uurtamat ja tutkintovankilassa käyneet kalpeiksi. Hänen ryhtinsä ei enää ole jäykkä ja pystyinen niinkuin ennen. Mitä sieluntuskia hän olikaan saanut kärsiä siitä hetkestä saakka, jolloin melkein väkisin piti temmata irti hänen kaulastaan hänen vaimonsa — Lisbethän oli tajutonna vaipunut Bernhardin syliin — ja hän itse vietiin pois, siitä hetkestä, jolloin hän oli sanonut Bernhard Spengererille, että tästälähin täytyi olla lopussa hänen ja Lisbetin välit sekä nyt että ijäksi päviksi!

Ainoastaan hänen silmiensä kirkas välähdys silloin tällöin muistutti entistä Ennemoseria.

Hänen ja vastapäätä olevan valamiesten penkin välillä, jossa valamiehet enimmäkseen jotenkin typerän näköisin kasvoin istua töllöttävät, oli pöydällä vakavasti katsovien tuomarien istuinten edessä *corpora delicti*. murhatun vainajan vaatteet ja hänen luonaan löydetyt esineet, mutta ennen kaikkea pyssy, jonka piipusta asiantuntijain yksimielisen lausunnon mukaan murhaava luoti oli tullut, koska se tarkoin sopi siihen. Se on lujin tuki syytökselle Ennemoseria vastaan, sillä pyssy on hänen omansa ja otettu takavarik-

koon hänen luotansa.

Alkuansa olivat epäluulot kääntyneet Frischmannin Fransia vastaan. Puolustajan kehotuksesta oli tämänkin luona pidetty kotitarkastus ja hänenkin pysynsä otettu takavarikkoon. Mutta siitä pyssystä ei tämä luoti millään muotoa ollut ammuttu. Asiantuntijain tutkimus oli sen saanut epäilemättömästi selville.

Tämän tapauksen jälkeen Frischmannin Frans lopullisesti ei tullut kysymykseen joutuakseen syytteen alaiseksi.

Syytös Ennemoseria vastaan tehtiin murhasta yhteydessä ryöstön ja kaksinnaimisen kanssa.

Kaksinnaimisen hän myönsi, mutta väitti olevansa syytön murhaan ja ryöstöön.

Asian käsittely oli jo melkoisesti edistynyt, todistusten muistiinkirjotus jo lähestyi loppuansa. Yksitoikkoisesti kajahtivat kysymykset ja vastaukset kuulusteltaessa vähemmin tärkeitä todistajia, kaikuen takaisin noista harmaista melkein alastomista seinistä, joiden välillä niin monen näytelmän loppunäytös jo oli näytetty. Silloin tällöin Ennemoser käänsi tuskallisen katseen lapseensa, joka oli häntä vastapäätä. Lis-

bet hymyili silloin joka kerta hänelle kehottavasti.

Ennemoserin vieressä istui rouva Resi syytettyjen penkillä. Häinkin oli kalpea ja surun murtama. Isku oli tullut liian äkkiä voidaksensa jättää hänet kokonaan masentamatta.

Oikeuden herrat olivat luopuneet vaatimasta häntä vankilaan yhdessä hänen miehensä kanssa

Mutta syytettyjen penkille hänen kuitenkin täytyi istua. Kumminkin mitä hän kuulustelussa oli sanonut, oli vaan lisännyt sitä hyvää vaikutusta, jonka hän jo ennen oli tehnyt. Varsinkin kuvatessaan tähän saakka onnellista avioliittoansa ja kyynelillä, jotka valuivat hänen kalpeille poskillensa, sai hän tuomarit ja valamiehet ilmeisesti syvälti liikutetuiksi.

Surullisella, hätääntyneesti kysyvällä katseella vilkaisten puolisoonsa oli hän jälleen istunut paikoilleen. Pyssyn takavarikkoon ottamisen jälkeen hän kärsi enemmän kuin ennen siitä levottomuudesta, että hänen miehensä olisi voinut, jollei tahallisen miettimisen jälkeen, niin ainakin äkkipikaisuudessa tehdä tuon hirveän työn. Itseänsä hän ei ajatellutkaan.

Myöskin Frischmannin Frans oli kuultu todistajana. Hän oli esiytynyt uhkamielisenä ja itsetietoisena.

Ei yksikään hänen sanoistaan ollut ristiriidassa hänen entisten lausuntojensa kanssa, vaikka puolustaja oli häntä koetellut ankaralla ristikuulustelulla. Kun hän palasi paikallensa, ei hän voinut olla heittämättä pilkallista silmäystä sivullepäin Lisbetiä kohti.

Kuulijain tila oli ahdinkoon täynnä.

Koko kyläkunta oli tullut olemaan läsnä yhteiskuntansa tähän asti arvokkaimman miehen tuomitsemisessa tai syyttömäksi julistamisessa.

Siellä oli myöskin rouva Marei Frischmann. Hän oli ulkonäöltään huomattavasti heikontunut ja kurjemmaksi muuttunut. Ihmiset sanoivat, että hänen ei ollut hyvä olla poikansa luona, ja että epäluulo, joka oli tullut poikaa vastaan, oli tehnyt äidin sairaaksi ja voimattomaksi.

Hänen puoleensa ihmisten katseet kaikista vähemmän kääntyivät. Paljo suuremmassa määrässä Lisbet veti puoleensa kaikkien silmät istuessaan eturivissä. Kyläläisten suuri enemmistö katseli häntä myötätuntoisilla ja sääliväisillä silmillä. Sillä enemmistö oli Ennemoserille myötätuntoinen.

Todistukset olivat tosiaankin häntä vastaan ja harvainten katoollilaisten silmissä kaksinnaimisen ras-

kaan rikoksen oli hän itse myöntänyt.

Mutta eihän oltu turhaan eletty parikymmentä vuotta likimmäisenä naapurina yhdessä ja aina nähty häntä rehellisen ja kelpo miehen perikuvana. Heidän tunteensa vastusteli ja esti uskomasta, että tämä mies olisi voinut tehdä murhan. Sittekun säikähdys oli voitettu, oli lämminsydämisissä kelpo ihmisissä inhon sijaan, jota tuonoin tunnettiin ruiskuhuoneessa, saanut sijan rauhallisen asian miettiminen ja sääliväisyys.

Entä sitte erityinen myötätuntoisuus Lisbetiä kohtaan. Olihan hän ystävyydellään ja hyvyydellään voittanut kaikkien sydämet. Jokaisen mieleen koski hänen onnettomuutensa, joka näkyi hänen surullisista kasvoistaan ja silmistään, jotka olivat itkusta punaiset.

Miten kauheita päiviä hän olikaan saanut kokea! Herra Jumala, kun hän muisteli miten hän oli tainnuksista vironnut tajuihinsa ja turhaan oli kutsunut isää, joka vangittuna oli matkalla kaupunkiin! Ainoastaan äiti ja Bernhard Spengerer olivat olleet hänen luonaan, äiti melkein enemmän epätoivoisena kuin hän itse, Bernhard levottomana, mutta varma-

na ja päättäväisenä.

Pitämättä lukua Ennemoserin puheesta, jonka tarkoituksena oli erottaa hänet arvottoman isän tyttärestä, oli Bernhard isälle selittänyt pysyvänsä Lisbetissä niinkuin ennenkin uskollisesti.

Mutta nyt oli Lisbet itse vaatinut Bernhardia purkamaan heidän kihlauksensa.

Itkien oli Lisbet vapauttanut Bernhardin hänen antamastaan sitovasta lupauksesta. Bernhard oli rukoillut ja vannottanut häntä, mutta kaikkiin hänen pyyntöihinsä ja varoituksiinsa oli Lisbet yhä vaan uudelleen selittänyt, ettei hän nyt muodostuneissa oloissa tällä kertaa eikä milloinkaan vastedeskään tulisi Bernhardin omaksi.

Kynnyksellä oli Bernhard vielä kerran kääntynyt ympäri.

„Minä tulen uudestaan“, oli hän sanonut ja vaikka hänen äänensä olikin kuulunut epäselvältä, niin oli hänen silmissään näkynyt pyhä päätös.

Kaikkea tätä Lisbet ajatteli nyt, kun vähemmin tärkeitä todistuksia paraikaa kuultiin.

Lisbet ei ollut hetkeäkään uskonut semmoista, että isä olisi ampunut Oberhoferin ja häntä suretti kovin,

ettei hän saanut äitiäkin siitä vakuutetuksi.

Hänen isänsäkö murhamies! Ja vaikkapa hän sen olisikin tehnyt pikastuneena, niin Lisbet ei epäillyt, että isä minuuttiakaan olisi arvellut tai viivytellyt tunnustaa ja hänelle myöntää tekonsa.

Ja tyttö kantoi siis onnettomuuttansa sankarin voimilla, aina ajatellen sitä vaan, että hän pitäisi äitiä pystyssä ja ainoastaan yöllä, hiljaa itkien päänalusiinsa, jättäysi hän suremaan kadotettua onneansa.

Juuri nyt oli viimeinen todistaja astunut oikeuden eteen, nimittäin kylän pappi.

Tuolla hengellisellä pitkävartaloisella vanhuksella oli lyhyeksi leikattu hopeanharmaa tukka ja tuuheat harmaat silmäkulmat ja hänen äänensä vapisi, kun hän lausui todistuksensa.

Hän tunsu Ennemoserin siitä saakka kuin tämä oli seurakuntaan muuttanut asumaan ja pastori oli usein ja mielellään seurustellut hänen ja hänen perheensä kanssa. Kun häneltä kysyttiins mainetta, selitti pastori, ettei hän ikäpäivinä usko Ennemoserin kykenevän tekemään murhaa. Myöskin hän todisti, että Ennemoser oli ennenmainittuna sunnuntaina antanut hänelle tuhannen guldenia kullassa, hopeassa

ja amerikkalaisissa dollarin seteleissä samalla mainiten, että nämä rahat oli antanut eräs henkilö, joka maksaaksensa vanhaa velkaa toivoi rahoja käytettävän hurskaksiin tarkoituksiin.

Tässä tilaisuudessa pastori ilmoitti, että perimysoikeudesta rouva Ennemoserille annetun tiedon mukaan murhatulla Oberhoferilla ei ollut perillisiä Amerikassa eikä Tyroolissa ja koska heidän avioliittonsa ei ollut purettu, niin oli rouva pidettävä tuon vainajan oikeana aviovaimona ja jälkeenjääneen omaisuuden laillisena perijänä.

Tämä jälkeen jäänyt omaisuus nousi arviolta viiteentoistatuhanteen dollariin, ja oli vainajan lompakossa siis tällä kertaa oikeuden luona talletettuna. Mutta rouva Ennemoser oli jo hänelle vakuuttanut, ettei hän aikonut vastaanottaa sitä perintöä, vaan oli antanut koko perinnön käytettäväksi kirkollisiin tarkoituksiin, josta päätöksestä pastori oli antanut kertomuksen arkkipiispalle.

Tämä tiedonanto herätti melkoista mielenliikutusta. Vasta ensi kerran nyt kuultiin julkisesti, kuinka suuri summa rahaa vainajalla oli ollut luonansa.

Todistuksien muistiinkirjottaminen oli lopussa.

Syytöskysymykset muodostettiin. Silloin yleinen syyttäjä nousi ja piti oikeuden edessä asianajopuheensa.

Suurella taidolla hän kokosi yhteen kaikki raskauttavat asianhaarat. Ainoastaan Resi-rouvalla hän myönsi olevan lieventäviä seikkoja. Mitä Ennemose-riin tuli, niin hän puheensa lopulla väitti tätä syylliseksi murhaan, ryöstöön ja kaksinnaimiseen, eikä myöntänyt mitään lieventäviä asianhaaroja olevan. Sillä syytetyn teko oli pidettävä murhana. Hänen väitettään, että hän oli ottanut pyssyn mukaansa ainoastaan tekosyynä omaisten vuoksi, ei tarvinnut uskoa. Pikemmin uskottava oli, että hän lähti kotoa varmalla päätöksellä raivata pois tuo hankala rikoksen tietäjä, jollei sovinto hyvällä syntyisi. Työn tehtyään oli hän kuolleelta ryöstänyt jo usein mainitut neljäsataa dollaria, taikkapa enemmänkin. Sitte oli hän seuraavana päivänä tuntenut omantunnon soimauksia, ehkäpä pelkoakin ilmijoutumisesta ja oli siitä syystä tahtonut päästä eroon tuosta onnettomuutta tuottavasta amerikkalaisesta rahasta. Asiaa itsepäisesti kieltäessään syytetty ei ansainnut, että hänen edukseen luettaisiin mitään lieventäviä seikkoja. Sekin seikka, että syytetty vuodet pitkään, vaikka häntä raskaasti pai-

nosti rikos, kumminkin — ainakin ulkonaisesti — sitä sanaa hän painosti — onnellista perhe-elämää osasi elää, osotti paatunutta häikäilemätöntä luonnetta.

Tottumatonna yleisten syyttäjien tapoihin, maala-
ta kaikki mustaa mustemmaksi, vapisi Lisbet suuttu-
muksesta kuullessaan isänsä luonnetta tuolla tavalla
kuvattavan. Rouva Resi huokaili nenäliinaansa niin,
että sydän oli pakahtumaisillaan.

Yleisen syyttäjän puhe oli tehnyt yleisöön ja va-
lamiehiin syvällisen vaikutuksen. Kun hän voitosta
varmana istui paikoilleen, näkyi vaan pelkkiä synk-
kiä kasvoja.

Kasvot eivät kirkastuneet sittekään kun puolusta-
ja, kiivasluontoinen, keski-kokoinen mustapartainen
herra koetti kaikin voimin poistaa tämän puheen vai-
kutusta. Häntä tuskin kuunneltiin. Jokaisella koko sa-
lissa oli se tunne, että syytettyjen penkillä istuvan kal-
pean miehen kohtalo oli ratkaistu.

Lisbetilläkin oli samallinen tunnelma.

Hirveä harhanäkö tuli hänen silmiensä eteen.
Harmaa vankilan piha ja eräässä kulmauksessa jo-
ku kammottava teline. Kuolemaan käyvälle soitettiin
kelloa, synkkä ovi avautui ja vankilan virkamiehen

johtamana tuli näkyviin — —

Ilmaa! Ilmaa!

Hänestä tuntui kuin hän olisi ollut tukehtumaisillaan. Hänen silmänsä menivät umpeen ja hänen ruumiinsa horjui.

Eräs naapurin vaimo ojensi kätensä häntä tukeak-sensa.

Mutta jopa hän jaksoi voittaa pyörtymiskohtauksen. Jälleen oli hän salissa. Terävästi ja selvästi, selvemmin kuin ennen, tunkivat hänen korviinsa puolustajan sanat.

„Herra yleinen syyttäjä asianajopuheensa ensimmäisessä osassa myönsi mahdolliseksi, että ne rahat, jotka syytetty oli jättänyt herra pastorille, oli hänelle murhattu tosiaan antanut vapaaehtoisesti, kuten syytetty on kertonut. Herra yleisen syyttäjän täytyy sallia, että minä tätä pidän epäjärjellisenä. Olisihan suorastaan ivaa ja pilkantekoa jos henkilö vie seuraavana päivänä papille sen rahan, minkä hänen tappamansa toinen henkilö on antanut hänen huostaansa; ja varsinkin tässä tapauksessa, jolloin rahan amerikkalainen alkuperä helposti olisi tullut ilmaisemaan murhaajan. Ei, hyvät herrat, sellaiseen tekoon — sa-

nokaamme hurskaaseen ja uskollisuuden tekoon — kylmäverinen murhaaja ei ikipäivinä olisi ryhtynyt. Päästäkseen rahasta eroon hän ei olisi sitä jättänyt herra pastorille vaan paiskannut tuleen

Mutta hyvät herrat valamiehet, kun yleinen syyttäjä esiin toi tämän mahdollisuuden, niin hän tarkoin tiesi, mistä syystä hän sen teki. Hän oli täysin vakuutettu siitä, ettei pitänytkään paikkaansa hänen toinen otaksumisensa, että muka syytetty olisi tapetulta ryöstänyt rahat.

Minä pyydän Teitä, arvostelkaa itse! Mikähän syy olisi ryöstäjällä ollut anastaa tapetulta ainoastaan äsken mainittu summa ja jättää koskematta runsaasti täytetyn lompakon koko sisällys. Ainoastaanko herättääksensä arvelua, että ryöstömurha oli tapahtunut? Juuri siinä tapauksessa hän kuolleelta olisi ottanut kaikkityyni!

Olemme kuulleet todistajana Frans Frischmannia, jonka todistus on pää-asiallisen raskauttavan epäluulon herättänyt. Hän tahtoo väittää muun rahan seassa saaneensa syytetyltä tuon tunnetusti hänen omasta kädestään lähteneen puolen dollarin hopearahahan. No tämä todistaja on tänäpäivänä ihmeteltävällä kie-

levyydellä suorittanut tehtävänsä niin, ettei hän ole jäänyt yhtäkään vastausta vaille. Ja kuitenkin, jos minä häneltä itseltään, joka niin paljosta teki selkoa, kysyisin, minkä vuoksi syytetty ryösti tapetulta ainoastaan nuo neljäsataa dollaria, niin siitä olen vakuutettu, että hänkin, tuo kekseliäs, tällä kertaa jäisi vastausta vaille!“

Frischmannin Frans oli puolustajaa katsellut vasten kasvoja häpeemättömästi ja taisteluhimoisesti tämän pistopuheen aikana, jota seurasi hiljainen naurun hissutus yleisön puolelta. Hän näytti pitävän itseänsä velvollisena todistamaan vastakohtaa siitä, mitä puolustaja oli väittänyt.

„No, kuinka minä sitä tietäisin?“ huudahti hän pilkallisesti, käyttäen suunvuoroa, kun puhuja oli pysähtynyt puheessaan. „Kysyköön herra sitä asiaa Ennemoserilta itseltään, miksi hän ei ottanut niitä kahta muuta setelipakkaa!“

Oikeuden puheenjohtaja nosti vihastuneena päätänsä ja avasi jo suutansa antaaksensa Fransille ankarat nuhteet sopimattomasta sekautumisesta oikeuden asian käsittelyyn.

Mutta se jäi häneltä sanomatta.

Yleinen syyttäjä, joka tähän asti näköjensä tarkkaamattomana oli selaillut papereitansa, pompahti istuimeltaan seisoalle.

„Frans Frischmann, tulkaapa tänne!”

Toistaiseksi ei vielä kukaan osannut aavistaa mitä yleisen syyttäjän käsky merkitsi. Yksin oikeuden puheenjohtaja, joka luuli yleisen syyttäjän sekautuvan asioihin jotka kuuluivat oikeuden esimiehelle, ja puolustaja, joka näki, että hänen puheensa niin oudolla tavalla keskeytettiin, katselivat varsin kummastuneina.

Frans oli vaadittaessa noussut paikoiltaan. Samoin kuin kaikki muutkaan hän ei muuta luullut, kuin että hän yleiseltä syyttäjältä saisi nuhteet. Siläläpä hän koki peittää hämmästystään ylpeän häpeemättömällä naurun virnistelyllä.

Mutta yleisen syyttäjän jääkylmiä katseita hän kestänyt.

„Todistaja Frischmann“, virkkoi tämä kiusallisen tukalan äänettömyyden synnyttyä, „Te sanoitte juuri äsken, ettette tiennyt, minkätähden syytetty ei ollut ottanut mukaansa molempia toisia setelipakkoja. Murhatun lompakkoon jääneet setelit olivat tosiaan-

kin sidotut langalla kahteen eri nippuun. Nyt minä kysyn Teiltä: mistä tämä seikka oli Teille tunnettu?”

Tämä kysymys vaikutti kuin räjähtävä pommi. Erittäinkin tuomarin pöydän ääressä, jossa ensiksi oli älytty antaa täysi merkitys kysymykselle, huomattiin vilkas mielenliikutus.

Yleisen syyttäjän katseet olivat vieläkin läpituken-
vina käännetty Fransiin.

Tämä vuorotellen punastui ja kalpeni. Sitte hän änkytti jotakin, että hän oli sen lukenut jossakin, ja että kaikkihan sen tiesivät.

Mutta yleinen syyttäjä ei häntä enää laskenut kä-
sistään.

„Se ei ole totta. Tutkimuksen yksityiskohdat on pi-
detty ankarasti salassa. Sanokaa selvä totuus! Tun-
nustakaa, että Te vähintäkin olette ollut osallisena
syytetyn rikokseen!”

Frans yritteli toisia kiertopuheita, mutta silloin
hän sekautui vielä pahemmin.

Ja silloin kova onni purkautui tykkänään hänen
ylitsensä.

Katsojain joukossa, jossa oli tullut kuolon hiljai-
suus, huomattiin nyt liikuntaa. Joku tunkeutui pikai-

sesti ihmisten rivien lävitse. Heti sen jälkeen seisattui rouva Marei Frischmann, kasvot hätääntyneinä ja käsiänsä väännellen, aitauksen eteen poikaansa vastapäätä.

„Frans, armahda, sano että sinä se olit! Herrat ehkä sitte sinua armahtavat!“

Ensiksi Frans äidin huomattuaan kovasti säikähti. Nyt hän väänteli silmiään, puserteli nyrkkiä ja yritti häijyn haukkumasanan sanottuansa syöstä vanhan rouvan kimppuun.

Mutta kaksi santarmia tempasi hänet oikeissa ajoin takaisin, ja yhteisin voimin he pian onnistuivat hillitsemään tuon raivoavan.

Sillä välin kääntyi rouva Marei oikeuden puoleen.

„Hän on minun lapseni”, puhui hän itkeä nyyhkyttäen, „mutta minä en jaksa sitä enempää kantaa. Minun täytyy se ilmottaa, ennenkun se särkee minun sydämeni!“

Ja sitte hän kertoi, jolloin poika usein raivoisana huutaen keskeytti hänet.

Se mitä hän puhui, oli omantunnon vaivoista kiusaantuneen ja ainoan lapsensa vuoksi hätääntyneen, kidutetun äidin sydäimestä lähtenyt hätähuu-

toa. Niinkuin luonnon voima, joka vastustamattomasti tunkeutuu päivän valoon, pakotti se tuon vanhan rouvan avaamaan sen sinetin, joka oli tähän asti sulkenut hänen suunsa, ja paljastamaan tuomareille rikoksen, jonka hänen oma poikansa oli tehnyt.

Alussa hän ei ollut tiennyt mitään koko rikoksesta. Häntä vaan kummastutti, ettei Frans sen jälkeen kuin hän sanoi niin paljon rahaa voittaneensa, nukkunut enää niin rauhallisesti kuin aikaisemmin. Äiti oli usein kuullut miten poika viereisessä kamarissa oli unissaan puhellut taikka ihan äänekkäästi huutanut.

Kerran oli varsin pahasti. Poika oli puhunut jostakin amerikkalaisesta, jonka piti mennä pois hänen tieltään. Viimein kun poika taas oli äänekkäästi huutanut, oli äiti sytyttänyt kynttilän ja mennyt hänen huoneeseensa.

Silloin oli hän ankarasti säikähtänyt. Frans oli istunut pystyssä sängyssään. Tukka riippui hänen otsallaan ja silmät katsoa tuijottivat selko selällään äitiä kohti. Varmaankin mahtoi olla jotakin kauheata, jota poika luuli nähneensä. Sillä hänen kasvonsa olivat vääntyneet, ja samalla kun hän oli ojentanut käten-

sä äitiään päin, oli hän huutanut: „Älä kajoo minuun! Älä kajoo minuun! Minä annan lukea messunkin sinun sieluraukkasi puolesta!“

Vasta sitte kun äiti oli huutanut: „No Frans, mikä sinua vaivaa? Minähän se olen, oma äitisi!“ oli poika vähitellen selvinnyt ja sanonut nähneensä pahaa unta.

Äiti oli tähän tyytynyt. Mutta kun hän sitte oli ottanut kynttilän ja yritti kamarista lähteä pois, oli poika taas huudahtanut äänekkäästi ja kädestä pidättänyt häntä. Poika oli sanonut, että hänen piti jäädä hänen luoksensa, ettei kuollut tulisi takaisin.

„Jeesus, Maaria, mitä sinä Frans puhutkaan?“ oli äiti kysynyt levottomana. Ja silloin oli poika sanonut, että tätä ei voi kauvempaa kestää. Hän ei sitä yksin enää kauvempaa voinut kantaa. Täytyi hänellä olla ainakin yksi, jolle hän voisi sydämensä kuorman purkaa, ja jolle hän taitaisi ilmaista, että hän — oli tappanut amerikkalaisen.

Tällä kohtaa äidin kertomusta käyttäytyi Frans taasen niinkuin raivohullu. Raivoisia kirouksia ja uhkauksia hän syyti äitiänsä vastaan ja hosui hurjasti nyrkkinensä ilmaa ympärillään.

Mutta santarmit pitivät häntä kiinni ja kun hän sitte näki, ettei hänelle ollut apua enää mistään, niin hän aivan masentuneena vaipui istumaan todistajain penkille. Siitä lähtien hän ei enää virkkanut sanaakaan.

Mutta rouva Marei kertoi läsnäolijain äänetönnä kuunnellessa, kuinka hänen hampaansa kalisivat ja jääkylmät väreet tuntuivat hänen ruumiissaan kun hän yön hiljaisuudessa kynttilän himmeässä valossa oli istunut pojan vuoteen ääressä, ja tämä kasvot vääristettyinä oli äidin korvaan kuiskannut tunnustuksen rikoksestaan. Poika oli monta kertaa hätähuutoja parkuen ja vavisten pysähtynyt, säikähtäessään jotakin rasahdusta, hengähdystä tai äidin seinällä taikka pa peitteen päällä väikkyvää varjoa.

Ja sitte pääsi hänen huuliltaan vaivaloisesti se tunnustus, jonka Frans oli äidille tehnyt. Frans oli tosiaankin pensastossa kuunnellut keskustelun — alusta ihan loppuun asti — amerikkalaisen ja Ennemoserin välillä, ja niinkuin tämä oli asian kertonut, niin se tosiaankin oli tapahtunut. Silloin oli Fransilla vielä yksi velka amerikkalaiselle suorittamatta sen kohtauksen johdosta, mikä oli tapahtunut jälkeen puolen päi-

vän Lisbetin kanssa. Kenties poika myöskin oli ajatellut sitä rahan paljoutta, mikä ukolla oli luonansa, kuten Frans oli hänen omasta suustaan kuullut, ja ehkäpä sitäkin, että hän oli Ennemoserille sanonut paljajavansa takaisin Amerikkaan, ja ettei yksikään ihmisen hänestä enää koskaan kuulisi mitään.

Niin oli hän salaa hiipinyt vanhuksen jälessä, kun tämä oli sanonut Ennemoserille jäähyväiset ja lähtenyt pois. Ensin oli hän aikonut vaan vaatia amerikkalaisen vastuulle jälkeenpuolipäiväisestä tapauksesta, mutta kun hän varomattomuudesta oli aikaansaanut jonkun äänen, niin että amerikkalainen oli kääntynyt ympäri, niin oli mailma hänen silmissään käynyt punaseksi. Vihan vimma hänessä pääsi vallalle, ja tietämättä oikein mitä tekikään oli hän temmaissut pysyn poskelleen ja ampunut.

Sittemmin, kun teko kerran oli tehty ja sitäpaitse oli kaikki samantekevää, oli hän kuolleelta ottanut kukkaron taskusta ja tyhjentänyt sen. Siinä oli ollut jonkun verran Itävallan hopearahaa ja pikkurahoja. Hopearahojen joukossa lienee ollut sekin puolen dollarin raha, jota Frans sitte rahoja lukiessaan oli pitänyt itävaltalaisena rahana, ja pisti sen muiden raho-

jen kanssa irtonaisena housujen taskuun.

Sen jälkeen hän oli katsonut rahalompakkoon. Mutta silloin hän pettyi. Kuun valossa oli hän nähnyt, että siinä olevat setelit olivat sadan dollarin seteleitä. Mutta niitä hän ei olisi voinut vaihettaa joutumatta epäluulon alaiseksi. Niinpä hän pani setelipakat takaisin lompakkoon, ja sen jälkeen kuoppasi kuolleen metsään. Paikan hän oli tarkasti pannut muistoonsa hakeaksensa sieltä rahat toiste, jos hän niitä vielä ker-
ran voisi käyttää.

Siitä hetkestä alkaen, kertoi rouva Marei edelleen, ei hänellä itsellään enää ollut ainoatakaan rauhallista minuuttia. Hän oli elänyt alituoisessa pelossa santarmien tähden. Hän oli itse sen vuoksi Fransille tehnyt ehdotuksen, että tämä lähtisi Amerikkaan turvaan.

Frans oli myös heti ollut siihen suostuvainen. Jo ensi maanantaina piti hänen lähteä matkalle valtameren ylitse. Ja edellisenä yönä piti hänen vielä ker-
ran käydä metsässä. Amerikassa hän toivoi hyvin voivansa käyttää vainajan rahat, joutumatta epäluuloon.

Mutta ennenkun tämä aikomus ehti toteutua, oli

murhatun ruumis löydetty. Pari päivää vaan puuttui, niin olisi Frans ollut turvassa. Mutta tuo puolen dollarin raha, jonka hän pilkaksi oli viskannut Sofialle, arvellen sitä guldeniksi, oli tullut hänen ilmiantajaksansa, sillä vaikka hän ensi kerralla oli puhuen selviytynyt asiasta, niin tällä kertaa täytyi pysyä totuudessa.

Herra Jumala sentään, miten hänen polvensa vielä tänäänkin vapisevat hänen ajatellessaan sitä hetkeä, jolloin hänenkin luoksensa „Siniseen härkään“ levisi tieto ruumiin löytämisestä. Ja vaikka silloin olisi ollut kysymyksessä hänen sielunsa autuus, niin hän ei olisi voinut silloin mennä ruiskuhuoneelle, vaikka siellä silloin oli koko kyläkunta koossa.

Levottomuudesta ihan järjettömänä ja rukoillen rukouksia toisensa perästä, oli hän laskeutunut maahan odottaen joka hetki että ovi avautuisi, ja tultaisiin hänelle ilmottamaan, että hänen poikansa oli vangittu.

Tosin ei niin tapahtunut, mutta vaikka hän ensiksi hengitti vapaammin ja hiljaa itseksensä riemuitsi, niin joka päivä hänen omatuntonsa yhä enemmän ja enemmän tuli levottomaksi, ja päivä päivältä hän yhä

enemmän ja enemmän vapisi pelosta poikansa turvallisuuden takia.

Tämä oli heikontanut hänen voimansa ja tehnyt hänet kurjaksi ja sairaaksi, ja kun hän tänään oli nähnyt Ennemoserin, miten tämä hänen poikansa rikoksen takia oli tullut harmaaksi, silloin hänen voimansa olivat lopussa. Hän ei jaksanut enää kauvemmin kantaa sitä ajatusta, että Ennemoserin syyttömänä täytyi mennä vankilaan tai kenties hirsipuuhun.

Mutta olipa hänen Fransinsa kuinka pahasti rikkonut, niin toivoi ja rukoili äiti, että herrat poikaa armahtaisivat. Poika ei ollut niin suuressa määrässä rikksellinen kuin hän itse. Hän oli pojan nuoruuden aikana laiminlyönyt tarpeellisen ankaruuden ja oli myöhemminkin hyväksynyt kaikki mitä poika teki. Kun hän aikaisemmin oli silmänsä ummistanut hänen virheilleen, niin hänen silmänsä nyt sitä hirveämmällä tavalla aukenivat. Sillä ainoastaan näin oli käynyt mahdolliseksi, että poika oli vaipunut murhamieheksi ja maantierosvoksi!

Hän lopetti puheensa. Katkerasti itkien painoi hän esiliinaa silmillensä.

„Mitä nyt kerroitte, kuuluu, niin hämmästyttä-

vää kuin se onkin, kuitenkin uskottavalta“, sanoi oikeuden puheenjohtaja viimein hetkisen vaitiolon jälkeen, jota ei kukaan rohjennut keskeyttää. „Kuitenkin on vielä yksi seikka epäselvä, joka tarvitsee selitystä. Minä tarkoitan pyssyä. Miten on sen asian laita, ettei kuolleen rinnassa löydetty luoti sovellu Teidän poikanne pyssyn piippuun?”

Tämäkin näennäinen arvotus sai nyt selvityksen. Rouva Marein ilmotuksen mukaan oli pojalla kaksi pyssyä. Koska hän oikeana vuoristolaispoikana harjoitteli salametsästystä, niin pojalla aina oli pelko, että santarmit tulisivat ottamaan hänen pyssynsä takavarikkoon. Tällaista tapausta varten oli hän jo kauan aikaa sitte kaupungissa eräältä romukauppiaalta hankkinut vanhan arvottoman pyssyn. Se häneltä kotona otettiin takavarikkoon. Toinen, jolla hän oli tekonsa tehnyt, oli varmassa piilopaikassa.

Tämän viimeisen, rouva Marein antaman selityksen jälkeen saapuvilla olevan yleisön kiihottunut mieliala, joka tähän asti vaivoin oli hillitty, ilmeni niin voimakkaasti, että puheenjohtajan täytyi heiluttaa soittokelloa ja uhata antaa raivata tyhjäksi koko sali ennenkun hän jossakin määrin sai hiljaisuuden

palautetuksi.

Hän julisti, että kun asian käsittely oli saanut näin odottamattoman käänteen, niin tutkinto-oikeus ja puolustaja katsoivat tarpeelliseksi vetäytyä vähäksi ajaksi eri huoneeseen neuvottelemaan mihin toimenpiteisiin edelleen ryhdyttäisiin.

Tuomarit lähtivät salista. Heihin liittyi myös puolustaja. Ohimennessään hän lämpimästi puristi Ennemoserin kättä.

Kun ovi herrojen jälessä sulkeutui, niin yleisön mielenliikutus jälleen näyttäytyi. Hälinä ja mutina täytti koko salin. Joka puolella pakinoitiin tästä asian käänteestä. Joka puolelta kääntyi osaaottavia myötätunteisia katseita syytetyn puoleen.

Mutta Lisbet ja rouva Resi riippuivat nauraen ja itkien hänen kaulassaan. Siitä ei kukaan heitä estänyt. Myös Ennemoserin omille murheen murtamille kasvoille vilahti hymyn paiste. Liikutettuna hän katsahti alas häntä lujasti syleileviin. Vasta silloin he erosivat, kun tuomioistuimen jäsenet palasivat saliin. Sill'ainakin kuin tuomarit istuivat paikoilleen, tuli saliin taas hiljaisuus. Puheenjohtaja nousi seisolle.

„Oikeus on päättänyt todistaja Frans Frischman-

nin heti vangittavaksi“, julisti hän. „Muutoin asian käsittely jatkuu. Yleisellä syyttäjällä on puheenvuoro.“

Kun santarmit olivat vieneet pois Fransin, joka oli perin masentunut, ja yleisö oli suuresti kiihottuneella mielellä, ja kun pari sääliväistä naapuria oli seurannut salista pois hänen kokonaan surun murtamaa äitiänsä, niin yleinen syyttäjä nousi paikaltansa.

Hän lausui sanottavansa lyhyesti, ja nyt olikin ihan toinen ääni kellossa kuin mitä hän ennen oli puhunut.

Syyte murhasta ja ryöväyksestä jäi tietysti tykkäänä pois, ja mitä tuli kaksoisnaimisiin, niin ehdotti hän syytetylle myönnettäväksi etua lieventävistä asianhaaroista.

Puolustajalla oli nyt helppo tehtävä. Hän yhtyi yleisen syyttäjän ehdotukseen. Rouva Resin hän ehdotti julistettavaksi ihan syyttömäksi. Muutoin hän viittasi syytetyn pitkälliseen elämään, kuvasi mitä sielun tuskaa Ennemoser oli saanut kärsiä kun häntä painoi väärä epäluulo ja tutkintovankeuden häväistys, mutta eritäinkin hän painosti sitä seikkaa, että tuon, niin kauvan sitte tapahtuneen rikoksen kautta

ei kukaan ihminen ollut joutunut kärsimään oikeuksiansa loukkausta, vaan että siitä oli vaan ollut seurauksena onnea ja siunausta.

„Teidän on nyt, herrat valan vannoneet tuomarit, lausuttava tuomionne,” lopetti hän. „Siitä riippuu, tuleeko tämä siunaus vielä edelleen osottamaan voimansa, vai muuttuuko se kiroukseksi!”

Valan vannoneitten tuomarien neuvottelu kesti vaan lyhyen ajan. Kun he palasivat saliin, julisti esimies lopullisen tuomion, joka oli yleisen syyttäjän esityksen mukainen.

Oikeus julisti Resi-rouvan syytteestä vapaaksi, ja syytetylle Ennemoserille päätettiin vähin mahdollinen rangaistus, kuuden kuukauden vankeus, josta puoli katsottiin jo kärsityksi tutkintovankeuden kautta.

Siellä täällä kuului yleisön puolelta hiljaista nuriinaa. Lainkäyttöön tottumattomain ihmisten mielestä tämäkin rangaistus vielä tuntui liian ankaralta.

Ennemoser yksin pysyi täysin levollisena. Hänen kasvonsa pysyivät järkähtämättä kääntyneinä esimiehen kasvoihin.

„Jos herrat lähettävät minut vankilaan“, lausui

hän, kysyttäessä oliko hän tuomioonsa tyytyväinen, „niin minä vetoan ylempään oikeuteen ja se on minulla omassatunnossani! Ja omatuntoni minut julistaa vapaaksi.“

Silloin oikeuden puheenjohtajan, tuon vanhan herrankin silmissä välkähti lämmin katse.

„Siinä olette oikeassa, mitä nyt sanoitte. Mutta vielä on ylimmäkin oikeus — se on rakkaus! Vaan tämän rakkauden korkein ilmentysmuoto on armahdus. Ja tähän ylimpään oikeuteen, armahdukseen, vedotkaamme! Oikeus ja valan vannonut tuomiolautakunta on päättänyt lähettää Teidän puolestanne armonanomuksen tähän ylimpään oikeuteen. Kaikkein korkeimman oikeuden ratkaisuun asti saatte olla vapaalla jalalla. Menkää Herran rauhaan! Oikeuden istunto on päättynyt!”

Sellaista ilon riemua, joka nyt ilmeni, ei liene ennen nähty näiden seinien sisäpuolella. Joka puolelta tunkeiltiin lähelle ja ympäröitiin Ennemoseria, joka astui pois syytetyn paikalta; sadat kädet ojentuivat yht’aikaa häntä kohden pusertamaan hänen käsiään onnea toivottaen.

Hänen oli vaikea vastata kaikkien kädenpuserta-

misia. Puhumaan hän ei kyennyt. Hän oli viime aikoina kärsinyt niin paljon. Hänen murheesta muutuneita poskiansa myöten valuivat runsaat kyyneleet harmaaseen partaan.

Viimein hänen onnistui rouvansa ja tyttärensä välissä päästä ovelle. Siellä häneen liittyi pastori, joka yleisön huutaessa eläköönhuutoja, saattoi häntä ulos.

Lisbetille tämä oli kuin unta. Kaiken oman kärsimisensä hän oli unhottanut tällä riemun hetkellä.

Mitäpä hän kysyikään omasta onnestaan? Tästä hetkestä alkaen hän tahtoi omistaa koko elämänsä ai-noastaan vanhemmillensa.

Mutta asian piti muuttua.

Kun tultiin oikeustalon edustalle, tunsu Lisbet ikäänkuin hänen hengityksensä seisattuisi, sillä iloisella säikähdyksellä hän tunsu, että tuo komea herra, joka kasvot ilosta loistaen tuli rientäen heitä vastaan, oli Bernhard Spengerer.

Hänkin oli kokenut kovia päiviä.

Ensin oli hänellä ollut kestettävänä kova taistelu isäukkoa vastaan. Tuo vanha herra oli matkustanut pois, lausuen järkähtämättömän lujan sanan, että hän antaisi isällisen siunauksensa Bernhardin avio-

liittoon Lisbetin kanssa ainoastaan siinä tapauksessa, että Ennemoser täydellisesti puhtaana selviytyisi häntä vastaan nostetusta kanteesta.

Sen jälkeen oli Bernhard matkustanut arkkipiispan luo rukoilemaan häneltä anteeksi antamusta Ennemoserille ja rouva Resille kirkollisten käskyjen rikkomisesta.

Alussa oli hänellä siitä paljon vaivaa. Ensin näytti siltä, kuin hän olisi tehnyt suotta tuon matkan, joka selitti hänen pitkällisen poissaolonsa. Mutta kun sitte pastorin antama kertomus oli saapunut kirkkoruhtinaalle, oli tämän mieli muuttunut. Arkkipiispan sinetillä suljettu kirje, jonka Bernhard ilosta säteillen ojensi pastorille, sisälsi vastauksen.

Hengellinen herra avasi kirjeen. Se sisälsi ilmoituksen, että noille syntisille, jos he tulisivat sitä anomaan, olisi annettava heidän pyytämänsä kirkon anteeksi-antamus, kun kerran Oberhofer oli kuollut, ja nyt oli kysymys pahennuksen poistaminen mailmasta. Ehtona tietysti oli, että Ennemoser puhdistautuisi häntä vastaan nousseesta murhan epäluulosta, ja että hän sekä Resi rouva lausuivat olevansa taipuvaiset vielä kerran papin edessä vahvistamaan avio-

liittonsa. Heidän vilpítőntä katumustaan hän ei epäilyt, kun sen jo huomasi siitäkin, että Resi rouva, joka oli kirkon hyväksi luovuttanut hänelle tulevan perintönsäkin, jo oli oikealla tiellä, ja miehensä kanssa ottaisi päällensä muidenkin katumus- ja sovitustöitten suorittamisen. Kirkon käsky ei ollut tuomita, vaan antaa anteeksi.

Tarvitsee vaan kertoa, että vielä saman tunnin kuluessa neljä onnellista ihmistä ajeli kaupunkiin Bernhardin vaunuissa, ja että illalla kylässä ammuttiin ilolaukauksia pienillä kanuunoilla. — — —

Siitä ajasta on nyt kulunut vuosikausia. Ennemöserin ei ole tarvinnut kärsiä hänelle tuomittua rangaistusta. Reippaana ja kaikkien ihmisten kunnioitusta nauttien hän rouvansa Resin kanssa yhä vieläkin hallitsee taloansa. Kauneina päivinä kesäisiin aikoihin he yhdessä kulkevat alas laaksoon. Siellä, eräässä kauniissa pikku linnassa, jossa Bernhard herttaisen nuoren rouvansa kanssa vuosittain viettää muutamia kesäkuukausia, juoksee heitä vastaan iloisesti naureskellen kolme vaaleakutrista, rakastettavaa lasta. Näiden silmistä loistaa iso-isälle ja isoäidille onnea tuottava varmuus, että Taivaan siunaus,

joka niin kauvan heitä seurasi, on pysynyt myöskin
heidän lapsillensa uskollisena.

